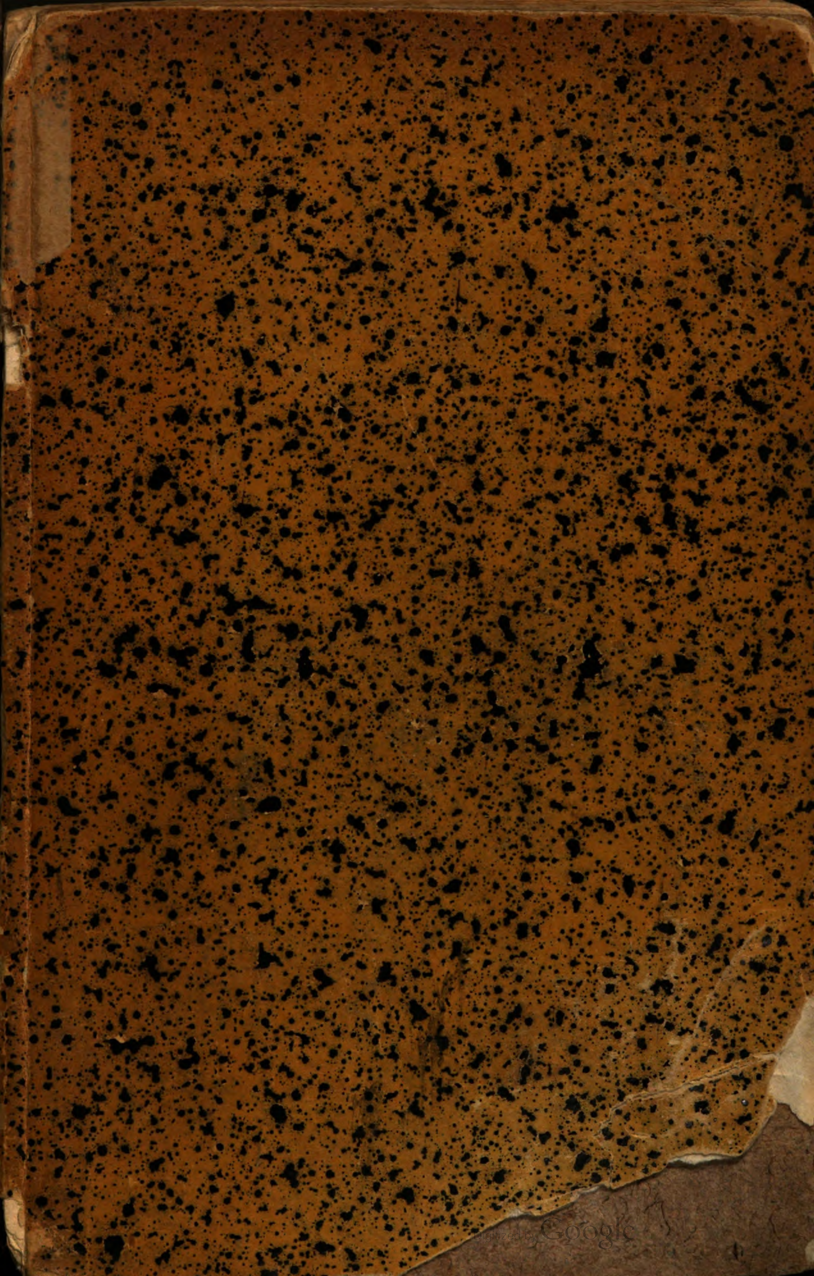

ZUIDLAND

BESCHRYVINGE
Van het magtig Koningryk
KRINKE KESMES,

Zynde een groot, en veele kleindere Eilanden daaraan hoorende;

Makende te zamen een gedeelte van het Onbekende.

ZUIDLAND,

Gelegen onder den Tropicus Capricornus.

Ontdekt door den Heer

JUAN DE POSOS,

En uit deszelfs Schriften te zamen gestelt

Door H. SMEEKS.

TE AMSTERDAM.
Gedrukt voor ABRAM CORNELIS, Boekverkooper aan den Overtoom. 1776.

VOOR-REEDEN.

VAn wat nut de Ontdekkingen der verafgelegene Landen, voor de Europiaanse Natien altoos geweest zyn en nog zyn, zal niemand onbewust wezen, ten ware hy een afgezonderde kluizenaar was, die in de Eenzaemheid als buiten de wereld leefde. De groote voordeelen, welke het magtige Spaanse Ryk uit hunne Volkplantingen in de nieuwe Waereld nog daaglyks geniet, gaan alle geloof te boven: en om zo verre niet af te weiden, men behoefd het ooge maar te slaan op de heerlyke en menigvuldige schatten welke de Nederlandsche Maetschappyen uit het Oosten en 't Westen t'huis brengen.

De voordeelen, die de een en de andere genieten, heeft verscheidene Natien aangeport om langs dergelyken weg meede deel aan de uitheemsche kostelykheden te hebben, zonder haer in 't minste de onderneeming gevaarlykste togten te ontzien, om

eens haar gewenscht oogmerk hier inne te bereiken. Onder alle andere natien, welke na de Spaanse ontdekkingen, hier in gearbeid hebben, is niemant verder gekomen dan de Hollanders; volkeren die hun kennis der Zeevaart, dapperheid in Oorlog, en snedigheid in de Koophandel, zodanig met hun geluk in ondernemingen hebben weeten te paren, datze alle andere hier in de loef af steeken.

Hun werkzaame geest heeft na zo gelukkige ontdekkingen echter niet konnen rusten, maar t'elkens nieuwe waeghalzen voort gebragt, om nog verder te zoeken. Het onbekende Zuidland, heeft lang het voorwerp van der zelver toeleg geweest, doch niet teegenstaende alle aangewende voorzigtige middelen, en wat verder tot ontdekkinge van Landen kan toegebragt werden, nochtans viel altoos die onderneeming vrugteloos uit, en was verlore moeiten.

Voor eenige Jaren had de Oostindische Kompagnie het Schip de *Goude Draak* van Ba-

Batavie derwaards gezonden, om de innerlyke ſtand van dat Land te ontdekken; het ontbrak hier niet aen veelerlei Natien, welke mede gevoerd wierden; om door hare verandering van ſpraek de tale der inwooners van 't land te kennen, neffens andere zaken tot een land ontdekking nodig, maar overmits dit vaertuig door een geweldige ſtorm op die kuſt verbryſeld wierd, had deze onderneming geen gevolg. Men vaerdigde niet te min het Schip de *Wakende Boey* van Batavia af, om de Schipbreukelingen van de *Goude Draak* af te halen. Maer wanneer die by het wrak kwam vond men niemand, en moeſten de Bevelhebbers van 't Schip, na verlooren arbeid in 't naſpooren gedaan te hebben, onverrichter zaake weder te rug keeren. Zeker Jongen van de *Wakende Boey*, zich landwaerd in begevende, geraakte verdwaald, en van het aen land gegane volk af, die, te vergeefs eenige tyd na de Jonge gezogt te hebben, weeder zeil gongen. Deze Jon-

gen behelpt zig een langen tyd met het genе hy uit het wrak te zamen ſleepte, levende in eenzaamheit als Koning zonder onderdanen, tot hy eindelyk, door de ſtrand bewoonders van 't Zuitland gevangen werd, doch op eene zeldzame wyze de baarblykelyke dood ontkwam, en in de Vryſtad *Tahuja-El* by den Koning gebragt werd. Hier veſte hy zyn woning, en onderwees de Jeugd als Schoolmeeſter.

De Heer *de Poſos* met een Schip van Panama naar de Philippynſche Eilanden den ſteven wendende, werd door hard weer en geweldige ſtormwinden tot voor 't *Zuidland* gedreven, en ſtapte met 24 man te lande, om die Landſtreek t'ontdekken; 't geen dat hen eindelyk zo wel gelukte, dat ze alles ondervonden wat het Eiland, Regegering, Volk, Godsdienſt, Koophandel enz. betreft. By deze gelegenheit vond hy ook de Jongen, die van de *Wakende Boey* aan land was gegaan, en nu reeds een man op zyn dagen, welke hem de aantekenin-

gen

gen van zyne zeldzame togt ter hand ſtelde.

De Lezer zal in 't vervolg veele zeldzaamheden vinden, die waarlyk niet gering zyn, zo ten aanzien van de goede Politie, de a beitzaamheid des Volks, de Oorlogstogten, 't leven en afhankelykheit der ſtrand bewoonders, en zeer veele andere aanmerkenswaardige zaken, doormengt met Spreuken van der zelver wyzen en geleerde luiden, Hooge Schoolen, en andere nutte leſſen meer, die genoeg zyn om nieusgierige onderzoekers gaande te maken; niet tegenſtaande de Koning van *Krinke Kesmes* als een hoofd wet verbooden had, dat hy geene Europiaanſche Natien, aan zyn Land wil dulden; waer toe dien Vorſt zyn byzondere reden ſchynd te hebben.

De Schryver heeft ook eenige aantekeningen gemaakt wegens de ſtromen, havens, Hoofden enz. Van 't *Texel ſtroom*, met eenige ſtellingen om onze landen voor verder inbreuk van 't water te dekken. Hy heeft ook een niet onkundige beſchryvinge van de *Scheeps*

Scheurbuik gedaan, met eenige aanwyzing om die kwaal te konnen voorkomen enz.

Voor de rest behoefd de Leezer geen hoogdravende styl te verwagten, vermits de Schryver meer op de zaak zelf als op eene sierlyke schryfwyze gelet heeft: en het den Zeeman meer eigen is zakelykheden voor te stellen, dan een opgepronkte taale te gebruiken. Doorleest, merkt op, en doet 'er u voordeel mede.

H. SMEEKS

Chirurgyn te Zwolle.

IN-

INHOUD
DER
HOOFSTUKKEN.

EERSTE HOOFDSTUK.

De Schryver werd Soldaat. Raakt met andere op Zee, en maakt vriendschap met de Ondermeester. Komt te Kadix; gaat naar Roses, en komt weder te Kadix. Komt weder in 't Vaderland, tot Gorkum in Guarnesoen, word Schryver, en leerd het Kuypen. Leerd de Mathesis, werd Onderstuurman, gaat naar Kadix, daar by op een Kantoor komt: ontmoet zyn oude Vriend te Kadix.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Besluit van den Schryver om naar Porto Bello en Carthagena te gaan: werd in een Spanjaard ver-

veranderd. Vertrekt naar Porto Bello; voorvallen aldaar, en weederkomſt te Kadix. Tweede togt naar America. Komt te Porto Bello en Panama; en andermaal te rug te Kadix. Trekt naar Holland. Koopt zyn Vader de koſt, en reſolveert weer na America te trekken. Komt tot Amſterdam, en vind by geval zyn ouden Vriend. Verzoekt van deeſe de zeeve ſtellingen van 't Zuidland, zoo als hy die aan den Heer Burgermeeſter had overhandigd. Een nette beſchryving van de Scheurbuik, en Scheepsververſing.

DERDE HOOFDSTUK.

Redeneering van den Reiziger met zyn ouden Vriend over de d'ontdekking van het Zuidland. Trekt weer naar Spanjen, en van daer weer naar Holland. Komt tot Amſterdam, en ontbied de Meeſter: beziet het Texel, en redeneering daer over. Stellingen wegens de Texelſtroom aan de Regeering gepreſenteerd. Vertrekt weer naar Spanjen, en verder naar Carthageno, Porte Bello, en Panama. Trekt naar de Philip-

py-

VIERDE HOOFDSTUK.

VYFDE HOOFDSTUK.

Spreu-

Spreeken van hunne Godsdienſt, en de Opvoeding.

SESDE HOOFDSTUK.

De Schryver ſpreekt een Hollander, welke met het Schip de Wakende Boey, in 't Jaar 1665. *op 't Zuidland gekomen, en aan Land gebleven was. Wonderlyk voorval van den zelven; en Beſchryving van de Strand-bewoonders van 't Zuidland. De Hollander komt in Krinke Kesmes. Ontmoetinge aldaer. Komt in de Stadt Taloujael, zynde een Vryſtadt, en werd aldaer Schoolmeeſter en Vryman. Den ſchryver bezigtigd de ſtad Elbo: wonderlyke Tooren of Pyramide; Badſtove; ſtadhuis; zeldzame Trouwkamer. Paleis van den Gouverneur; vreemde Dieren; vermakelyke en koſtelyke Waterleidingen; Watervallen; Figuuren, enz. waar van den Schryver eenige afteekend.*

SEVENDE HOOFDSTUK.

Den Garbon komt weder by den Schryver; en laat hem veel wonderlykheden zien; als de Pi-

Piramide of Vrytooren, met alle desselfs binnen-vercierselen, welke beschreeven werden. Zaal der Liefden. Spreuken van Sarabasse, uit het Pedestal der stilzwygendheid. Zaal der Wetten van Poele Krinke Kesmes, en haare Beelden van de Dronkenschap. gebruik der zelve, en veroordeelen van een Dronkaard. Spreuken van Sarabasse van de Dronkenschap. Zael van de Godsdienst zeer heerlyk. Beschryving van de Adytæ of Heilige der Heilige Vrykamer 't plat daer de Vryheideisscher op vlugt. De Garbon beloofd een Beschryving en Kaert van Poele Krinke Kesmes. Vier Eeren-poorten, en derzelver Beschryving, welke voor haere punt-tyden of Epocha verstrekken. Ouderdom des Weerelds. Vertrek naer 't schip.

AGTSTE HOOFDSTUK.

Den Schryver krygt order om met den Garbon naer 't schip te keeren; alwaer komende, het zelve met genoegen beschouwd. Tenten aen strand. Ruiters aen 't strand. Ryden naer eenige Dorpen, en een Stad. Den Schry-

Schryver bekomt een kaert van Krinke Kes-mes, dog kanse niet verstaen. De Garbon en den Capitein geeven malkander geschenken. Knepko wat het is; is de Mebiken aen de Rivier Berbice. Wyn na den Koning gezonden; wat Koopmanschap aan Strand gebragt werden. den Handel begint. Moeilykheid van den Garbon. Groote winsten Besluit om weer na Panama te zeylen. den Schryver werd met een Register van zyne Brieven van 't Zuydland, hem door den Garbon ter hand besteld, begiftigd. Vertrekt en komt in 't Vaderland.

Be-

Beschryvinge van het magtig

KONINGRYK KRINKE KESMES,

Zynde een groot, en veele kleindere Eilanden daar aan horende:

Makende t'zamen een gedeelte van het

ONBEKENDE ZUIDLAND.

EERSTE HOOFDSTUK.

De Schryver werd Soldaat. Raakt met andere op Zee, en maakt vriendschap met de Ondermeester. Komt te Kadix; gaat na Roses, en komt weder te Kadix. Komt weder in't Vaderland, tot Gorkum in Guarnisoen, word Schryver, en leerd het Kuypen. Leerd de Mathesis, werd Onderstuurman, gaat naar Kadix daar hy op een Kantoor komt: ontmoet zyne oude Vrind te Kadix.

DE noodt breekt wetten. En noodt en nuttigheid, doen een Mensch ook veelmaals van raadbesluit veranderen. Ik die in de Weereld met weinig geld,

geld, en geen vrind, die magt of fatsoen besat, begaafd was, moest met myn sestiende jaar, myn fortuin soeken. Myne Ouders, geringe Ambagtslieden, voeden my egter op in Godsvreese, of om beter te zeggen, in Gods liefde, en in deugd te oeffenen, na de Roomse wyse. Zy hadden my reedelyk wel leesen, schryven, en reekenen laten leeren.

In plaats van my te oeffenen in eenig ambagt, moest ik in 't Jaar 1674. met believen van myne Ouders, voor Soldaat dienst nemen in 't Regiment van den *Graaf van Hoorn*; wy wierden dien somer op 's Lands vloot geplaatst. Den *Admiraal de Ruiter*, zeilde met zyn vloot na *Martenique*, en den *Admiraal Tromp* na *Roses*. Onse Compagnie raakte op het Schip, het *Wapen van Essen*, een snedig Fregat; wordende gecommandeerd door den Capitein *Brouwer* van Edam: het voerde vyftig stukken Kanon, met twee honderd en tien mannen Scheeps-volk; en van ons Regiment derdehalve Compagnie Soldaaten. Onder de twee honderd en tien man Scheepsvolk waren ook een Oppermeester, een Secunde, en twee Ondermeesters; waar van eene van de twee laatsten, in *Overyssel* gebooren was. Ik een geswel op myn regter schouder krygende, geneesde hy my dat voor niet, dus kreeg ik gemeensaame kennis aan hem,

hem, zo veel myn geringe staat toe liet. Hy studeerde byna geduurig, en leende my verscheide reisboeken, van de eerste reisen der *Hollanders* naar *Oostindiën*, dien ik voor tydverdryf las. Door dit leesen wierd myn lust tot leesen nog meer aangezet. Maar tot *Kadix* komende (na dat wy de Eilanden van *Belle Isle* en *Narmontiers* in de bogt van *Vrankryk* ingenoomen en weederom verlaaten hadden) raakten alle de Soldaaten van ons Regiment van ons Schip op andere Scheepen.

De geheele Vloot trok Straatwaard in, naar *Roses*: het Wapen van *Essen* met het Schip de *Koningin Christina* van 't *Noorder quartier* bleven voor *Kadix*, het naauw van de Straat, en verder op de Spaanse Silvervloot kruissen, die daar verwagt wierde. Dus moest ik tot myn grote droefheid, een Vrind die my zo nodig was, nevens het vermaak van leesen missen. Dog ik had van hem geleerd, dat het zeer nut en eerlyk was, met het teegenwoordige vergenoegd te zyn: dat is, men moet zig na den tyd voegen, dat ik door noodt geperst doen moest. De Vloot uit de Straat weeder keerende, kwam ons Schip, met eenige andere, onder den Vice Admiraal *de Haan* in de Baay van *Kadix* weeder ten Anker, daar wy het wapen van *Essen* en de Koningin *Christina* weder vonden. Ik had

 geen

geen geleegentheid om aan haar boord te komen, dog versogt myn Kapitein, dat als de sloep aan land voer, dat ik dan meede mogte vaaren, om de Stadt eens te besien; dat hy my toestond. Dien selven dag voer ik met de sloep na de Stadt. Ik daar nooit geweest hebbende, ging de Stadt al zoetjes wandelende besien, zonder geld, of kennis, dus al voortgaande, kwam ik op de Markt, daar ik myn ouden Vriend, en goeden Meester zag. De blydschap gaf my vleugelen aan myne voeten, ik vloog hem na, en greep hem in myne armen, de traanen schoten uit myn oogen, en schreijende, zei ik, o! God dank myn lieve Meester, dat ik u gesond weder zie. Hy my aansiende, wierd ontroerd, hy vraagde my, wat schort u? waarom schreid gy? Ik antwoorde van blydschap, om dat ik u gesond weder zie. Hier op nodigde hy my met hem te gaan, en vroeg of ik al gegeeten had? Neen zeide ik, het is nu twee uuren na de middag, te vier uuren moet ik weer na boord, daar zal ik wel wat eeten krygen. Hy vraagde my na onse reise, die ik hem al gaande vertelde, ook dat wy zeer veele zieken op ons Schip hadden. Hy vraagde vorder, of ik ook ziekte of accidenten geduurende de reis gehad hadde, en of ik nog wel met myn Kapitein stond? Ik ant-

woorde

woorde, dat ik altyd gesond was geweest, en dat myn Kapitein my verlof had gegeeven om aan land te mogen gaan, en de Stadt *Kadix* eens te zien, dat hy aan geen ander Soldaat wilde toestaan. Dat behaagden hem zo wel, dat hy my twee stuivers gaf, zeggende, gaat daar by dien Bakker, dien hy my wees, en haal my voor die twee stuivers brood, dat ik aanstonds deed, en hem dat met eerbiedigheid willende overgeven, zeide hy, gy zult dat op-eeten, en daar is een quartjen, (zynde een vierdepart van een ryksdaalder, of van een Spaans stuk van achten) verteerd dat op myn gesondheid, en zo onse Sloep na u boord gaat, zal ik u nog bedenken.

Denkt hoe blyde dat ik was, want ik had geen geld gehad, als van te voren eer dat ik in Zee was gegaan tot nu toe. Ik zei met een zugt, ag! myn goede Meester, dit, en al wat gy aan my gedaan hebt, hoope ik dat Godt u loonen zal, ik wil Godt voor u bidden, ik wil al voor u doen daar ik bekwaam toe ben, gebruikt my tot u dienst, ik zal 't altoos gedenken, en als ik kan u weder vergelden. Den Meester zeide, maakt zulk een getier niet, gaat nu uw's weegs, God geeve ons beide behouwen reis, als ik u in 't Vaderland weder ontmoete, dan beloove ik

u alle vriendschap en dienst te doen, die in myn magt is; gaat heen en vaart wel.

Hy scheide van my, ik zag hem zo lange na, tot hy een straat insloeg. Ik verzugte, en wenste hem in myn herte alle heil en zeegen. Ik ging voor twee stuivers wyn tot myn brood drinken, en voer ten vier uuren met onse sloep weer naar boord toe.

Na eenige daagen moesten wy door ordere van den Vice-Admiraal de *Haan*, uit de Baay vertrokken. Het wapen *van Essen* met 8 à 10 Oorlogscheepen, en de *Smirnase* Vloot en andere Koopvaarders, onder 't voornoemde Convoi van de *Haan*, daar laatende. Ik hoorden naderhand in 't Vaderland, dat zy by vergissing in 't verkeerde Kanaal hadden geweest, alwaar 't wapen *van Essen* zyn groote steng en kolderstok verloor, moetende het roer met talis regeeren.

Ik in 't Vaderland gekomen zynde, wierden wy in de Stadt *Gorkum* in Guarnisoen gelegt. Myn Capitein maakte my Schryver van zyn Compagnie, zo dat ik geen wagten behoefde waar te neemen.

Myn Ouders hadden my deugdig op gevoed; door deugd en naarstigheid, won ik de herten en liefde van alle myne Officieren en Soldaaten. Ik overdagt zeer dikwils myn tegenwoordigen staat, en alzo ik geen Vrinden

den had, voorzag ik dat ik niet vorder als Sargeant, door gunst van myn Kapitein (op zyn allerbeste uitvallende) zoude konnen opklimmen.

Alzo ik weinig te doen had, ging ik eerst om tydverdryf, daar na uit lust en iver altyd ter Kerken; dit wierd by my een gewoonte, zo dat ik geen eene Misse of Predikatie versuimde. Dit behaagde myn Kapitein wonder wel, die daarom ook myn soldie verhoogde tot op drie gulden. Ik kon van twee gulden leeven, en zond daarom aan myn Ouders alle maanden vier gulden. Dit behaagde, en loonde my God en de menssen, want God zegende my op een uitnemende wyze, met vergelding volgens zyn vyfde Gebod.

Myn Kapitein niet gierig zynde, gaf my zyne half gesleeten kleeren. Nu kwam ik voor den dag als een Kadet, en kreeg daar door, als om myn geduurig te kerken gaan, kennis aan een Priester; een zeer eerlyk, geleerd en oud man: Hij mijn levens loop verstaan hebbende, noode mij om alle maandaagen, en vrijdaagen, des middags bij hem te komen eeten, dat ik aan nam, en deed, waar door mjin Kapitein mij nu nog meer beminde als voor dezen.

Ik had mijn quartier bij een Kuiper, een

oud eerlyk Borger man, alwaar ik voor tyd-verdryf hem hielp hoepels schillen, ontbas-ten, of wit maken; ik kreeg om tydverdryf een schootsvel voor, en kreeg zulk een lust in 't kuipen, dat ik niet alleen een band wel konde leggen, maar staaven bereiden, een pusse, emmer, anker &c. maaken.

Ik had te meerder lust hier toe, om dat ik in *Spanjen* verstaan had, dat de *Spanjaards* zeer jeloers zyn, om vreemde Natien mede te neemen na *America*, ja dat het haar by Plakkaat verboden is; maar dat zy by gebrek wel een Meester kuiper, of Trompetter van een vreemde naatie meede naamen. Ik dagt, het mogt my nog te pas komen.

Myn Priester dit hoorende, en myn mei-ning afvraagende, gebood my; dat ik voor-taan nog twee daagen in de week kuipen zou, en myn overige tyd in de Mathesis of Wiskunst besteeden; dit noemden hy de Ziel van alle Wetenschappen: dog hy re-commandeerde my, niet buiten den wille van myn Kapitein te doen; deesen was ik gewend alle avonden op te wagten, en myn dienst aan te bieden. Myn goede Kapitein zogt, en deed nevens den Priester alles goeds voor my, zo veel hun mogelyk was.

Myn Priester was met my zo ingenomen, dat, als wy alleen waren, hy myn altyd

Gods-

Gods-kind noemde, om dat ik myn Ouders zo lief had en goed deede, en hem, en myn Kapitein gehoorzaam was: hy verſorgde my een goed Mathematicus, lit van zyn Kerke, welke my voor niet, en egter met luſt en iver, zodanig onderwees, dat ik met verſtand, de zes eerſte Boeken van *Euclides* afdeed. Daar na leerde hy my de Algebra, de regte, en de klootſe drie-hoeken, en op 't laatſt de geheele Stuurmanſchap van *Gietermaaker*; dit laatſte viel my zeer ligt, om dat ik de waare fundamenten al geleerd had. Ik deed tot *Rotterdam* een Stuurmans examen, tot zeer goed genoegen van den Examinateur en toehoorders.

Myn goede Kapitein, (hoewel ongaarne) gaf my op 't vriendelyk verſoek van den voornoemde Prieſter myn afſcheid, welke beide my ook, zo door haar zelf, als door hun Vrinden behulpſaam waren, van my te bezorgen, dat ik van een Koopvaardyman van *Rotterdam*, voor Onderſtuurman naar *Spanjen* raakte. Tot *Kadix* komende, maakten ik kennis met een ryk Koopman, daar wy goed voor in hadden; hy handelden ſterk op *America*. Deeſen mynen ommegang behaagende, verzogt my by hem te willen woonen, zo om op zyn Comtoir te ſchryven, als om opſigt op zyn Koopmanſchappen te neemen.

Op 't eerste versoek, ontsloeg my myn Schipper, met alle vrindschap, alzo zyn oude Stuurman die voortyts met hem gevaaren had, aldaar schadeloos, los of huurloos was, om dat zyn Schip voor eenige daagen door storm op *los puercas* was gebleeven. Deezen trad in myn plaats te Scheep, en ik by myn Patroon, daar ik na zyn genoegen, en myn vermoogen leefde. Na anderhalf jaar, kon ik de *Spaanse* Taal volkoomentlyk spreeken, leezen, en schryven. Myn Patroon was my dikwils aan, dat ik in zyn dienst, met de Gallioenen na *America* zoude gaan, beloovende my veele zaaken, welk alles ik in bedenken nam.

In 't Jaar 1678, in Maart, tot *Kadix* een straat passeerende om na een van onze Pakhuizen te gaan, zag by geluk myn ouden Vrind den Meester. Ik ylden hem agter na, groete hem beleefd: dog hy my aanziende, betuigde my niet te kennen, om dat ik na de *Spaanse* moode zeer wel gekleed was; met myn mantel, deegen, en ponjard wel opgeschikt. Wanneer ik my bekend maakte, was hy zeer wel voldaan, dat het my zo wel ging. Ik verzogt hem een glas Engels bier met my te willen drinken, dat hy vrindelyk deed. Wy in de herberg komende, was het onderwerp van ons discours, van ons eerste reis in 't Jaar 1674. Daar na wat ons

zederd

zeedert dien tydt al wedervaren was. Eindelyk kwamen wy te spreken van *America*.

De Meester, wist ik, was altydt een groot liefhebber geweest van platte Land en Zeekaarten, want hy voerde zelf een Atlas mede, door hem zelf met waaterverf afgezet, of verligt. Voorts zo veele reisbeschryvingen als hy wist te bekomen, van zulke als hy nog niet gezien had, dese las hy met groote opmerkinge.

Ik stelde hem myne zaken voor, zo kort als ik konde; na alles wel overlegt te hebben, raaden hy my, dat als ik voor Factoor van myn Patroon derwaarts konde komen, op een eerlyk tractement, ik zulks doen zoude, doch dat ik my aan geen lange jaren zoude verbinden, maar dat ik ten langsten na een jaar verblyf weer met de Zilvervloot na *Spanjen* zou mogen keeren, of langer te blyven, naar myn keur. Zulk een reis na *America* oordeelden wy te zaamen, dat my voordeelig zou zyn, en my ligt in 't toekomende een rykdom toe brengen. Ik overweegde dit by my zelf, en kwam daags daar aan, aan zyn boord: hy was op 't Landsschip *den Prins te Paard*, dat gecommandeerd wierd door den Kapitein *Jan Minne van Haarlem*, die als Commandeur, de *Smirnase Vloot* naar *Smirna* zou Convojeeren. Wy als goede

de vrinden malkander ontmoet hebbende, ging ik met een Bark weerom na de Stadt. Wy kwamen daaglyks by malkander, zo aan land, als aan boord, want de *Smirnase* Vloot bleef drie weeken in de Baay.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Besluit van den Schryver om naar Porto Bello en Carthagena te gaan: werd in een Spanjaard veranderd. Vertrekt naar Porto Bello; voorvallen aldaar, en weederkomst te Kadix. Tweede togt naar America. Komt te Porto Bello en Panama; en andermaal te rug te Kadix. Trekt naar Holland. Koopt zyn Vader de kost, en resolveert weer na America te trekken. Komt tot Amsterdam, en vind by geval zyn ouden Vriend. Verzoekt van deese de zeeve stellingen van 't Zuidland, zoo als hy die aan den Heer Burgermeest. had overhandigd. Een nette beschryving van de Scheurbuik, en Scheeps-ververssing.

MYn besluit naar *Porto Bello* te trekken, nu willende werkstellig maaken, resolveerde ik in dienst van myn Patroon, en niet in die van de Koning derwaards te trekken. Doch om die te volvoeren was raad noodig,

noodig, alzo weinig andere als geboren *Spanjaarts*, toegelaaten worden om daar na toe te moogen gaan; behalven dat by gebrek een Meester kuyper of Trompetter wel meede genomen word. Ik sprak het Spaans zo goed als het Neerlands. Geen *Spanjaard* kon aan myn taal hooren dat ik een vreemdeling was: daarom reisde ik dikwils in dienst van myn Patroon, te lande van *Kadix* na *Mallega*. Ik was gewend myn weg te neemen over die plaatze daar myn Patroon op handelde. Dies nam ik gemeenlyk myn weg van *Kadix* op *Porto de St. Maria*, van daar op *Xeres de la Frontera*, dan op *Medina Sidonia*, van daar op *Martos*, zynde een fraai Dorp in *la sierra de Ronda*, dat ten naasten by half wegen tussen *Kadix* en *Mallega* legt. Hier woonden een Waard of Hospes, daar ik altydt logeerde, genaamd *Juan de Posos*. Deeze was eenigsins verwandt aan myn Patroon: Ik en hy noemden malkanderen altydt Cousyn, zo dat veele Boeren niet beeter wisten of wy waaren vrienden; dit geschieden half uyt boerterye, en half uit genegentheid. Nu begonden wy malkanderen in ernst zoo te noemen. Ik had een brief aan hem van myn Patroon, dien hy in myn weerom reis van *Mallega* na *Kadix* zoude beantwoorden, gelyk hy ook deede. Want in myn weerom reis behandigde

hy

hy my een brief aan myn Patroon, daar in noemde hy my zyn Neef, met de naam als de zyne *Juan de Posos*, en recommandeerde my aan myn Patroon met allen ernst; ten einde hy my goed zoude doen.

Ik te huis komende, overhandigde deesen brief aan myn Patroon. Nu was ik in een Spaanse Boeren Soon veranderd.

Myn Patroon, die ook zeer sterk op *Sivilia* handelde, zond my derwaarts by zyn Neef, een magtig ryk Koopman, die met hem in kompagnye op *America* handelde. Ik bragt een Brief aan hem van myn Patroon, en een van myn nieuwe Spaanse Neef den Boeren waard *Juan de Posas*. Hy ontving my met alle liefde en goedheid, en deed my alles wat ik kon verwagten.

Ondertussen dat ik tot *Sevilie* was, wierd alles klaar gemaakt, zo de koopmanschap, als myn Perzoon aangaande.

Ik vertrok dan met de Gallioenen in 't jaar 1679. Bevel hebbende, dat ik eerst tot *Porto Bello*, en dan tot *Carthagena* moest huis houden, daar ik behouden aan kwam, en myn zaken tot vergenoegen van myn Patronen verrigtende. Ik bleef twee jaaren tot *Porto Bello*, daar ik met de Indianen veel verkeerde, ook nam ik een Indiaan tot myn knegt; en alzo ik veel by de Indianen land-

waard

waard in, een ſtillen handel dreef, leerden ik de Landtaal, dat my behaaglyk en veeltyds voordeelig was.

Hier zoude ik een beſchryving van *Porto Bello* en de landen daar om heen konnen maaken, en vorder *America* beſchryving, zo verre ik ben geweeſt, maar dit is myn oogmerk niet, om dat zulke beſchryvingen zo veel gedaan, als uitgeſchreeven zyn, en ik dien aangaande niet nieus aan den dag zou brengen.

Ik kwam dan, na twee jaren tot *Porto Bello* gewoond te hebben, tot *Carthagena*, van waar ik na verloop van een jaar, weder tot *Kadix* met een goede handeling die myn beide Patroonen wel behaagden, behouden aan kwam, in 't jaar 1682.

Behalven myn bedonge gagie, deeden myne beide Patroonen my nog een aanmerkelyke vereeringe, met aanbiedinge, indien ik weder derwaarts wilde, zy niet alleen myne gagie conſiderabel wilden verhoogen, maar nog daar en boven, dat ik een zeeker voor af bepaalde gedeelte in de Koopmanſchap zelf zoude hebben. Dit was bedenkens waard.

Nu was ik al zo ver opgeklommen dat ik credit had, by myn Patroonen en andere Koopluiden; want ik wierd aangemerkt als een eerlyk man, die als onder Koopman, Boekhouder, of groot Meeſter knegt agteden,

den, want ik handelde veel geld voor myn Patroonen, en ook eenigsins voor my zelf.

Myne Patronen kwamen met my over een, dat ik in 't jaar 1684 weer na *America* zoude vertrekken, maar met meerder magt en vryheid, als te vooren op myn eerste togt gehad had. Ik vertrok dan in 't gezelde jaar; en kwam behouden weeder tot *Porto Bello.* Myn Patroonen hadden hier een eigen Huis, en twee Pakhuisen; waar in ik als vooren myn verblyf nam.

Ik heb gezegt, dat ik in myn eerste togt veel stille handel landwaarts in deed, dat ik nu weer aan-ving, om dat de Indiaanse taal die ik grondig verstond, my geen klein voordeel aen bragt. Ik kreeg dan lust, door de winst aangemoedigt, hoe langer hoe dieper landwaart in te handelen, tot dat ik eindelyk besloot om *Panama* aan de Zuidzee te gaan besoeken; om te sien wat ik daar voor handel zouden kunnen doen. Ik wist dat al het Silver van *Peru* daar wierde ontscheept, en dan over land van daar na *Porto Bello* gebragt; dit my aanmoedigende, vertrok ik over land van *Porto Bello* na *Panama*, om daar te weesen teegen dien tyd als de Silver vloot van *Peru* aldaar is gewend aan te komen. Daar komende, dede ik goeden handel. Hier hoorden ik, dat van *Panama* ook

handel

handel gedreeven wierd over de Zuidzee, in de *Philippynse* Eilanden. Ik had wel lust om daar heen te reisen, maar derfde my zonder last van myn Patroonen, zoo verre van haare goederen niet afzonderen: daarom ging ik met myn Koopmanschap weder over land na *Porto Bello*. Nu was het in 't Jaar 1688.

Alle jaaren zond ik myn negotie met de Gallioenen over met goede winst, tot ik in 't Jaar 1694. zelf meede over kwam. Ik wierde met alle liefde en geneegendheid van myne Patroonen ontvangen, en ik genoot van haar wat ik begeerde. Wy in 't voorste van 't Jaar 1695. te zaamen gerekend en alles vereffend hebende, zoo schoot voor my een brave somma over, zoo van myn bedongen loon, als van myne gedaane koopmanschappe. Ik kreeg lust om over *Porto Bello* en *Panama*, de *Philippynse Eylanden* te gaan bezoeken; en alzoo ik geen geneegendheid tot trouwen had, wilde ik myn Ouders in myn Vaderland nog eerst gaan zien, ten einde, zoo zy nog leefden, ik haar mogte verzorgen. Dog wierd belet zoodaanig, dat ik niet eer als in t Jaar 1696. in Mey eerst in *Holland* kwam. Ik reisden voort na myn oude en lieve Ouders. Daar koomende, verstond ik dat myn Moeder overleeden was was. Myn Vader was oud by de zestig Jaar. Ik ging

na zyn wooning, hy kende my niet meer, ik my bekend maakende, was de oude Man zoo verblyd, dat hy my omhelsende, bestierf aan myn hals; wy schreiden te zaamen. Na dat wy beide bedaard waaren, liet ik wel opdissen, verhaalden hem myn wedervaaren en voorneemen, namelyk dat ik hem voor zyn leeven verzorgen wilde, 't welk de grootste oorzaak van myn overkomst was. ik kogte hem dan de kost in een góed Gast- of Proveniers huis, leggende nog seshonderd guldens voor hem op lyf-rente, en hem voort verzorgende van alles wat hy noodig had.

Hy verblyden hem in zyn oude daagen, dat ik hem zoo wel verzorgd had, en ik verheugde my nog meer, dat God my geleegendheid gegeeven had, van myn lieven Vader zoodaanigen dienst te konnen doen; ik had hem met een goed herte lief, zoo als een deugdig kind schuldig is. De tydt van myn vertrek naaderde en kwam, ik nam afscheid van myn ouden lieven Vader, dat niet zonder schreien van heete traanen aan wederzyden toeging, want hy weetende dat ik gezind was om weeder na *Westindiën*, en misschien verder na de *Philipynen* te gaan. Ons afscheid neemen gescniede van weerkanten met veel teederhertigheid, vermits ik de oude Man lief had; ik vereerden hem nog twintig Du-

caten

De schryver ontmoet zyn vriend te Amsterdam.

caten met eenige Ryksdaalders, en dus scheidenwe vergenoegt, dog bedroefd van malkander.

Ik kwam tot Amsterdam in de maand Juny 1696. Hier vond ik myn ouden trouwen Vriend voor de deur van *N. Visscher* staan, siende na een nieuw uitgekoome Kaarte. Ik hem al lachende de hand toereikende, kenden hy my voort. Wy omhelsden malkander met hert en armen, en gingen terstond na een Herberg, een kaamer alleen eissende, daar wy van vier tot agt uuren bleeven. Nooit konden twee broeders malkander vrindelyker ontmoeten, als wy met goeder herten deden. Wy vertelden malkander ons wedervaren. Ik had zoo lang in Westindiën geweest. De Meester had al een Vrouw met drie Kinderen, en was Meester in een zeer vermakelyke Stadt, daar hy gebooren was. Wy gingen te zaamen na zyn Herberg, daar ik by hem sliep; wy hadden den geheelen nagt zo veel malkander te vertellen, dat wy nauwlyks tyd tot slaapen over hadden. Dog de Meester moetende binnen twee a drie daagen weder na zyn huis vertrekken, moesten wy onse ernstige zaaken kort verhandelen.

Ik vraagde den Meester om welke reeden hy tot Amsterdam was? hy antwoorde, dat hy daar was gekomen om eenige Medica-

 menten

menten te koopen, alzoo hy als een halven Apotheker meede handelde; maar dat hy voornaamelyk was gekoomen, om eenige stellingen tot het ontdekken van 't Zuidland voor geld te demonstreren, dat hy die aan een zeer voornaam en beroemd wys Heer in de Regeeringe had overgehandigd, met versoek dat hy tot de demonstraatie mogte worden toegelaten. Dien voornaamen Heer en stellingen ziende, keurde die zeer goed, en vraagde of hy die wel konde demonstreren. Het antwoord van de Meester was, dat hy tot dien einde in Amsterdam gekomen was. Waar op dien Heer had gezegt, gy kom te laat, de *Vlaamink* is daar al na toe; de Meester antwoorde daarop, ik koom niet om meede te vaaren, maar om voor een zeekere somma deese stellingen te demonstreren, goed of geen geld.

Daar meede ging hy heen, en in passant zag hy een Kaarte voor 't Huis van *N: Visscher*, daar hy die besiende, ik hem vond staan.

Ik versogte hem des morgens die stellingen te moogen zien, en uit te schryven, welk hy my zeer garen toestond, en voort zyne papieren aan my overhandigde.

De ſtellinge waaren de volgende zeeven.

Conſideratien over nader aandoeninge van 't Zuid-land; waar in gelet word op naarder reguleering.

1. *Van Paſſen, Octroyen, en Zeinbrieven.*
2. *Van de Scheepen, haare groote, hoedaanigheid, en monture.*
3. *Wat Manſchap en Inſtrumenten meede te neemen.*
4. *Op aandoeninge van vreemde Kuſten, en om binnen in dat land te koomen,*
5. *Hoe, en op wat wyze met de Menſſen handel te zoeken, ofte krygen.*
6. *Van Amonitie, Victalie, Medicynen, en Ziekten.*
7. *Te toonen, dat Matrooſen en Soldaten met minder geld als bedongen hebben, konnen betaald, en vergenoegd geſtelt worden.*

Ik verwonderde my, dat hy niet ter examen wierde toegelaaten, te meer, om dat hy zeide, dat hy dit tot genoegen zoude demonſtreren, of by faute van dien, dat hy geld zoude begeeren.

Ik merkte het zesde Articul met aandagt aan, my dogt dat zulke zaaken my zelf wel te paſſe zouden koomen, zoo voor my, als ten aanzien van myn goede vrinden. Ik

verzogt myn goeden vriend, dat hy my een beschryvinge van de Scheeps Scheur-beuk, nevens een ververssing altyd binnen Scheepsboord te konnen hebben, tot verkwikking en voorkooming van ziekten, zoo als hy hem in dit zesde Articul verklaarde, wilde ter hand stellen. Dat hy my voort, en gewillig toestond, gevende my terstond uit zyne papieren, het Kapittel van de Scheeps-Scheurbuik &c. Dog onder beding, dat ik geene medicynen mogte openbaaren, maar die aan myn goede vrinden zoude moogen gebruiken.

Het Kapittel van de *Scheeps-Scheurbuik* was het volgende.

(*a*) Myne bedenkingen, die ik eertyds op myn voorige togten op Zee, over de *Scheeps-Scheurbeuk* gehad hadde, zoo van haare oorzaaken, voortkoomingen, als geneezinge, wierden hier nu meerendeels bekragtigt. Zeer naauw had ik nog te Scheep zynde, agt gegeeven op de Scheeps Siekten in 't gemeen; maar byzonder de *Scheeps Scheurbuik*, welke zig gemeenlyk op volgende wyze openbaarde.

De *Scheurbuikige* wierden eerst loomagtig, met weinig trek tot eeten, hun gezigt stond droe.

(*a*) Van de Scheeps-Scheurbuik.

droevig, zy waaren huiverig, als of zy zomtyds binnen-koortsen hadden, ook wel koortsig: haar mond stonk, om dat haar maag-zap bederfde, het tandvleis wierd aangedaan, dat swellende, bloed en rottig wierd, en ligt bloedende. Zy sweeteden veel, de pis was rosagtig, en de adem wierd allengskens benauder.

Eenige, wiens maag-zap nog scherper wierd, vraaten wel vier mannen kost, de pols sloeg niet altyd doorgaans, maar was veeltyds onwis, zy wierden maager.

Uit dit alles is bevatbaar en klaar, dat de *Scheeps-Scheurbuik* is *een kwaade voedinge des ligbaams*, zoo als veele geschreeven hebben. De *Oorzaak* is dikte, en lymigheid van 't bloed, of zenuw-zap, of die beide. Deeze bezetten en verstoppen de ingewanden, vaten, en klieren.

Welk lymig vogt, scherper wordende, byt, knaagd, maakt pyn, honger, en andere toevallen

Deeze niet geneezende, volgt onvermydelyk de dood.

De *Fermentatie*, *effervescentie*, vlugge zoute zuir swavelige, zout swavelige, en swavelige zoute deeltjes, met een lengte van &c. &c. &c. Want zy behooren meer tot de *Chimische*, en *Philosophische* stellingen, als

als tot de waare ervarentheid der geneezinge van de *Scheeps - Scheurbuyk*, dus vind men de beste Stuurlieden, altyd aan land. De ervarendheid is hier, als ook in de meeste doeningen, de beste leermeesteresse.

Binnen Scheeps boord dan, worden in de *Scheurbuikige*, de te dikke en lymige vogten gebooren, uit volgende drie oorzaaken:

1 *Door gebrek van water onder de vogten te hebben.*

2. *Door 't eeten van oude, schimmelige, of bedorven spyze.*

3 *Door stil zyn en zig niet te oeffenen.*

Men lyd *gebrek van water onder de vogten*, om volgende oorzaaken.

1 Door 't nuttigen van te weinig water.

2 Door 't nuttigen van bedorven, of rottend water.

3 Door 't eeten van al te drooge kost.

4 Door te veel sweeten, door loom of makheid, of

5 Door te veele, ofte ten sterken arbeid.

6 Door al te heeten lugt.

Ik meen de bespiegelinge van zoo veele deeldjes onzer zappen minder aan te roeren, als nu de moode is. Ik weet dat ons bloed uit een dunne wei, of vloeibaar nat, met rond

ronde roode balletjes, en langagtige dunne draadjes te zaamen gezet is.

Voorts dat in deese mengeling, geest, water, swavel, zout, en aarde is, ontkenne ik niet. Want de Gal word uit het bloed afgescheiden, zoo wel, als een menigte andere vogten.

Maar besiet gy!, of bloed, hoe weinig of geen Galle is daar onder te zien, te proeven, of te ruiken, zoo lang als 't bloed wel gemengd is.

Even gelyk als de booter onder de melk, zoo lang zy in de borsten ofte uijers zit, niet toonbaar is. Maar uitgemelkt zynde, en dat haar stilstand met bykooming van de lugt, een ontbindinge in haar te zaamenstel gemaakt ofte veroorzaakt heeft.

(*b*) Hier is dan de kwaade menging. Want *kwaade menging* is, als de deeldjes onser vogten, op die plaatse niet bewoogen werden, daar zy in een gesonden stand, na haare gemeenen reegel, en haar order moesten geplaatst zyn; zoo dat op d'eene plaats meer dun, en op een andere plaats meer dik, of andere deelen te veele, of te weinig geplaast zyn.

Even gelyk als in melk, die gemolken zynde, en stil staande, veele lugt-deelen ontvangt, waar door de aardagtige deelen

(*b*) Wat kwaade menging is.

van de wei en de room van die beide afgescheid word.

Deese wanorder drukt de geestige of vuirige deeltjes zoo zeer, dat zy de verdikte, taye slymerige vogten, niet konnen verdunnen, maar die gestuit wordende, zoeken die eenen oopenen weg, en zy raaken zoo buiten het lighaam.

Zulken stilstand, kan immers in de beweegende vogten onses lighaams niet zyn, of die zouden moeten rotten, stinken, versterven, en dus de dood te weege brengen.

Dat Zeemans lighaam kwalyk gevoed, en dan maager word, dat meene ik dus te gebeuren.

De maage is de keuken des lighaams. Deese besluit in haar binnenste altyd een *ferment*, of maag-zap, het welk te zaamen is gesteld uit overgebleeven gyl, spog, en klier-zap, dat uit des slokdarms en maagklieren geduurig uitlekt.

Dit maagzap is altyd zuur, en kleinst de spyse door zyn scherpte, by form van uittrekkinge, eeven gelyk als loog of brandewyn de verf uit saffraan trekt, of zoo als men zommige waterverven ticturereert.

Dit maag-zap door gebrek van water, en het nuttigen van oude of bedorven spyse, word daar door nog meerder zuur, scher-

per,

per, en dikker of lymiger, zet hem dan vast in de ployen der maage, en belet dan zoo den honger in 't begin der ziekte. Deeze slym vermeerderende, bezet ook de darmen, waar door de spyze in de maage niet wel gekookt wordende, geeft dan kwaade en weinige in gyl. Zulke gyl dan nog in de darmen koomende, kan daar van, maar zeer weinig in de daar zynde melkvaatjes geperst of gezoogen worden, om dat die meest haare mondjes, met de voornoemde taye slym bezet, en als gesloooten zyn.

Ziet dus word Zee man maager, door gebrek van voedsel. Indien nu deeze *Scheeps-Scheurbuyk* niet wel word behandeld, het zy door onkunde of by gebrek van middelen, dan moet die van kwaad nog erger worden, en veele toevallen veroorzaaken. Dat dus in zyn werk gaat.

Het slym zet hem hoe langer hoe vaster in des maags plooijen, en word hoe langer hoe dikker, krygt dan daar door zyn vast of stilzitten, een soort van verrottinge, zoo als uit den aassem blykt. Want alle gemengde vogten verderven of verrotren door stil staan.

De verrottinge, is een ontbindinge, van eenige te zaamen gezette deeltjes, deeze in haar eerste enkelheid brengende.

Ofte,

Ofte, het is, een algemeene vernietiging, en verbreekinge des eerſten ſtands der menginge, en hegtinge der deelen.

Deeze vogten worden daar van tyd tot tyd al ſcherper, en nog ſcherper aandoende de vlieſen en kliertjes der Maage, met een prikkelende bytinge, of ſteekinge, die de mondjes der kliertjes beſchaadigen.

Dan laaten de kliertjes haar zap uitlekken, waar door de dikke ſlym los weekt, en dan los zynde, by brokken of lappen na de darmen marcheeren.

Nu is, en word, het binnenſte Maagvlies op veele plaatſen zeer veel ontblood. Daar op byt, en knaagd, het al te ſcherpe Maag-zap: dat den grooten honger dan veroorzaakt. En naar maate dat de Maag veel ontblood, en het Maag-zap ſcherper is, daar naa voegd hem, den byna onverzaadelyken honger, en zoo veel te meer, als daar gebrek van gyl in 't Lighaam is. En dat wederom na dat 'er meer of minder gyl vaatjes verſtopt zyn.

Ik heb geſien, dat zoo een vent, een geheele bak, en nog meer poes pas opvrat.

Word dit ſcherp Maag zap overvloedig, dan beſtormd het ook de darmen, en maakt dan alle zoorten van loopen, ofte afgangen, als toevallen van deeze *Scheeps Scheurbuik*. Op volgende wyſe.

Het

Het is zeer waarſchynlyk, en door *Leewenboek* getoond dat de ſlym, die van binnen de darmen bekleed, beſtaat, uit verſcheyden zoorten van vaaatjes, welke zeer teer zyn.

Het voornoemde ſcherpe Maag zap, nu in de darmen geſtort wordende, byt, of werkt eerſt op de zenuwagtige vliesjes, der gezegde teere vaatjes dat de buyk krimpinge maakt.

Voortgaende, doorknaagt het de teederſte vliesjes van de watervaatjes, uit welke haar inhoudenheid zap lekkende, nevens dat uit de geſchondene kliertjes in de darmen: daar haar met den drek mengende, maakt die dun en vloeybaar. Dat men dan loop, of weeklyvigheid noemd.

Het vogt nog ſcherper en lymiger wordende, doorknaagd dan ook de gyl vaatjes, welke uitlekkende gyl, haar dan met den drek mengende, noemd men dat dan de grauwe loop.

Het zondigend vogt nog al ſcherper wordende, den moeten de bloedvaatjes een beurt krygen; deeze dan ook doorbeeten zynde, vloeyd het bloed in de darmen, en zig onder den drek aldaar mengende, geeft dat dan de naam van de roode loop.

En dan nog niet geholpen wordende, dan gaat

gaat dit onbedwingbaare, allerschadelykste, ja doodlyk vogt, op de darmen los, desselfs vliesen breekende ja lappen daar afknaagende en zoo de darmen doende zweeren, dat dan de naam heeft van darm sweer of *tenasmus*.

Hier staen nu de waare oorzaaken van de *Scheeps Scheurbuik*, en loopen, of doorgangen (die haar veeltyds by de *Scheeps Scheurbuik* voenen) bloot, en ontdekt.

Nu is het kunstje, of men die Zee duivels, als gerigtelyk Scheeps boord kan doen ontzeggen; en dan voorkoomen, dat men niet genoodsaakt is; die onwillige, of ongaarne gasten, tegens dank te moeten ontvangen en huysvesten.

Dog zalks met een *heerlyke verversing*, niet geheel konnen de beletten, dat men dan deese schroomelyke ziektens, ras en veylig kan geneesen, met weiniger omslag als gewoonlyk gedaan word.

Eerst meene ik de zaaken aan te toonen, waar door men zoude konnen beletten, (immers het grootste gedeelte, en meerder als voor deesen) dat zulke schadelyke vogten, de *Scheeps Scheurbuik* &c. veroorzaakende, niet of zeer zelden, in des Zeemans bloed, of vogten konnen koomen. Ofte egter, daar nog in sluipende, dat men dan de ingekoomen vogten, gemakkelyker kan doen verhuysen,

huysſen, als voor deezen, en dus het Scheeps-Volk kan gezond houden en bewaaren op zulk een lange reys. Nu dan tot de zaak. Ik heb gezegt, dat de eerſte oorzaak die het bloed verdikt, is gebrek van water.

Om daar geen of minder gebrek aan te hebben, op zulk een lange reys als deze naar 't Zuidland, moeſten onze Reeders ons geen gemeene Vaaten meede gegeeven hebben, om Orten, Boonen, Grut, Meel &c. in te bergen; maar in plaats van zulke die daar toe in 't gebruik zyn, moeſt men neemen, goede Leggers of zoo genaamde Verkens, welke van Grut Orten &c ontleedigd zynde, kon men die weeder met waater vullen; deeze vaaten zyn daarom niet bedorven, maar konnen altyd weder even goed, zoo voor watervaten, als anders, op alle reiſen dienen; en zoo men meer ruimte in 't Schip hebben moeſt, zoo koſt men na goedvinden zoo veele noodig waaren, ſloopen en bewaaren.

Wanneer men ook de diſtileer keetels meede neemt, die dubbeld of dik vertind zyn, en men die niet te leedig van waater, of te hard met vlam ſtookt, dan word het overgehaalde waater niet kooperig, en bygevolg niet ongezond.

Dus kan men voor een groot gedeelte het

het gebrek van water voorkoomen.

Het nuttigen van bedorven, ſtinkend, of rottend water, dat al lymig is, eer men het drinkt, en nog meer lymigheid in de Maage is voortbrengende, kan men voor 't grootſte gedeelte voorkoomen, met alle daagen wat water op te kooken.

Want men heeft het hout voor 't hakken, hier door word het klaare van 't onklaare, of 't vuile kwaade, van 't ſchoone goede afgeſcheiden, en alle ſtank vervliegd door 't kooken Men moet om 't volk geſond te houden, op zoo een lange reis geen moeiten ontzien.

Ook zet men op 't halve dek een groote graauwe Keulſe Pot, het water daar in ſtaande, vervliegd veel van zyn ſtank, en zinkt de modder na beneeden op den bodem.

De al te drooge koſt kan men vervogtigen, als men geen gebrek aan water heeft.

Het te veel ſweeten, komt door al te ſterken arbeid, door ten heeten lugt, of door ſwakheid.

Al te ſterken arbeid kan men maatigen, als men genoeg, en gezond Volk heeft.

De al te heeten lugt verhaaſt den omloop, om dat zy de vogten zoo wel verdund als den al te ſterken arbeid, en doet daar door den Zeeman flaau en magteloos zyn, door al

al te sterken of te grooten uitdampinge en sweetinnge, waar door de vogten kragtig verminderen, en dus word 'er gebrek van vogten in het lighaam gebooren.

Het schaffen van oude bedorvene schimmelige kost, maakt ook dik, lymig, en scherp bloed, dog dat is onafscheidelyk van zulk een lange Zuidlandse reis.

Dit zou men eenigsints konnen verbeeteren, als men wat meerder agt deed geeven op alle spyze, en die dikwils deed roeren, verlugten, verschieten, uitsoeken, of schuddende vryven in zakken, eeven gelyk als de Spoore maakers haar vertind goed zoo glad maaken.

Dit was een werk voor de Scheurbuikige, om haar zelf wat te beweegen.

De kromhouts-gasten, die haar tyd meer in de kooy, als op het dek doorbrengen, zulke zyn eerder en meerder de *Scheeps-Scheurbuik* onderworpen, als rappe knappe Zeeluiden. Door luy zyn, en veel leggen, verslymen de maag-zappen en andere vogten, om dat het lighaam niet bewoogen wordende, de maage die uitwendige drukkinge mist, welke uitwendige drukkinge veel helpt tot de gesting, of tinctureering der gyl, die in de maage geschied. De uitwendige beweeging, verwakkerd ook den omloop onzer vogten.

Hoe hem ymand sterker en meerder be-

weegd, hoe de vogten wermer en dunder worden, en rasser of sneller omloopen Op de zulke kan de *Scheeps-Scheurbuyk* zoo ligt niet vatten.

Men kan 't Volk ten allen tyden en plaatsen allerlei werk geeven, elk na zyn staat of gelegendheit.

Op de reis onderweegen, liet men eenige arbeiden aan 't hout en andere zaaken, dat tot het te bouwen Fort dienstig was.

Op de Galleyen laat men de Slaaven kanonkogels schuuren om niet leedig te zyn. Den swabber diend by gelegentheid aan zommige tot zoo een goede en dienstige exercitie, als het stokvis beuken aan andere.

Het ramassen in *Indien*, wordt zeer gezond geagt, dit kan 't Volk malkander doen: het Opperhoofd kan 't Volk altyd laaten tooveren als 't hem believt.

Nu moest 'er een middel bedagt worden, welke kragtig is het bloed en vogten in een goede staat te houden; dat is, dat men geen gebrek aan vogten lyd, dat onze vogten niet verkouden, verslymen, en dat zy ook niet te los van te zamenhang zyn. Dat de vogten haare egte en regte meening behouden, zoo als zy in gezonden stand zyn.

Want te weinig vogt, en te weinig warmte, dat verdikt en verslymd alles. Al te losse zaamenhang

hang, of al te dunne vogten, verfweet men al te veel in de heete climaaten, zy laaten dan haar dikker deelen in de vaaten, die de zelve verstoppen. Daar van daan koomen dan *Scheeps Scheurbuik*, *Loopen*, *Koortsen*, *Waterzugt*, &c.

Het is aanmerkelyk, dat men ziet dat de *Scheeps-Scheurbuik* door ververssing en arbeid, beeter en rasser geneezen worden als door Medicynen.

In 't Noorden eet men Salaad van leepelblaaden, waar van 't Volk ras geneest.

In 't Zuiden zoeken wy vers waater, Limoenen, Orangieappels, vrugten, groente, vers vlees, dat onze *Scheurbuikige* ook haast tot gezondheid brengt.

DERDE HOOFDSTUK.

Redeneering van den Reiziger met zyn ouden Vriend over de d'ontdekking van het Zuidland. Trekt weer naar Spanjen, en van daer weer naar Holland. Komt tot Amsterdam, en ontbied de Meester: beziet het Texel, en redeneering daer over. Stellingen wegens de Texelstroom aan de Regeering gepresenteerd. Vertrekt weer naar Spanjen, en verder naar Carthagena, Porte Bello, en Panama. Trekt naar de Philippynen: lyden zwaare storm, en komen aan 't Zuidland.

ONse redeneering van het Scheurbuyk afgebrooken hebbende, en weder tot die van 't Zuidland overgebragt, was myn vraag aan myn Vriend, wat gedagten hy had van de reize van de *Vlaamink*, weegens de ontdekkinge van 't Zuidland? Hy antwoorde my dunkt dat de *Vlaamink* het verwagten van zyne Reeders niet zal konnen beantwoorden, en dat de *Hollanders* zoo weinig van hem te verwagten hebben, als de *Engelsen* van haaren *Dampier*.

Ik vraagde de redenen waarom? Hy antwoor-

woorden, voor 't eerste zyn deese togten om het *Zuidland* te ontdekken, niet wel na myn dunken aangeleid, en daar het fnndament niet goed en is, wat kan men van den opbouw verwagten? Voor 't tweede, hebben de *Engelse* en *Hollanders* mist getast, in 't verkiesen van Mannen om deeze ontdekkinge te doen. Hoe! mist getast, zeide ik? het zyn immers zulke braave Zee-luiden als men zou moogen vinden. Dat is zonder tegenzeggen waar, zeide myn Vriend, hoe zy beeter Zee-luiden zyn, die haar Jeugd en verder tyd by der Zee met goede opmerkinge versleeten hebben, zo veel te onbekwaamer oordeelde ik haar om Landen inwendig te konnen ontdekken. Ik vraagde waarom? Hy antwoorde, ik zal u myn gedagten daar van zeggen, en u toonen, dat het inwendig Land ontdekken, met de Zeemanschap niets gemeen heeft. Ziet, alle weteaschappen hebben zekere grond-beginsels welke yemand eerst moet kennen, eer hy zig behoorden te vermeeten, die te behandelen, ofte aan anderen voor te stellen, en daar toe (om dat wel te doen) werd vereischt de Nature, de Onderwyzinge, de oeffeninge, en dan nog tyd. Eerst zal ik u zeggen wat een goed Zeeman is, die een Schip als Opperhoofd commandeerd. Zulk eenen is, die

 met

met goede opmerkinge van der jeugd afgevaaren, de Stuurmanschap geleerd, het Schip en volk wel gade geslagen heeft, die nu buiten dronkerschap en korselheid zyn dingen wel doet, en dan het voordeel van zyne Reeders wel in agt neemt. Alle deeze hoedanigheden in een Zeeman alleen zynde, is vry wel, en zullen zyn van d'alderbeste zoorte, en daar staan de beide genoemde voor beboekt.

Nu moet ik u nog zeggen waar zulke alder beste Zeeluiden bekwaam toe zyn, of wat zy konnen doen.

Ziet myn Vriend, gy moet een commandeerend goed Zeeman in zyn Schip aanmerken, byna als een goed Ingenieur in een beleegerde Stadt, zyn doen is, dat hy alle uitwendige rampen voorkoome, of weere zoo veel hem doenlyk is. Zeer dikwils zal een oud bevaaren goed Zeeman een storm voorsien, of zo hem die al te haastig overvalt, kan hy knap goede ordre stellen tot Scheeps beste, hy zal voorsigtig zyn in 't aandoen van vreemde kusten, zoo door gedurig te laaten peilen, als wel op de nabyheid der stranden, en diens steilte of vlakte gaade slaan. Hy zal altyd op de brandinge letten, en zoo wel op vaste, als de Zee- en Land winden agt geeven. Hy zal de bekwaamheid der gronden zo wel

wel als de ſtrand, of geleegendheid der baaijen, havens, en rivieren aanmerken. Hy zal niet zonderlings onderneemen, als met overleg en raad van zyne Officieren. Hy zal het Schip brengen aan zulk een kuſt als zyn Reeders hem belaſt hebben. Voorts dat hy onderweegen, geduurende reis, goede ordre ſtelle op 't regeeren van 't Scheeps-volk; en goede opzigt doet neemen op alle Victuali, Amonitie en Koopmanſchappen, eindelyk dat hy hem als een Vader over het Scheeps-huis-geſin gedraagd.

Hier heb ik nu gezegt, alle, ofte de meeſte goede hoedaanigheden van een goed Zeeman.

Maar een Land inwendig te ontdekken, hangt (als gezegt heb) niet af van de Zeemanſchap, want dat heeft geheele andere gronden en fundamenten. Dat zou zulk een man, als den ouden Heer *Van der Stel*, Gouverneur aan de *Kaap*, beter konnen uitvoeren als een Zeeman; hy gaf daar proeven van als hy het Land der *Kaffers* inwendig wilde ontdekken.

Want hy het land vry ver ingetrokken zynde, wierd hem door zyn Tolken gezegt, dat hy hem ter dood moeſt bereiden, alzoo 'er twee der aldervermaarſte toovenaars na hem toe kwaamen, om hem dood te tooveren.

Hy liet de twee swarte tovenaars by hem koomen, liet haar door zyn tolken vragen, of zy tovenaars waren? het antwoord was ja. Hy vraagde haar voorts, of zy wel water konden doen branden, en dan vuir drinken? en zy ontwoorden neer. Hy liet hem straks een glas Brandewyn geeven, en stak 'er de brand in, en dronk het op. De heeren Tovenaars dat ziende (en geen Brandewyn kennende) pakten haar piesen, en gingen voort.

Op een ander tyd als een zeeer groote meenigte Swarten uit nieuwsgierigheid, hen en zyn bagagie te naa kwamen, liet hy haar zeggen, dat hy een God was, en by aldien de Zwarten niet agterwaarts deinsden, hy de geheele Wereld zou verbranden. Hy deed een ring bossekruid om zyn bagagie en Volk stroijen; en stak 'er de brand in. De Neegers dat ziende, gingen op 't rekken, en zonden straks twee aanzienlyke Neegers, als in Ambassade aan de Heer *Van der Stel*, hem biddende in de naame des Volks, dat hy de Wereld wilde verschoonn, en niet verbranden, en dat zy hem vorder baaden, dat hy haar Land beliefde te verlaaten.

Hier kwam *Van der Stel* geen Zeemanschap, maar verstand en studie te pas.

Wy zouden hier verder over gesprooken heb-

hebben, maar wierden belet door 't koomen van eenige Vrienden. Wy braaken onze redenen af, en gingen wat wandelen. Myn Vriend vertrok na twee daagen van *Amsterdam* naa zyn huis, en ik naa twaalf daagen naar *Spanjen*. Ik tot *Sivilien* koomende, was onze beste Komtoir-knegt overleeden, ik moest op 't Komptoir voort zyn plaats bekleeden. Naa omtrent vyf vierendeel jaars, wierd myn Patroon weer een bekwaam Persoon aangediend, dien hy met myn goedvinden aannam. Nu kreeg ik wat ruimer tyd, om op myn aanstaande reis te denken. Myn beide Patrooen en ik, kwaamen overeen, dat ik in 't Jaar 1698. Weer met de Gallioenen naar *Porto Bello*, en van daar over land naa *Panama* zoude reizen, en indien ik lust had naa de *Philippynen* te gaan, zoude dat in myn keur staan. Maar ik moest in 't voorjaar van 1698. nog eerst een reisje naa *Holland* doen voor myn Patroonen. Ik tot *Amsterdam* komende, reisden voort naa myn lieve Vader, maar die goede Man was voor omtrent agt weeken overleeden. Ik weer tot *Amsterdam* koomende, schreef aan myn Vriendt, (want nu wist ik waar hy woonde) dat; indien hy niet te verzuimen had, of hy dan by my tot *Amsterdam* beliefde te koomen, alzoo ik over agt a

twaalf dagen weder na *Spanjen* moest vertrekken. Ik wilde hem zeer gaarne over myn aanstaande reis eens spreeken, want van *Texel* op *Spanjen*, van *Spanjen* op *America*, en van *America* op de *Philippynen*, was zeer zwaare reis, en wel goede raad en bedenkeus waard. Hy kwam op myn schryvend verzoek tot *Amsterdam* in onse Oude Herberg my vinden, hy was vermoeyd om dat hy hard weer op Zee had gehad. Hy hem wat gerust en wat genuttigd hebbende vraagde ik hem wat hy nu van de *Zuidlands* ontdekkers gehoord en vernoomen had? Hy zeide dat zyn voorzegginge was waar geworden; dat zy zonder iets uitgeregt te hebben, het *Zuidland* hadden verlaaten. Ik vraagden waarom? Hy antwoorde, om dat zy goede Zeeluiden waaren, zonder meer, zy konden de kusten als goede Zeeluiden vinden; zonder meer uit te rigten.

Vooreerst: *Dampier*, dat een Man is in de Zee-manschap, schrander en zeer opmerkende, vergisten hem hier zeer kragtig, hoort toe. Hy kwam aan 't *Zuidland*, hebbende gebrek van water, dat hy daar ook niet bekoomen konde, hy zag een *Zuidlander*, dien hy wilde vangen; dog hem dat mislukkukkende, kwamen daags daar aan agt of tien *Zuidlanders*, daar hy een Man met een houwer op afzond,

zond, die het te kwaad krygende, schoot *Dampier* een *Zuidlander* onder de voet, en moest doen zonder water weder vertrekken. Dit was nu wel op zyn Zeemans, of op zyn Soldaets gehandeld; maar niet om water te krygen, of om het Land inwendig te ontdekken. Ziet in plaats van een *Zuidlander* te vangen, moest hy twee digte Tee-bossen met Spaanse wyn gevuld hebben, en daar nog aanhangen, een Lindje, Schelletje, Belletje, Kettintgje Koraalen, of een Spiegeltje, of wat anders. Hebbende de van verre staande *Zuidlanders* een teeken gegeeven van te blyven staan, dan moest een man alleen uitreedende, zulk een met Spaanse wyn gevulde, en vorder toegetakelde Tee-busse, tusschen de *Engelsen* en *Zuidlanders* (als een geschenk) neergezet hebben; dan een *Zuidlander* gewenkt, geroepen, of geweesen, dat hy dat zoude haalen, dit geschiedende, en de Matroos weer na syn Volk keerende, dan zoude een *Zuidlander* die Tee-bus immers haalen, en die by syn gezelschap brengen.

Dampier dat ziende, moeste haar daar uit zyn Tee-bus toegedronken hebben. De *Zuidlanders* den Spaansen wyn proevende, zoude die haar beter gesmaakt hebben als ziltig waeter, daar op moest *Dampier* weer een man gezonden hebben half weg, met een a twee

pypen Tabak, die weder een *Zuidlander* konde uit gewenkt hebben, om te zien, of hy als de *Noorder-Americanen* met hem de vreede *Calumet* wilde rooken en danssen &c.

En op honderd andere manieren konde *Dampier* vrede en water van de *Zuidlanders* bekoomen hebben. Hy kon aan de de *Zuidlanders* laaten zien, goud, silver, gesteenten, stoffen &c. of andere zaaken, of koopmanschappen. Indien zy dat kenden, zoo was van drie zaaken eene waar, als eerst hun land moest dat voortbrengen, of zy hadden buitenlandse handel, of het was uit een gebleeven Schip daar gekomen. Daar *Dampier* syn zaeken dan moeste naa geschikt hebben. Hier uit kond gy zien dat deese ontdekkingen niet tot de Zeemanschap behoord, maar een geheele andere grond en studie moeten hebben.

Belangende nu de *Vlaamink*, ik heb menschen zelf gesproken, die met hem daarwaart zyn geweest. Welke my verhaalden, dat ik in het gedrukte Journaal niet en vinde aengeteekend; te weeten, dat doen dien kloeken Zeeman de kust van 't *Zuidland* aan deed (dat wel een minder konde gedaan hebben) dat hy zoo verheugd was, dat hy, om zyn blydschap te betoonen, zyn Schut rondom los bran-

brande, vuur-pylen, opſchoot, en vuur-werken liet aenſteeken.

Welke de *Zuidlanders* zodanig verſchrikten, dat zy geen een menſch konden te zien of te ſpreeken krygen. Dog zy kreegen nog eenige ſwarte Swaanen, welke zy den Gouverneur van *Batavia* vereerden, die de zelve zeer gunſtig onfing. Had nu de *Vlamink* geweeten wat wonderen hy met ſyn blixemend en donderend Buskruid konde gedaan hebben, hy had dat zoo ligt niet zien doen en hooren aan de *Zuidlanders*.

Dien Zeeman had niet gedagt wat dienſten het buſſekruid gedaan had aan *Franſisco Ybarra*, die door kunſtjes en buſſekruid, een groote ſchat vergaarde uit de Stadt *Elyvapary*, ja die zoo aenmerkelyk was dat *Don Villa Garcia* meeſt daarom de gezegde Stadt aandeed, welke was geleegen in de Provintie *Paria* in *Zuid-America*.

Die een vreemd Land wil ontdekken, daar de Menſchen als wilde geen ofte weinige politie hebben, die moet voor zulke Menſchen ſchroomelyke, en wonderlyke Mirakulen konnen doen, op zyn tyd en plaats, want die maaken hem zoo aanſienlyk, als eene door valſche Miraculen een nieuwe Religie zoude zoude willen beveſtigen. Ziet in de Print

ver-

verbeelding op de titul, daar is by my een Leeuw, een Slang Vos, en Aap. Deeze natuuren, moet een Land-ontdekker hem als *Thetis* konnen veranderen, hem na den tyd voegen. Maar een vreemd Land aandoende, daar de Inwoonders naa goede wetten en zeeden leeven, daar moet men anders handelen. Het koomen van eene van myne Kooplieden, beletten ons verder van deeze zaaken te spreeken.

Wy bleeven nog twee daagen by malkanderen tot Amsterdam, als wanneer myn Vriend weeder moest vertrekken, naar zyn huis. Ik beloofden hem een dag verhaal in myn aanstaande Reis te schryven, en voornamelyk iets van de *Philipynen* te zullen opstellen, en overzenden, indien ik daarwaarts trok. Dus scheiden wy alle goede Vrienden van een, wenschende malkander al wat wenschelyk was.

Ik vertrok na twaalf daagen na 't *Texel*, aan boord van een Spaans-vaarder, daar myn Patroonen deel aen hadden, zoo wel aan het Schip als aan de Laading. Wy lagen in *Texel* nog dertien daagen, eer dat de wind goed waeyde, en wy in Zee raakten. Ik nam in die tyd geleegentheid, om de *Texel-stroom*, desselfs stranden, en Hoofden met aandagt te besien, te meer om dat men my zeyde dat de *Texel-*

Texel-ftroom hoe langer hoe grooter, of te wyder wierd, dat my dagte dat zeer fchaadelyk konde zyn voor *Noord en Zuidland-Holland*, voor *Utrecht* en *Gelderland*, zoo wel als voor *Overyffel* als *Vriesland*. Dat men in die zaake indien het moogelyk was, behoorde te voorfien. En dat men zorge behoorde te draagen, dat de Zeegaaten niet grooter, en de Eylanden in de *Zuider-Zee*, *Urk*, en *Enft* niet kleinder wierden.

Ik fprak fomtyts met eenige Loodfen over deeze zaak, welke in 't gemeen dat ondoenlyk oordeelden, en nog zoo veel te zwaarder als het *Texel-ftroom* wyder word. Ik fchreef dit alles nog uit *Texel* aan myn Vriend, ten einde hy daar voordeel uit mogte trekken, om dat hy veel zyn werk maakte van nieuwe vindingen, zoo van zulke als van andere zaaken, dat ik van hem gehoord en gefien had.

Hy zond my voort een antwoord met een Vis-kaag wederom, met ftellingen, die hy my fchreef uitgevonden te hebben, maar wilde die nog om reeden niet bekend maaken, maar dat hy op zyn tyd, als het hem goed dagte, die zoude demonftreeren, goed of geen geld.

Zyne ftellingen waren warelyk goed; maar zy-

ſyne demonſtratien heb ik niet geſien, zo dat daar van niets kan oordeelen.

Zyne ſtellingen luiden van woord tot woord als volgt.

Stellingen welke den Perſoon ...... meend te konnen demonſtreeren, en daar door te toonen, dat veele en ſwaare koſten konnen verminderd worden, van die jaarlyks tot behoudinge van de *Noord-hollandſche kuſt*, en Hoofden in de *Texel-ſtroom* worden beſteed.

Daartoe zal ik het volgende demonſtreeren, op conditien goed, of geen geld.

1 *Hoe een van onderen gebrooken Hooft kan herſteld worden, daar men niet beijen kan.*
2 *Hoe men andere beſchadigde Hoofden herſtellen moet.*
3 *Hoe men een Hoofd kan onderzoeken, en regt weten wat daar aanſchort*
4 *Door weinig onderſoeken te onderwinden, of het mogelyk is in de Texel ſtroom Lant te winnen, en te konnen behouden, dan of men verlieſen moet.*
5 *Dat men weten kan met alle winden, op welke plaatſen aan de ſtrand, en welke hoofden het meeſte lyden moeten. Te toonen hoe zulks voor te komen is met de minſte koſten.*

6 *Als*

6 *Als ook dat men toonen kan, wanneer een nieuwe bouwinge van eenige werken, of verbeeteringe van eenige oude in Texel zullen gemaakt worden; wat kragt of uitwerkingen die konnen of moeten hebben eer men die bouwt.*

7 *Dat het ook klaar kan aangetoond worden, welk fatzoen en maakzel van hoofden het beste noodzaakelykste, en profitabelste zyn.*

8 *Als meede op welke plaatsen men de stroom van het strand zoude konnen weeren, dan of zulks onmogelyk is.*

9 *Te toonen, de voornaamste werktuigen die tot het bovenstaande uit te voeren, bekwaam zyn.*

Ik deese geleesen hebbende, oordeelden die zeer dienstig voor den Lande, en wanneer myn Vriend die tot genoegen konde demonstreeren, dan kon hy daar een goede somme meede winnen. Ik schreef derhalven aan hem dat hy daar meede voort zoude vaaren; dog kreeg tot antwoord, dat hy geen vrienden had in de Regeeringe, maar dat hy dit alles mechanice konde demonstreeren en uitvoeren, goed of geen geld.

Ik raakten na dertien daagen leggens in 't *Texel*, van daar in Zee, en na seventien daagen zeilens in de Baay van *Kadix*. A. waar ik van

myn ouden Patroon zeer minlyk wierde ontfangen.

Ik reisden verscheide maalen heen en weeder van *Kadix* na *Sivilia*, om over myn aanstaande reise iets vast te stellen.

Na veele overweeginge besloten wy, dat ik na *Kartagena*, van daar na *Porto Bello*, en verder na *Panama*, en zoo my het goed dagte naa de *Philippynen* te gaan, met veele Koopmanschappen. Ik zoude nu een groote part in deeze Negotie hebben, alles naa myn eigen sin bestieren en behandelen, mits beloovende, dat ik op myn reise niet zoude trouwen. Alle Negotie op *America* van myn beide Patroonen, daar ik nu ook deel in had, bestierden ik op haare Kantooren.

In 't Jaar 1691. was alles klaar, onze goederen ingescheept in 't Schip *Buen Jesus*, dat eerst op *Karthagena* moest lossen.

Ik, na dat op alles order gesteld had, hield met myn beide Patroonen en haare vrienden, met nog eenige Kooplieden die ook op *America* handelden, een vrolyk afscheidsmaal, daar wy louter ons verheugden. Daags daar aan nam ik myn afscheid van alle myne goede bekende, en kwam na drie daagen aan boord, daar van den Kapitein *Don Rodrigues de Paita*, en verdere Officieren wel wierd ontfangen.

Wy

Wy raakten na weinig daagen in Zee en behouden tot *Kartagena.* Hier vond ik een verwarde ſtaat op ons Komtoir, om dat den Boekhouder of onzen direẞteur aldaar overleeden was; daarom had ik veel werk om alles weeder in order te brengen, en eenige pleidoyen die daar door kwaamen te ryſen, voor te zetten. Dat niet minder als in tien maanden wierden afgedaan.

Het Komtoir weeder met een braaf Man voorzien hebbende, vertrok ik na *Porto Bello.* Daar ik ook eenigen tyd moeſte blyven, eer dat ik naa *Panama* konde vertrekken. Dog alles weeder tot een goede ſtaat gebragt hebbende, begon ik myn Inlandſchen handel, als voor deezen, meeſttyds tuſſchen *Porto Bello* en *Panama* reiſende, alwaar groote winſten deed, want alle Jaaren zond ik merkelyke zaaken over, en weer andere Koopmanſchappen ontfangende, was ik altyd zeer yverig, tot in 't Jaar 1702. als wanneer ik tot *Panama* zynde, vond daar een Schip van de Provincie *Mexico* dat op de *Philippynen* bevragt was. Ik had een Komtoir tot *Panama* toegeſtelt, daar ik twee knegten hield, ik nam uit het zelve tien duizend ſtukken van agten in baar geld, en beſloot daar mede na de *Philippynen* te gaan, om daar *Chineeſe* en *Japanſe* waaren te koo-

pen; myn Komtoir zond ik met de twee knegten naar *Porto Bello*, waar van eerlang tyding kreeg dat wel gearriveert waaren.

Ik heb in myn voorgaande verhaal geen dag regifter gehouden van dag tot dag, en meen in dit volgende dat ook niet te doen, alzoo myn oogmerk maar is, aan myn Vriend bekend te maaken, wat ik, (by geluk of ongeluk in 't Zuidland koomende) gehoord en gesien heb. Laatende alle die voor my daar van geschreeven hebben, in haar geheel, elk zyn geloof en oordeel vry stellende, dat my niet kan scheelen. Als ik myn Vriend zyn vermaak voldoe, en hy dit met een goed herte van my aanneemt.

Wanneer onzen Kapitein alles klaar had, gaf hy ordre, om des anderen daags 's morgens t'Zeil te gaan, alle man moest aan boord, en kwaamen nog eenige vrienden aan ons boord bezoeken, die na dat in de kajuit wel getracteert waaren, des avonds weer na Land voeren, met ons alle een hertelyke vaar-wel en behouden reis te wenschen.

Den volgenddn morgen met den dag was 'r anker op, wy raakten onder zeil, onze koers West stellende, dat met goed, en weinig kwaad weer zoo al heen liep, tot wy na seeven-en-veertig daagen, het Eiland *S. Pedro* aandeeden, dat ruim tien graaden be-

benoorden de Midlyn leid, hier kreegen wy goede ververſing, zoo van waater, vee, als vrugten en ook eenige vis. Hier laagen wy elf daagen om ons te ververſſen, en uit te ruſten.

Wy gingen van *S. Pedro* met mooy weder onder zeil, dog na vier daagen zeilens kreegen de wind uit den N. W. de lucht betrok, en begon hert te regenen, met een zwaare donderbuy. Onze boovenzeylen wierden ſtraks ingenoomen en beſlaagen. De Zee ging Heemel-hoog, de wind nam hand over hand zoo toe, dat wy 't voor de wind moesten af laaten loopen, als wanneer de wind tot in 't N. liep, en eeven hart bulderde.

Hoe nu het Beeld van *S. Jago* voor den dag moeſt, en wat zaaken onſen Prieſter daar meede aanving, komt hier niet te pas om te verhaalen, dog *S. Jago* wilde geen mirakel doen, de wind wierd hoe langer hoe harder. Nu liepen wy eens Zuiden, dan eens Z. Z. W. of wat Weſtelyker, hebbende altyd een betrokken lugt. Dit weer bleef ons neegen daagen by, daarom konden onſe Stuurluyden niet weeten waar wy waaren; de meeſte vreeze was dat wy des nagts by duiſter op het een of ander Land konden vervallen. Ik dagt wel veelmaalen, og! was ik weer tot *Panama*. Den tiende nagt bedaarden het

weer, en zaagen met den morgenſtond eenige Sterren en Land aan Stuurboord, ſes myl van ons, daar wy na toe helden. De lugt betrok weer, zoo dat wy geen hoogte konden neemen, dog bereikten des agtermiddags eene ſchoone Haaven, waar in een luſtige Rivier haar ontlaſte, hier vonden wy goede Ankergrond. Elk was blyde, en ik niet bedroefd. Hier wierd goede wagt gehouden, en de geheele nagt een Man in de groote, en een Man in de Fokke-mars op de uitkyk. Elk verlangden om 't zeerſte na den dag. Des morgens als 't ligt op daagde, vertoonde hem aan ons een zeer luſtige Lands douwe, zaagen veele Vogelen aan land, en ook veel Vis om ons ſchip van verſcheiden zoorten. In den raad wierd beſlooten, dat men met de Boot dertien wel gewaapende Mannen aan Land zou zetten, om het Land te ontdekken, of het vaſt Land, of een Eiland waar, en of het bewoond was of niet &c. Zy zouden beſchuit voor twee dagen meede neemen. Ondertuſſchen zou men met de Boot en Sloep, met onſe kleine zeegen, aan ſtrand gaan viſſen, terwyl vyf entwintig wel-gewaapende Mannen de Viſſers zouden dekken.

Onze dertien Man aan Land gebragt hebbende, marcheerden zy Landwaard in, naa een

een Berg die na giſſinge vier of vyf uuren gaans van 't ſtrand was, doende zig geheel groen en zeer cierlyk op.

Wy gingen terwyl aan 't Viſſchen, met Sloep en Boot, altyd wel op onze hoede zynde, zoo met Schildwagten uit te zetten, als anders. Wy vongen in drie trekken een geheele Scheeps-zood, daar wy alle genoeg aan te eeten hadden. Hier zag ik verſcheide vreemde ſlag van Viſſen, die wy niet en kenden, waar onder ook waaren *Baarſen*, *Aalen*, *Snoeken*, en *Salmen*, waar meede al het Scheepsvolk haar zeer vrolyk maakten; en wierd beſlooten den volgenden dag weeder te viſſchen, dat ook met de zelve uitſlag geſchiede.

Het vierde glas in de agtermiddags wagt kwam ons uitgeſonden Volk weederom aan ſtrand, die wy zeer haaſt aan boord haalden. Welke zeiden, op den Berg geweeſt te zyn, maar hadden geen Steeden, Huiſen, nog Menſchen geſien; maar dat egter meenden een ſtompen Tooren geſien; te hebben, zoo verre het oog bereiken konde, dog zonder zeekerheid, alzoo van geen verrekyker voorſien waaren. Wy maakten ons weeder vrolyk met de Vis.

Het weer helderde op, en wierd in de Raad beſlooten, dat ik des aankoomende

morgens, met wel gewaapende vier-en-twintig mannen dien gezeiden tooren zoude zoo moogelyk was, ontdekken, alle de manschap had in den Oorlog gediend, en zouden in cas van attacque door een oud ervaaren Sargeant gecommandeerd worden; my was de ontdekking en Commande daar toe aanvertroud. Dog des morgens zeer heldere Sonneschyn zynde, wierde belast onse reis tot des agtermiddags te staaken, zoo lang tot onse Stuurluiden de hoogte genoomen hadden, het welk des middags geschiede, en bevonden dat wy waaren regt onder *Tropicus Capricorni*, dat is de drie en twintig en een halve graad bezuiden de Middellyn, op de lengte van hondert vier en zeeventig graaden, reekenende den eersten Meridiaan door de *Pico op Tereniffa*. Hier uit wierd beslooten, dat wy aan, of omtrent het *Zuidland* moesten weezen.

VIERDE

VIERDE HOOFDSTUK.

Ontdekkers van het Land, uitgezonden; toerusting van den Schryver. Ontdekken een Stad. Spreeken Volk. Komt in de Stad Taloujaal. Drinkt Akalou. Het Eiland werd Krinke Kesmes genaamt. Bedieening van den Garbon. Allerley Europische en Asiatische Taalen op Krinke Kesmes bekent. De Garbon belast den Schryver alles aan te tekenen.

NA het middagmaal wierden alle die tot deeze togt uitgekoosen waaren, boven geroepen, en elk een Tas als een Handgranadiers-tas op zyde hangen, waar in zes pond Bischuit, nevens Kruit en Lood, meede wierd ons gelangd elk een snaphaan en scheepshouwer met twee vaadem Lont om 't lyf, om daags vuur te hebben tot te rooken. My wierde door een Slaafmyn Provisie naagedraagen.

Dog op den raad van myn ouden Vriend, voerde ik voor my zelf meede een kleine leederen weide tas, in drie deelen verdeeld, welke ik altyd wanneer ik aan Land ging, om Kusten of Landen te bezien, met een

 platte

platte leederen riem over myn regter schouder onder myn rok droeg. Hier in had hy my geraaden altyd te draagen in een wel toegebonde blaase, een kooperen doosje a agtien a twintig stuivers, daar is in een Compasje, Brandglas, en Spiegeltje, dit zoude ik leggen in een silver Beekertje met een deksel; in een andere blaas zoude ik een koperen doosje hebben, dat men aan beide zyden kan opden, aan de eene zyde met tontel gevuld, in de andere zyde een langwerpig vuurslag, drie vuursteenen, eeu stukje swaavel, om altyd swafelstok te konnen maaken, neevens vyf a ses swaavelstokken, wat bindgaaren, met ses a seeven spykers, in de derde verdeeling van myn tas moest ik hebben een verrekyker, nevens drie a vier bisschuiten, met een flesjen van blik vol brandewyn. Op myn wandelstok in plaats van een knoop had ik een knap handbyltje, daar agter een haamer aan was. Verstaat dat ik met deeze montuure niet aan Land ging daar Steeden of Dorpen waaren, want dan liet ik myn Weitas te Scheep, dog myn handbyl was altyd myn wandelstok.

Wy gingen naa 't schaffen aan Land, van alles wat dienen kon zeer wel voorsien, vyf-en-twintig man sterk, nevens drie Slaaven die nog eenige noodzaakelykheid droegen.

Wy

Wy marcheerden ook W. aan tot op den gezegden Berg, die geheel met Boomen beset was van veelderley zoorte, wy gingen den Berg over, al naa 't W. omtrent twee uuren, tot dat hy naa 't W. daalden. Wy om door 't vuur niet verraaden of verspied te worden, keerden een half uur weer Boswaard in, waar wy een goed vuur maakten, daar rondom gingen zitten, en goede Schildwagten uitzetten. Onze Slaaf droeg eene byle meede, die ons zoo wel als myn handbyl en houwers te pas kwam.

Nu deed het ingewand van myn kleine Weitas al dienst, want hier kon ik terstond swaavelstok maaken, dat ons wel kwam, op myn compasje waaren wy door 't Bos geraakt, van myn verrekyker hadden wy goede verwagting &c.

Hier rusten wy deesen nagt op goede bedden van takken, by een goed vuur, wy vernaamen geen onraad, wy waaren nu ses uuren gaans van onse Scheepen. In den morgenstond gaf ik order, dat niemand zou schieten buiten myn last; om niet ontdekt te worden. Den stompen tooren die daags te vooren gesien was, vernaamen wy niet. Wy trokken den Berg nederwaarts, daar een schoon Bosch stond, naa drie uuren gaans kwaamen wy ten einde, en door het zelve aan

aan een groote Vlakte met goed gras bewassen, met Rivieren doorstroomd; dit dal had rondom hooge Bergen, alle met Bossen beset, dat een zeer vermaakelyk gesigte was. Wy setten ons op de rivierkant om te rusten, en te eeten. Nier een uur vertoefd hebbende, beslooten wy naa en op den hoogsten berg te trekken, die N. W. van ons lag. Wy kwaamen aan den voet van den Berg weder in een Bosch, na vier uuren gegaan te hebben. Het was nu ruim middag, wy hadden nu al seeven uuren gemarcheerd, en eenige begonden moede te worden, wy beslooten dien dag daar te blyven, en des avonts, een half uur N. W. aan, in 't Bosch, den berg op te marcheren, en daar onze Leeger-plaats te maaken, om den aankoomde nagt daar te rusten. Wy zaagen boschwaard in eenige Verkens, Herten, Bokken, en eenige dieren die wy niet en kenden, als ook verscheiden groote Slangen. Wy lieten die alle gaan, om dat wy niet wilden schieten, waar door wy ligt ons zelven ontdekken konden, of de Inwoonders vervaart of toornig zouden hebben konnen maaken.

Wy zaagen ook verscheide Vogelen van veeley zoort, en onder andere twee groote, als Reigers, die hoog in de lugt vogten, dat

dat wel een half uur duurde, en ons groot groot vermaak toebragt.

Ten vyf uuren marcheerden wy een half uur Boschwaard in den Berg op, daar wy by daag op de kant van een rivier ons Leeger-plaats uitgekoosen hadden, wy maakten voort vuur, en hieuwen takken tot onse bedden. Hier waaren wy nu dertien en een half uur van ons Schip, wy resolveerden om nog eenmaal zoo verre Landwaard in te marcheeren, en dan niet vindende, weer naa Boord te keeren. Ik zetten drie schildwagten uit, en liet nog ontrent een half uur gaans om ons leeger-plaats recognosceeren, dog deese bragten niet nieuws, als dat zy veel Wild hadden gesien, zoo bekend als onbekend. Naa 't schaffen een pyp gerookt hebbende, stelden ik order op de schildwagten, die alle half uuren zouden afgelost worden, daar meede wy ons te rust leiden, en sliepen gerust tot aan den daageraad, naa 't gebed gedaan was; kreeg elk een klein soopje, van dat onse Slaaven meede droegen. Wy marcheerden den berg op in anderhalf uur. Wy trokken door dit Bosch al N. W aan, een uur lang, als wanneer wy op deszelfs hoogte waaren, hier hielden wy halte, en keeken sneedig uit, zaagen regt W. van ons een zeer witte klip, ik myn verreky-

ker

ker krygende, zag zoo my dagt een stuk van een stompe witte Tooren, op of agter de klip, myn verrekyker ging rond, elk was nieusgierig, dog wy konden niet daer van besluiten, om dat de distantie te verre was. Wy rookten eens, en beslooten in het naaste Bosch onse nagtrust te houden, wy trokken den berg af, de valeye door, tot in het bosch daar wy vyf uuren over doende waaren. Nu in 't bosch weesende, konden wy de witte klip of heuvel niet zien.

Naa zulke sterke marschen begonden eenige over haar voeten te klaagen. Wierde geresolveerd, deesen dag en den aankomenden nagt hier te rusten. Hier rustende by een kleinen rivier die uit het Westen kwam, beslooten wy dat een onzer Slaaven, den aankoomenden morgen goed tyd de Rivier zoude langs gaan zoo hy konde, tot aan desselfs oorspronk, en zoo hem die tot buiten het Bosch bragt, en hy de witte klip konde begaan, dat hy daar zoude opklimmen, wel geduurig toesiende aan alle kanten of hy ook menschen zag, indien hy menschen zag, zou hy voort boschwaard in vlugten, en de rivier langs weer by ons komen; deesen Slaaf hiete *Pedro Sasso*, hy was een goede vlytige en getrouwe Slaaf. Ik gaf hem wat Tabak, een pyp, en een stuk brandende

lont,

Jont, met wat Bischuit, beloovende hem nog een soopjen op morgen. Hy zeide dat niet moede was, dat wel voort wilde gaan, maar verzogt een houwer meede te nemen. dat hem toegestaan wierd. Ik gaf hem een soopje, daar meede teeg *Pedro Sasso* te gang. Onse drie Slaaven droegen elk een korf met Arrak, en Tabak, een met wat Oli, Brood en Zout, de derde had Kruid en Loot. Ik had in myn Weitas ook altyd een doosje met zeemele, en daar in vishoeken. Wy om tydverdryf maakten Lynen of Snoeren van bindgaaren, daar hoeken aan doende met wat spek, vongen een braave zoode, dog konden die niet kooken, maar braaden die aan houten speeten, en draaiden eenige voor 't vuur aan bindgaarens, tot zy gaar waren, wy aaten die met goede smaak. Des nagts sliepen wy gerust, en des morgens vingen wy weeder een zoode, zommige van ons visten, andere maakten die schoon, voorts wierden die gebraaden, en straks op gegeeten. Myn horologie stond nu op tien uuren, wanneer onze *Pedro* als verbaasd tot ons kwam loopen, roepende van verre al, een Stadt! een Stadt! een Stadt!

Wy alle op in een ronde kring, waaren nieuwsgierig hem te hooren, maar hy hygden door zyn hard loopen zoodaanig, dat niet

konde

konde spreeken, ik deed hem aanstonds neederzitten, en een soopjen geeven, als wanneer hy wat bedaarde, en begon dus te spreeken. Ik ging gister deeze rivier langs, die bragt my aan de witte klip, daar zy haar oorspronk uit neemd; ik klom de klip op, en zag een Stadt zo my dogt, het was al vry duister, ik ging in 't gras neer sitten om een weinig te rusten, als wanneer het nog duisterder wierd, (want de Maan was nog niet op) doen zag ik veele ligten, ook veele die haar beweegden, als of 'er Menschen met ligt over straat gingen, ik dit gezien hebbende, vertrok weer in 't Bosch, daar ik my onder een grooten Boom te slaapen leide; de Maan ging op, ik weer op de klip, dog kon doen niet zien, ik weer Boschwaard in, en verlangde zeer na den morgen, als wanneer ik met den dageraad weer op de Klip klom, hier bleef ik zitten tot de Zon op gong, doen kon ik de Stadt zeer wel zien, daar zyn verscheyde Toorens, alle booven stomp of plat, veele groote en kleine Huissen, ook booven plat, deese zyn alle van steen geboudt. Aan de Oost zyde van de Stadt zag ik een breede weg, daar over passeerden veele menschen met Beesten. Ik weet van de klip, at myn Bischuit, wagte nog een uur, keek nog eens van de klip, als ik een Man

my zag naaderen, dies ik vertrok, en ben nu hier gekoomen. Wy beslooten naar lang raad gepleegd te hebben, naa de witte klip toe te gaan, en te zien hoe men 't maaken zouw; zoo gezeid, zoo gedaan, wy verzaagen onse Roers, en *Pedro* voor aan, trokken voort, nu was 't elf uuren, ten twee uuren waaren wy uit het Bosch, en ten half drie op de Klip, nu waaren wy vier-en-twintig en een half uur van ons Schip op myn horologie gegaan, en drie en een halve dag van het Schip geweest. Wy op de Klip koomende, vonden deselve met gras gewossen, gingen zitten en rookten eens, en verwonderden ons alle over de goede gezigten daar om heen, wy waaren nu nog een half uur van de Stadt, en konden van hier de Stadt vlak zien, dog door myn verrekyker nog beter, met groot vermaak. Wy zaagen (als *Pedro* gezegt had) Toorens, groote en kleine gebouwen, alle booven plat, en van steen gebouwd.

Hier zittende, hielden wy raad wat te doen, of naa de Stadt te gaan, of weer naa 't Schip te keeren, en onze ontdekking aan boord bekend te maaken.

Maar terwyl wy naa de Stadt ziende, met malkander spraaken, zag eene van ons om, die met een schreeuw riep over al!

over al! terstond was elk met zyn roer op, en waaren terstond vyf geleeden, elk van vyf man gemaakt, want elk wist zyn plaats, waar hy weezen moest; hier stonden agtien of twintig Menschen by ons, dog zonder geweer.

Zy ons zoo haastig, als verbaasd ziende op ryzen, en begonden te lacchen, en wy, om dat zy geen geweer hadden bedaarden haast.

Onder myn Volk was een *Arabiër*, die meede volmaakt *Turks*, en ook *Persiaans* sprak, en ik sprak *Hollands*, *Spaans*, en *Indiaans*. Ik belasten onsen *Arabiër*, *Zelein* geheeten, dat hy haar zoude aanspreeken, en haar vraagen, in wat Land wy waaren, hoe de Stad genaamd was die voor ons lag. Hy vraagde dat in *Arabis*, *Persiaans*, en *Turks*, dog niemant antwoorde.

Deeze Inwoonders bezaagen ons met groote opmerkinge, niemand van haar sprak een woord. Ik die de troep commandeerde, had een blaauwe pluim op myn hoed, een van haar trad naa my toe, hy groeten my met een buyging, en zag naa de pluim, en scheen daar van als verwonderd te zyn. Ik dat merkende, nam die vliegens van myn hoed, hem die beleefdelyk aanbiedende, dog hy weigerde die aan te neemen.

Ik verzugte, en zy teegen een Spanjaard, die

Onverwachte aankomst van eenige Zuidlanders.

die agter my ſtond, in 't Spaans, ag! konde ons deeze menſchen verſtaan, zy ſchynen eerlyke luyden te zyn. Daar op omhelsden my deezen man, hy vraagde my in goed Spaans, van waar wy gekoomen waaren? van wat Volk? en wat wy hier in deeze Landen zogten.

Ik ſprong op van vreugde! en antwoorde, wy koomen uit *Europa*, afgezonden van de Republyk of Regeering van *Genua*, om vreemde Landen te ontdekken, met die Inwoonderen in vreede en liefde te handelen, en voor onze medegebragte *Europiſche* waaren te ruilen, of voor geld te koopen van des lands Koopmanſchappen, die wy noodig oordeelden. Ik derfde niet zeggen dat wy *Spanjaars* waaren, want die Landaard is in veele plaatſen niet al te wel gezien.

Den *Zuidlander* zeide, dat aanſtonts kennis van onze komſt aan de Regeering zou doen, welke dan op alles order zouden ſtellen. Zy vertrokken, wy bleeven. Naa twee uuren kwam den Man weeder met een waage, daar op voor ons eeten en drinken was, dat afgelaaden wierd.

Onder het aflaaden zei de Man, gy lieden hebt keur, of gy te zaamen weeder naa uw Schip wilt keeren, of met ons naa de Stadt gaan, beide ſtaat u vry, en u lieden zal geen leed geſchieden.

 Ik

Ik verzogt een weinig tydt van beraad, dat toegestaan wierd. Het Volk in een ronde kring om my stellende, naamen raad, en wierd beslooten, dat ik met nog ses man in de stad, zou gaan. Ik zoude by my neemen onze Quartier-meester, die lange met de *Engelschen*, en ook met de *Franzen* gevaaren had, sprak daarom goed *Engels* en *Frans*, onzen *Aribier* sprak *Arabis*, *Turks*, en *Persiaans*, onze Ondermeester sprak *Latyn* en *Italiaans*, een Matroos die lang in *Indien* geweest had, kon goed *Maleys*, tot deeze nam ik nog twee braave Soldaaten by my, ons ander Volk zoude weeder naa het Schip keeren. Dit besluit bekend gemaakt hebbende, wierd goedgekeurt.

Den *Zuidlander* zeide, men zal u lieden Leids-mannen meede geeven, deeze zullen u door een korter en beeter weg, als die is waar langs gy hier gekoomen zyt brengen, zy zullen u onderhoud en herberg doen hebben u Schip zal gevicenteerd worden, en gy, nog zy, hebbben niet te vreesen, gy alle zult met vriendschap ontfangen en bejegend worden, zoo gy Schip-breukelingen zyt dan moet gy alle hier blyven en onder ons woonen, zoo niet, zult gy weer vertrekken, zonder dat u leed of onregt zal aangedaan worden.

Nu was 't op myn horologie vyf uuren

agtermiddag. Wy gingen zitten eeten, men ſchaften ons in houte bakken, geſooden en gebraaden Vlees en Vis, ook gekookte Rys, nevens ſchoon waater om te drinken.

Na de Maaltydt ſtonden wy rond, en kreegen elk omtrent een mutsje Arak. Terſtond wierde alles opgenoomen, en kwaamen drie Mannen, hebbende elk een lange witte ſtok in de hand, deeze ſtelden onze agtien Mannen in zes geleederen, de ſlaaven liepen daar by, zy begonden terſtond voort te trekken, wy hadden geen tyd haar meer te zeggen, als. onthaald die Menſchen wel. Agter haar reeden twee Mannen, hebbende elk een kiſtje op de zyde, aan een breede riem hangen. Wy vermoeden dat het ſchryvers waaren. Wy wierden ook voort na de ſtadt gebragt, waar wy veele toekykers vonden, elk was nieusgierig ons te zien, dog wierd haaſt ruim baan gemaakt, wy wierden in een braaf huis gebragt, daar wy tot onze groote verwondering een Taafel met Stoelen omzet vonden op de Europiſe wyze: in de kaamer ſtond een Ledekant, met Bed, Deekens, en behangſel wel voorſien, aan de muur een ſpiegel, en nog vier Schilderyen.

Onze Leidsman heeten ons welkom, en zei wy zouden goedmoets zyn, ons zou

 geen

geen kwaad wedervaaren, hy zou gaan order stellen op ons onderhoud, en wat verder te doen stond. Na verloop van omtrent twee uuren, kwam hy wederom met drie Slaaven, die aan myn Volk elk uitdeelden een dikke Deeken, met een houten blokjen tot een hoofdkussen, (op zyn Japans) dit was elk zyn kooy ik kreeg last op 't leedekant te rusten.

Pen, Inkt, en Papier wierd op de taafel gelegt, en ons gezegd, dat zo wy iets begeerden, wy dat moesten op schryven, dat aen een Slaaf geeven, die dat zoude brengen daar 't weezen moest, en onzen Leidsman zou ons den volgenden morgen komen zien.

Wy gingen sitten rooken, hebbende verscheiden discoursen onder malkander; wy eisten waater om te drinken, dog zy bragten ons kookend waater met eenige wortelen dit wierd getrokken als Thee, welke drank ons by uitneementheid verfristen.

Wy hadden nu drie nagten onder den blooten Heemel geslaapen, dies verlangden elk naa zyn rust, wy deeden een gebedt, en begaaven ons te kooy. Wy sliepen alle zeer gerust, tot wy des morgens met den dag door een Slaaf opgewekt wierden, die ons wederom dien warmen drank voorzette, en daar op elk wat Arrak gaf.

Ik

Ik verlangde onzen Leids-man te zien, om uit hem te verstaan, de geleegentheid en naam van dit Land; ik wensten ook wel te weeten, de Natuure, Zeeden, en Handel der Inwooners &c.

Een uur naa Sonnen opgang kwam onzen Leids-man tot ons, vraagende of wy wel geslaapen hadden? wy antwoorden ja. Hy vraagden voort of wy al Acalou gehad hadden? wy zeiden ons was warm wortelwaater met Arrak gegeeven. Dat is goed zeide hy, zulke wortels noemt men hier Acalou.

Voorts vraagden ik, of het my geoorloofd was, hem te vraagen naa de geleegentheid des Lands, deeze Stadt, zyn naam, naa eenige zeeden en handel der Inwoonders &c. Jaa dog zeide den Man, vraagd alles wat u believd, ik zal u antwoorden wat ik weet. Myn Heer zeide ik, ik wenste dan te weeten, of dit vast Land, of een Eiland is, en welke naam het draagd, hoe deeze Stadt genaamt word, hoe men uw noemd, en welke uw bediening is.

Dit Land dat wy bewoonen is een groot Eiland, wy noemen het in onze taale KRINKE KESMES. De Stadt daar wy in zyn hiet *Taloujaal*. Mynen naame is *Kascba*. Myn bediening is Garbon. Het woord Garbon is

Opsiender te zeggen, myn doen is, dat ik alle straaten, steegen, weegen, bruggen, fonteynen, rivieren, &c. zoo in deese Stadt, en een half uur daar buiten moet besigtigen, al wat daar aan schort terstont doen maaken: ook zoo wanneer hier Vreemdelingen koomen, die te doen oppassen, daar van kennis aan de hooge Overigheid geeven, en haare beveelen naakoome.

Ik zeide verwondert te zyn, dat ik hier een Kamer zag, welke op de *Európische* manier gemeubileerd was, want ik had geslaapen in een welbehangen Leedekant, op een *Europisch* Bedde met zyn toebehooren, ik zag Tafel, Stoelen, Spiegel en Schilderyen. Hoe! zeide den *Garbon*, gy zult u nog meer verwonderen, wanneer gy hoort dat hier alle *Europische* en *Asiatische* Taalen gesprooken en geleerd worden, men zal u Boeken laaten zien in het *Portugees*, *Spaans*, *Frans*, *Italiaans*, *Hoog en Needer-duits Engels &c.* Boeken in 't *Persiaans*, *Maleys*, *Sinees*, *Japans* &c.

En nog is verbooden by straffen des doods, dat geene van onse Natie mag buiten 's lands reisen. Wy zenden geen menschen met *Persiaansche* kleederen uit, om te weeten wat in *Europa* of *Asia* te doen is. Wy hebben alle volmaakte kennis van haar Godsdienst en Zeeden

daar

daar zy zoo op ſtoffen. De Wetten van *Moſes*, de geboorte van *Chriſtus*, de Hegeira van *Muhameth*, zyn van ons alle bekend.

Ik ſtond als verbaasd! en zei hoe is het mogelyk, indien geen een van u Natie mag buiten 't land reizen, dat gy lieden kennis van zoo veele zaaken, in zoo verre geleegene kond hebben. Ik zal 't u zeggen zei den *Garbon*, maar gy, zegt my u naam en doen eerſt Ik heete zeide, ik *Juan de Poſos*, myn Vader was uit het Dorp *Martos* in de *Sierra de Ronda*, in de Provincie *Andaluſia*. Dog ik ben in *Holland* gebooren en opgevoed, ik heb myn eigen Koopmanſchap. Zoo ſpreekt gy dan ook *Hollands* vraagden hy. O jaa! was 't antwoord, dat is myn Moeder-taal. Dan zal ik u by een Man brengen die met u *Hollands*, gelyk ik met u *Spaans* ſpreeken zal. Doen vraagden hy wat myn doen was? Ik ben een Koopman die myn eigen Negotie doe, ik betaale myn vragt en koſt aan den Kapitein van 't Schip, zeide ik voor de tweedemaal. Daar op hy zei, my dunkt dat gy eerlyk en nieuwsgierig zyt, ik zal u voldoen zoo veel ik kan Daar ſtaat pen, ink en papier, ſchryft alles wat gy hoort en ziet in 't korte op zelf onze diſcourſen, die gy kond, weeder te Scheep zynde, in order brengen. De meeſte reisbe-

schryvingen worden uit korte opstellen gemaakt, ook veeel uit de memorie dog daarom zynde zulke de beste niet.

VYFDE HOOFDSTUK.

Den Schryver teekend alles aan: Groote van 't Hoofd-Eiland. Hoe de Zuidlanders aan de Taalen gekomen zyn. Twist der Geestelyken. Nieuw Geloove door Sarabasse opgestelt, en door Cham-Hazi bevestigd. Esodus Rave. Twee algemeene Kloosters of Eilanden. Beschryving van 't Eiland Nemnan, en, Wonvure. Van de Ziel in 't gevoelen. Of 't Zuur in 't Lichaam komt. Spreuken van hunne Godsdienst, en de Opvoeding.

OM myne vergunning te gebruiken, nam ik pen en inkt, en begon aanstonds te schryven wat tot nu toe al gepasseerd was, en vraagde hem, hoe wy ons discours zouden beginnen? Hy antwoorde, onse Godsdienst en onse Wysheid bestaan allle in Spreuken, die wy uit Europische en Asiatische boeken hebben

ben uitgetrokken; van deese zal ik u eenige ter had ftellen, en dan een Landbefchryving van dit ons Land met fyne kleindere Eilanden &c. Dog voor of zal ik uwe nieusgierigheid voldoen, van u te zeggen, hoe de zaken aan ons in dit Land zyn overgebragt, en hoe wy aan onze Godsdienft gekoomen zyn.

Dit Eiland *Krinke Kesmes* met zyne onderderhoorige Eilanden, zyn zeer magtig, want *Krinke Kesmes* is alleen 400 uuren gaans in zyn omtrek, want het is omtrent vierkant, en elken zyde hondert uuren gaans lang. Dit is alzoo lang bewoond geweeft als Sina, want wy reekenen onze Koningen van twintig duizend jaaren volgens onze Cronyken. Wy gelooven niet als de Europers, dat de Weereld voor vyf a fes duifend jaaren zoude gefchaapen zyn, waar over zy twiften. Deeze Natie aanbad in voortyden de Sonne, Balone, en en haare Koning, zonder meer andere Goden te kennen. Tot dat naa uwe reekeninge van de geboorte Chrifti duifend en dertig, als wanneer hier een Perfiaanfch Schip kwam te ftranden, welke Schip van Bender Abaffi of Cambron bevragt was na Mecca, met veel koftelykheid, onder andere waaren daar op veele Boeken van verfcheide Taalen en Faculteiten, gelyk als Perziaanze, Maleize, Turkze, Latynze, Italiaanze, en veele andere.

Ook

Ook vond men daar onder Hebreeuwsche Bybels, Griekse Testamenten, en Arabische Alkorans. En gelyk zig veele Menschen jaarlyks naa Mecca begeeven, den eenen uit Godvrugtigheid, den anderen om Gewin. Zoo bevonden haar in dit Schip meer dan drie honderd Menschen, zoo Persiaanen, Indiaanen, Turken, Arabiërs, daar onder ook veele Christen Slaaven, zoo Grieken, Italiaanen, Hollanders, &c. Het Volk, met de geheele Scheeps-laading wierd geborgen, en was alles vervallen aan onsen Koning doen regeerende, *Chambazi* genaamd.

Dit was het eerste Schip dat in dit Land ooit gezien was in eenige eeuwen. Het Volk en goederen wierd tot den Koning in onsen Hoofd Stadt Kesmes gebragt. Den Koning deed hen by malkander bewaaren, en goede leevens onderhoud verschaffen Hy deed zyn Wyzen uit alle Provincien t'zaamen roepen, om met haar te raedpleegen, wat men met haer zoude doen.

Daar wierd beslooten, dat alle die eene taal verstonden by malkander zouden blyven, dog den Koning met zyne Wyzen konden niet eene verstaan, dies kreeg men de Boeken, en liet Man voor Man daar in leezen, hier onder waaren veele gauwe Arabiers, die dit merkten, dies zogten zy daar eenige Arabische Boeken,

en

en Alcorans uit, klopten op haar Borst, en wyzende naa den Heemel, als willende te kennen geeven, dat dit haar Wet-boek was, men leyde al de Arabische Boeken by de Arabiërs, zoo ook Maleijers, Persiaenen &c. Doen moest Man voor Man weder leezen, en ook schryven, die dat wel konden, wierden een Rok met een roode Mouwe aengetrokken, en een roode Muts op haar hoofd gezet, al de geene welke niet Leesen, en Schryven konden kreegen een Rok met een blaauwe Mouwe, en een blaauwe Muts op.

Voorts besloot den Koning, en zyn Wysen raed, dat men de Arabiërs zoude ter hand stellen twaalf gaauwe Jongelingen, die onse land tael wel Leesen en Schryven konden, deezen zouden in een beslooten Huis de Arabische tael leeren verstaan, Spreeken, Leesen, en Schryven, deeze Arabiërs met haer Arabische Boeken wierden gesonden na de Stadt Araso, alwaer haer twaalf Jongelingen aen bevoolen wierden. Zoo zouden de Persiaanen ses Jongelingen de Persiaansche tael in de Stadt Tembar onderwyzen, de Turken moesten het zelve doen in de Stad Sannasa. Vier Joodsche Rabbynen kreegen last in de stad Jitdu ses Jongelingen de Hebreeuwsche tael te leeren. De Indiaenen kreegen ook ses Jongelingen om het Ma-

Maleis te verstaan, in de stad Raima. Onder de Slaeven waeren vyf geleerde Grieken; vier gaeuwe Italiaenen, en drie sneedige Hollanders deeze kreegen ook elk ses Jongelingen, de Grieken moesten na de Stadt *Palatola*, en de Hollanders na de Stad Aminasta.

Maer wat geschiede? na twee jaeren, wanneer den Kooning zyn grooten Raed weer vergaederde, beval hy dat men de Jongelingen ondervraegen zoude, en zien hoe verre zy in de Taelen gevorderd waeren. De Arabier, Persiaenen, en Turken, kwaemen eerst voor den dag, en wierd bevonden dat elk zyne Taal verstond, wel sprak, Leesen en schryven kon: want zy hadden den Alkoran in onze Taele overgeset; maer de Persiaensche, Turksche, en Arabische Studenten raekten voort in 't dispuit over haer geloof; zy hadden met de Tael ook het Muhometaens geloof aengenoomen. Zoo hadden ook de Jooden en Christenen gedaan. Den Koning deed al de overgesette Boeken visiteeren, en neerstig doorsien. Dat haer het beste van allen behaegde, was het Nieuwe Testament der Christen; maer dat geheel in zyn Land in te voeren, wierd afgekeurd, zoo om geen te grooten opschudding te maeken, als om dat de Grieken Italiaenen, en Hollanders het ook niet

niet eens konden worden. Den Koning dan raed houdende wat men doen zou, zoo stond den ouden Philosooph Sarabasæ op, die in dit Land weinig minder als Confuvius in Sina agting had. Welke zeide met believen van den Koning, ik heb daarin dat Christen-Boek twee Goddelyke spreuken gevonden, de eene zeiden *Hebt Godt lief booven al, en u naasten als u zelven*, de andere luid aldus, *geeft Goden dat God is, en den Keiser dat des Keisers is.* Hier in is alles begreepen, wat tot geluk van een Koning, het Volk, en een Land strekken kan.

Dit zou men in bedenking neemen. En wierd beslooten, dat men een groote algemeene Kerk zou bouwen, en daer in zoo veele Predikstoelen stellen, als 'er nieuwe secten waeren, hier zou gepredikt en gedisputeerd worden, welk geloof het beste was voor den Koning en deeze Natie.

Maer, in plaets van disputeeren en malkander te onderrigten, kwam het altyd op kyven en schelden uit. Elk schreeuwde dat hy zyn Wetboek van God had. Elk scheen zorg voor zyn zaligheid te draegen. Dus konden zy malkander niet (alleen niet) bekeeren, maer hadden over de minste zaeken altyd verschil; dus scheiden zy nooit zonder kyven of schelden,

zy wierden zoo vol passien, of zy al lange den Geestelyken staet bediend hadden.

Om deeze moeyelyke kyvagien en scheldingen voor te koomen, wierd by elken Predikstoel een klok gehangen, die den Prediker of disputant zou trekken als 't gehoor moest gegeeven worden, of dat men swygen zou als 'er gekeeven of gescholden wierd.

Aan de Oostzyde was de Arabische stoel, tusschen de Persiaensche en Turksche om al te met tusschen beide te spreeken.

Daer teegen over aen de Westzyde, was de Hollandsche Gereformeerde stoel, tusschen de Roomsche en Grieksche geplaetst.

Aen de Noordzyde, waeren de drie stoelen der Hebreeusche Jooden, voor de Phariseen Essoen, en Zaduseen.

Teegen over de zelve aen de Zuid zyde, waeren de stoelen der Moren. Den Koning Chamahzi had bevoolen, dat elke Secte van elke Hoofd-religie, zig onder malkander eerst zouden verdraegen. Daer na zouden de Hoofdreligien met malkander disputeeren.

Deese klokken, die tot een vreedig oogwit daer gehangen waeren, maekten de zaken nog veel erger, want als een al te langen sprak, of keef, of schold, of vloekte, en zyn party zyn klok trok om gehoord te worden, dan wil-

wilden den eenen den anderen niet toegeeven, maar begonden alle gelyk te luiden en raasden zo dat men hooren nog sien kon. Onder dit luiden maakten zy malkander zulke bekken toe, als de kinders die voor bullebak speelen, stampvoetende, en schuimbekkende, dat de *Turken*, *Mooren*, en *Joden* zeer aardig wisten te doen, want het pasten geen Christenen.

Men ontnam haar al de klokken wederom, om verdere ongemakken voor te koomen, en verbood haar ten dien eynde het disputeeren.

Straks begonden zy teegen malkanderen te Schryven, daar op wierden haar alle hare geschreeven Boeken afgenomen, en haar het Schryven over haar gelooven verbooden; om dat het zeer klaar te sien was, dat het Schryven deser Geestelyken, niet was uit liefde tot de Waarheid, of om malkander te bekeeren: maar elk braakte zyn haat en nyt uit, den eenen sogt den anderen te bederven, onder schyn van geestelyke liefde. Onze *Zuidlandsche* Papen raakten meede in 't spel, zy scheenen nog arger als de anderen, en zouden liever den Staat omkeeren als iets toegeeven; jaa zy gaaven de naam van Helden aan die, welke best schelden en tieren konden over geringe zaaken: zulke noemden zy ook Hel-

den welke die zaaken zoo ver uit pluisden, en gevolgen uit gevolgen trokken, en dan geschil maakten overzaken, die de gemeente niet verstond, of konde verstaan, en daarom geen poincten des geloofs waaren. De *Hollanders* waaren de vreedigste, om dat haar geloof het zagste scheen te weesen.

De Jongelingen van onze Natie, die de vreemde taalen geleerd hadden, wierden verdeeld, het land door gesonden, om eenige van onze andere Jeugd die taalen voort te leeren; met verbod op leevens straffe, aan de geene die iets van de vreemde Godsdienst sprak of schreef.

De Vreemdelingen wierden in een groot besłooten huis gebragt (behalven de *Hollanders*,) om daar met malkanderen in vreede te leeven, zoo als zy op haar Schip zynde, gedaan hadden.

Maar, zy in dit besłooten huis komende, leefden nog veel slimmer als te vooren; het bleef nu niet by kyven en schelden; maar kwamen voort tot daadelykheid, en sloegen malkander dag en nagt, zoo gruwelyk, dat 'er altyd een vervaarlyk gehuil en gekryt wierd gehoord. De Buuren hier door haare nagtruste missende, kwamen daar over te klaagen. Waarom zy alle op afgeleegene Zee-kusten wierden gebannen, daar zy met andere God-

looze Bandyten, haar met fober visschen moesten geneeren, voerende geen ander geweer, als houten spiessen, wordenden daar geduurig van de Vliegen geplaagd. En zoo wanneer haar Nazaaten zoo vermenigvuldigen, dat zy Landwaard in komen, daar het vrugtbaar Aardryk ook Steeden en Dorpen draagd, dan word daar een wel-gewaapend Leeger op uit gesonden, welke somtyds agt of twaalf duizend daar van dood slaan, zoo wel Mannen, Vrouwen, als Kinderen. Heeden zyn daar nog van haare nazaaten, welke zeer armelyk, en erbarmelyk leeven, bewoonende, slechts de onvrugtbare en dorre stranden lydende daer by ook dikwils gebrek aan soet waeter; spreekende een van allerlei taalen gemengde spraak, die wy, nog niemand konnen verstaan. Deezen hoop versonden zynde, belaste den Koning aan zyne Wyzen, een form van God dienst op te stellen, waar door hy zyn Volk wel zoude konnen regeeren.

Zyn vergaaderden Raad, naa veele overweegingen, stelden den Koning de volgende gebooden voor, die maar vyf in 't getal waaren.

1. *Daar is een Almagtigen God, die Heemel en Aarde geschaapen heeft, en nog onderhoud, dien zult gy alleen aanbidden.*

2. Gy zult u Overigheden dienen, gehoorzaam zyn, geen Oproer teegen haar verwekken, haar en uwe Ouders eeren, gewillig Schatting betaalen en haar Vonnissen prysen.

3. Gy zult elk gelyk en regt doen.

4. Gy znlt aan een ander niet doen, als 't gene gy begeerd dat een ander aan u zal doen.

En nademaal alle haastige veranderingen, in een staat of lighaam, ligt groote ontsteltenissen baaren, zoo zal het Volk dat de Zon teegenwoordig aanbiddet, bevoolen worden het volgende vyfde Gebod.

5. Gy zult den Engel Baloka, (zoo veel als Opschryver gezegt) alle morgens in het Oosten groeten, met uwe oude Priesteren, want God heeft Baloka daar in de Zonne geplaatst, om dat hy moet goede ende kwaade daaden alle daagen aantekenen.

Dit laatste Gebod was, om dat de Priesters haar intrest en eere zouden behouden; de meeste Priesters hier in 't *Zuidland* zyn zeer gierig, en hoveerdig, en indien men haar dat benam, dan zouden zy ligt rebelleeren, al sou den Staat het onderste booven keeren.

Deese gebooden hebben wy nu nog in dit ons Land, zonder andere Ceremonien, en is het disputeeren, en schryven over het geloove op straffe des doodts verbooden. Dit

is

is wat ik u aan onzen Gods-dienst zeggen kan, dit is ons geheele Wetboek: Maar behalven dit, zo hebben wy nog veele Spreuken, die wy zo uit *Europische* als uit *Asiatische* Boeken uitgetrokken hebben; dog dat zyn geen Wetten, wy leezen die voor plaisier, en om tydverdryf; deeze Spreuken handelen, van de *Godsdienst*, *Wysheid*, *Liefde*, *Vriendschap*, het *Houwelyk*, n zeer veele andere, ik zal u eenige ter hand stellen, die gy uitschryven kond.

Ik antwoorden den *Garbon*, dat ik de Spreuke zeer gaarn wilde uitschryven, maar, dat men in *Europa*, van zulk werk sprak als van de naakte *Rave van Esopus*, welke van veele Vogelen, elk een veer leende, en hem self daar meede opschikkende, alsoo hy naakt was, wierd hy veel bonter dan eenig ander Vogel, waarom hy door hovaardye de andere Vogelen veragte, welke daar over toornig wordende, haalden elke Vogel zyn veeder weederom, doen wierd en bleef den hooveerdigen Raave naakt, en beschaamd.

Wel *Juan de Posos!* hervatten hy, al zulke dingen iemand zeide hier in 't *Zuidland*, men zou denken, dat dien zegger ons wilde wys maakten dat wy gelooven moesten, dat dien

Schryver zyn schriften uit zyn zelver had, zonder hulp van andere Boeken, dat hier onmooglyk word gehouden, om dat hier *niet nieuws onder de Sonne geschied.* Uit veele Boeken het beste te konnen kiezen, en dat wel te schikken, word hier in 't *Zuidland* voor Mannen-werk gehouden.

Even gelyk, als wanneer beroemde Schilders, haare Beelden van de Outheid ontleenen, die een bekwaame schikkinge gevende, met een goeden stand en natuurlyk coloryt, in een gereegelde perspective, met een fraije houding en konstige ordonnantie, dan word zulk een Schildery gepreesen, en gaat alhier in 't *Zuidland* voor goed door.

Dat al onze *Zuidlandsche* Geleerden, aan elken Aucteur, die zy geleerd en geleesen hebben, 't geleerde en geleesene wederom zoude geeven, en zulks niet gebruiken moggen, wat zouden zy dan dog voortbrengen? veeltyds slegte zaaken! dan zou het *Hollands rym van Vondel*, dat gy gister avond zeide aan gaan.

Geleerd en Wys schynd een, maar 't kan voor
twee verstrekken,
Veel Ongeleerde Wys, nog meer Geleerde Gekken.

En hier in 't *Zuidland* bestaat de Geleerd-
heid

heid by veele menſchen, niet anders als in inbeeldinge, en hoovaardije; zulke laaten haar zelf dikwils ontvallen dat zy geleerd zyn, en als het tot de zaake komt, dan is daar niet minder als geleerdheid te huis. Maar het meeſt daar hier de wyze *Zuidlanders* om lacchen, is, dat hier onze Geeſtelyken, alle Gelooven veragten, en ſchelden, ja vloekten, en hebben altyd zelfs ſtryd onder malkander, zy Preeken ons of 't gemeen de vreede aan, en verwerpen die zelf, houdende geduurig oorlog onder malkanderen. Zy zyn gewend, boven alle gelooven, op de Heidenen te kyven en te ſchelden, zeggende, als zy iemand ſmaad aan willen doen, die of die, is zoo ſlim of Godloos als een Heiden, daar nogtans de Heidenen beeter leeven leiden als onſe *Zuidlanders*; en my dunkt, van de Heidenen haalen en hebben wy onze *Zuidlandſche* wysheid. Want wy *Zuidlanders* hebben zeer weinig verſtand van ons zelven, en geen andere Boeken, als die wy, door de Schip breeking op onze Kuſten bekoomen; daarom heeft den Koning *Chambazi* bevoolen, dat men de Jeugd de Heidenſche Aucteuren, (die wyzer geſchreeven hebben, als wy nu konnen doen) niet alleen zal leeren, maar als die tot mannelyke jaaren gekoomen, en Hooge Leeraaars in haare Schoolen geworden

den zyn, en op het verstandigste geoordeelt worden, dat zy die dan voort zullen leeren aan haare Studenten, om die ook door de Heidensche Schriften, tot hooge wysheid op te leiden.

Ag! zeide ik, onnosele *Zuidlanders*, in *Europa* gaat het heel anders toe, daar leeven wy als Christenen behooren te leeven, in liefde, vreede, en eenigheid. Dat is goed zei den *Garbon*, ik wenschten dat het hier in 't Zuidland meede zoo was; maar God beetert, het is hier al intrest, intrest, en die zyn tyd niet waar en neemd, die word voor gek verklaard. Elk zoekt zyn voordeel zoo hard als hy kan; openbaar liegen is teegen de Wet, en daarom strafbaar, maar de valsheid en leugens worden met waarheids schyn opgepronkt, en de eenvoudige daar door bedroogen, dit gaat zo deur als het valt.

Ik vraagden, zyn hier ook Kloosters in 't Land, voor de Mannelyke en Vrouwelyke Sexen, die een Geestelyk leeven leiden, als in *Europa* zyn? Neen zeide den *Garbon*, maar wy hebben twee algemeene Kloosters, dat zyn twee Eilanden, een voor de Mannelyke sexe, dat wort genaamt *Poele Memnan*, en dat van de Vrouwelyke sexe *Poele Wonvure*. Op het eerste mag geen Vrouw, en op 't tweede geen Man koomen,

men, op leevens ſtraffe. Dit zyn twee groote, vrugtbaare, en treffelyke Eilanden, ryk van volk, en worden wel beboud en geregeerd. Beliefd gy de beſchryving daar van te hebben in 't Spaans, die hebbe ik. Ik bedankten den *Garbon*, en wenſten dien te copiëren, of uit te ſchryven, dat hy my vergunde, en behandigde my de volgende Beſchryving daar van.

Beſchryving van het Eiland.
NEMNAN.

Het Eiland daar zig de ongetroude Mannen op onthouden, word genaamd by ons *Poele Nemnan*, het leid aan de Weſt-kuſt van dit ons hoofd-Eiland *Poele Krinke Kesmes*, door een arm van de Zee een uur gaans breed afgeſcheiden. Het is twintig uuren lang, en elf uuren breed, heeft elf Steeden en over de twee honderd Dorpen. De Hooft-Stadt heet als het Eilandt *Nemnan*. Op dit Eiland vertrekken zig, of worden geſonden, ongetroude Mannen, en Jongelingen, zoo om te leeven, als om te leeren. Zoo een Vader agt Kinderen had, en die niet konnende voeden, vermag hy zes van de zelve op *Poele Nemnan* te zenden. Of zoo een oud Vryer, of Weedunaar niet wel kan beſtaan, en yverig is tot Studeeren, of een goede

konst te leeren; die vervoegd hem op *Nemnam*, alwaar hy door neerstigheid en onderwys zyn oogmerk kan bereiken. Hier worden de arme gekleed, en elk terstond aan de Studie, konsten, handwerken of Landbouw &c. gesteld, elk naa zyn bekwaamheid, of tot dat geene het welk de Regeering noodigst agt, ieder moet daar doen dat hem belast word, onder goede opsigt. Dus kan elk ruim zyn onderhoud winnen. Niemand mag uit dit Eiland zonder verlof vertrekken, het welk hy voor agt jaaren daar gewoond te hebben, niet bekoomen kan, ook moet hy een proef doen van dat geene waar toe hy hem begeeven heeft.

Alle die van *Nemnan* vertrekken, moeten haar in onze Hoofd-Stad *Kesmes* koomen aangeeven, en toone Zeegel een Brief van den Gouverneur van *Nemnan*; voor deeze word haar een Goude of Silvere plaat gegeeven, daar des Konings Waapen op staat, (welk is de Zon daar den Engel Baloka in zit) deeze plaat is groot of klein, elk na zyn staat. Wanneer een Persoon zoodaanigen plaat bekoomt, kan hy reyzen dit gehele Land door, en word over al met respect ontfangen, en hy mag zyne Functie die hy geleerd heeft, zonder belet te worden, over al oeffenen, hy mag naa zyn eigen zin trouwen,

wen met die geen die met hem trouwen wil.

In de Hoofd Stadt *Nemnan* is een zeer vermaarde hooge School, waar men in alle Faculteiten ſtudeerd welke beſtierd word door een groot getal zeer vermaarde Profesſoren, en leeverd daarom ook uit zeer veel treffelyke verſtanden. Hier had ook geſtudeerd onſen meergenoemden groote Philoſooph *Sarabaſa*, welke de Oudheeden onderzoekende, daar ſchreef, dat deeze Academie aldaar is geſtigt voor twaalf duiſend ſeeven honderd en vier-en vyftig jaren, door den doen ter tyd regeerenden Koning *Ram Ram*, en volgens deſſelfs Wet mag geen Vrouwmenſch haar voet op dit Eiland zetten, of word aanſtonds met de dood geſtraft. Uit dit Eiland krygen wy jaarlyks veele treffelyke Geleerden, ook deftige Konſtenaars van veele Weetenſchappen, Konſten, en Ambagten.

In deeſe Academie, is gevonden, het lang gezogte *Perpetum Mobile*, of een Eeuwigduurende beweeging, als ook het regte *Ooſt* en *Weſt*. Ook gebruiken de Sterrekundige aldaar, een zeer uitſteekende gevondene Verrekyker, daar zy fluks door konnen zien, wat Sterren, Sonnen, of Maanen zyn, welke zelfs ook haare groote en afſtand op de Verrekyker aan toonen, netter als de

hoog-

hoogte der Sonne haar op een graad - boog laat vinden , men siet daar deur wat in onze Maan te doen is, de Maanen van *Jupiter*, en *Saturnus* worden daar door zoo klaar gesien als de uurwyzer aan onsen tooren , ik seg desselfs Eclipse, met haar toe en afneemen, ziet men zoo net als die van onze Maane.

Deese verrekyker is tregters wyse gemaakt. Alle deese, en meer andere voortreffelyke zaaken , moogen op leevens straffe , van niemand gesien of naagemaakt worden, als annleen van die, die in de Academie zyn en blyven willen , om dat deese groote zaaken buiten ons land niet bekent zouden worden.

Daar zyn zeer eerwaardige Geestelyken, schrandere Philosophen ; en ervarene Medicyns, &c. Daar houd men zeer sterk staande, dat 'er geen ydel of leedig is. De Philosophen aldaar dit disputeerende, spreeken dan als met een mannelyken graauw : met opgetrokken winkbraauwen , *Non datur vacuum!* Ook houden zy staande, dat alle beweeginge door perssing geschied.

Ik dit dus ver uitgeschreeven hebbende, vraagde my den *Garbon*, of ik ook eenige beschryving van het Vrouwen - Eiland wilde afschryven? Dat ik met alle beleefdheid verzogt. Als hy my dat hy overhandigde, vraagde

de hy my, of ik ook eenige *Spaanschn*, of *Europische* Boeken te Scheep had? Ik antwoorde, jaa, verscheiden *Spaansche* en *Hollandsche*, en had nog een deel van *Descartes* *Philosophie* in 't Spaans by my, welk hy te leen verzogt, dog ik vereerde hem dat met een goed herte, waar over hy zeer voldaan was.

Beschryvinge van het Vrouwen-Eiland. WONVURE.

Het Eiland *Wonvure*; is door een arm van de Zee, een half uur gaans breed van onse Zuid-kust afgescheiden, zyn gedaante is ovaal, of lankwerpig rond, hebbende de lengte van agtien, en zyn breedte van twaalf uuren gaans, daar op zyn neegen Steeden, en twee honderd en tien Dorpen, alle zeer wel bevolkt, bewoond, bebouwd, zynde een vrugtbaar, dog eenigsints Bergagtig Eiland. De Bosschen verschaffen overvloed van Wild, zoo wel als de Rivieren een meenigte van Vis uitleeveren, dit Eiland leeverd alles wat tot des menschen onderhoud en vermaak kan dienen.

Geen Mans-persoon mag hier voet aan Land zetten, op straffe des doods. Voor twaalf duisend seeven honderd en ses-en vyftig jaaren, heefd den Koning *Ram Ram* dee-

se Wet ingesteld, hy was de twintigste Koning uit de stamme *Kitalta*, doen regeerende. Dat dit waar is, blykte uit de Schriften van onsen grooten en wyzen *Sarabasa*, en word hier geloofd.

Op dit Eiland vertrekken, haar, of koomen zoodanige Weduwen, en Vrysters, welke in tien jaaren niet begeeren te trouwen, maar die door neerstigheid zoo ver zoeken te avançeeren, zoo in Studien, Weetenschappen, als Konsten, of Ambagten, dat zy na een tien jaarig verblyf, weeder konnen vertrekken, en bestaan.

Ook worden daar veele jonge Meisjes na toe gesonden, zoo van ryke als armen. De ryke leeren daar voor geld, even gelyk als in de *Europische* Kloosters, al wat een Daame van fatzoen moet weeten. De arme, worden zoo wel als de ryke, eerst Leezen, Schryven, en Reekenen geleerd. Daar naa grooter wordende, leeren zy een Ambagt, tot 's Lands beste; dus leeren zy Metselen, Timmeren, Smeeden, Bakken, Brouwen, Schoenmaaken, Weeven, &c. Als ook veele Konsten, gelyk Schilderen, Goud en Silversmeeden, &c.

Maar zoo 'er ooit een land van *Amasoonen* was, zoo is het, het Eiland *Wonvure*: want hier worden de Meisjes geoeffend in alle

Wa-

Waapenhandelinge, en Krygskunde; hier leeren zy te Paard ryden, Waagens Mennen, Schermen op een hou en steek, of met Mat en Floret; Schieten in 't Wilt, met Roers, Boogen, en Worp-lançen; hier leeren zy alle oeffeninge in den Oorlog gebruikelyk, in *Europa* niet bekend, zoo met Slingeren op een haar, als anders.

In de Hoofd-Stadt *Wonvure*, is een zeer voortreffelyke Academie, daar in zyn zeer vermaarde Vrouwelyke Professoren, welke haare Vrouwelyke Studenten in alle Taalen en Facnlteiten onderwysen, zoo wel als op het Eiland *Nemnan*. Jaa, hier toonen de Vrouwelyke Sexe, dat haar verstand en bekwaamheid zoo goed is, als dat der Mannen, indien zy opgevoed worden door onderwyzinge, tot Studien Weetenschappen, Konsten, Ambagten.

Hier zyn de Vrouwelyke Sexen, *Theologanten*, *Poëten*, *Musicanten*. Hier Studeeren zy in een gesonde *Philosophia*, maar contrarie die van *Nemnan*, want zy houden staande, met goede en kragtige bewyzen, dat 'er een ydel of leedigheid is, daarom zeggen zy, *Datur Vacuum*.

Ook houden zy staande teegen de Philosophen van *Nemnan*, dat alle beweegingen niet alleen door perssing geschieden, maar

dat 'er eenige beweegingen door suiginge, andere door trekkinge, andere door voortstortinge en eenige door door nasleeping, dat ook een zoort van trekkinge is, geschieden. Zy gelooven dat de substantie van de Lugt, die alle persinge zoude maaken (zoo als men op *Nemnan* geloofd) nog zoo klaar niet ontdekt is.

Zy zeggen dat een leedige maage van een zuigend kind of dier, gevuld word met de melk uit zyn Moeders borsten, door het zuigen van het kleintje.

Zy bewysen op vaste gronden, dat Menschen en Dieren, die gesond zyn, haar leedemaaten, door trekkinge van zenuwen en peesen, naa haar wille beweegen.

Door voortstootinge, zoo als een worm het voortste van zyn lighaam eerst voort stoot, of uit steekt, en zyn agterdeel, door zenuwe trekking naa hem haald, en hem daar door van de eene plaats op de andere beweegd.

Dog deese Vrouwluiden, welke daar Studeeren, zyn meest jong. Daarom zyn 'er ook eenige die haar verkiesinge of geleegentheid niet wel waar en neemen. Dus zeggen zy van veele Geestelyke, Philosophise, en Medicinaale zaaken, dat die zyn als de *Oraculen van Apollo*, die altydt twyffelachtig waaren, en tweesins konden verstaan worden.

Deeze

Deese Vrouwelyke Professoren, hebben ook heel andere gronden van de Wiskunst, als op Nemnan.

Op Nemnan wort aan de mannen de Wiskunst geleerd uit de fundamentele Boeken van eenen Euclides, een ouden Heidenschen Schryver, een Heiden zeg ik, die uit alle goede en verstandige Boeken, welke voor en in zyn tyd, over die materie geschreeven waaren, een kort en zeer geleerd uitreksel maakte.

Maar op Wonvure, leerd men nog veel vaster gronden, dat de Wiskunst aldaar niet zoo zeer in de figuren, en streeken op 't papier bestaat, (ten zy men de figuren getallen noemd) welke op 't papier alleen plaats hebben (enkeld aangemerkt): maar dat die door Tuigwerk kunde (Mecanigue) bestaan; dat zy alle zeer vast en klaar demonstreren, niet met streeken op 't papier. maar met lighamen van veel'erlei maaksels &c.

Op 't Eiland Nemnan weet men niet zeeker, of men het Weezen der menschelyke Ziele, moet te huis brengen, om gekend te worden, tot de Theoleganten, of tot de Philosophen. De eerste zeggen uit hun geestelyk Boek; een Geest heeft Vleesch nog Been, en de Ziele is een Geest. De Philosophen zeggen; de Ziele is een onbepaald Denkend Wee-

sen, dat denkt; en dewyl denken tot de Ziel behoord, zoo behoord ook het gevoelen daar toe. Zy stellen daarom vast, dat niets, als de Menschelyke Ziel gevoelen kan, dat daarom alle Menschen en Dieren Lighamen gevoeleloos zyn; jaa zoo ongevoelig, als een steen of hout.

Maar op Wonvure stranden voor twee jaaren een Schip, daar zeer veele Hollandsche en andere Boeken in waaren, die wierden doen voort alle gebragt aan de Academie te Wonvure, wyl zy daar aan vervallen waren; daar waaren onder andere, veele *Philisophen Anatomisten*, *Medicinen*, &c. Straks waaren alle Vrouwen Professoren in de weer. Hier studeerden zy veele nagten over. Nooit hadden zy konnen begrypen, dat een Menschen of Dieren lighaam niet zouden konnen gevoelen. Alle twist schriften en disputen zyn verboden, dog elk mag zyn eigen gevoelen beschryven, zonder een ander Schryver te noemen, of te weederleggen, 't welk hier een Wet is. Zy schreeven uit een Hollands Boek het volgende, en zonden dat naa Nemnan, om van haar beantwoord te worden.

Twee dingen maaken een Mensch uit, en dit Godlyk werk, zoo groot en wonderbaar! de Ziel,

en

en 't Lighaam; welke te zaamen, en met den anderen zyn, zonder dat, of de Ziel in 't ligbaam is, of met het zelve vermengd, of vereenigd, nademaal de ziel in 't lighaam niet zyn kan, of zy moest kleinder zyn als 't lyf, om dat het geene ingeslooten is, ten zy het kleinder zy, niet kan ingeslooten worden. Na het geene kleinder is, hoe klein het ook zy, is lighamelyk: maar men wil, dat de ziel met het lighaam zy vereenigd, 't geen zoo het zoo waare, zou iets met iets vereenigd zyn, tusschen welke geen zoorte van vereeninge kan begreepen worden, en dan ook nog, zoude een ziele vereenigd zyn, zonder dat zy daar van bewust waare. Evenwel, om alhier deeze twist niet te beslegten, zynde van te groten omslag, het zy de ziele vereenigd is met het ligbaam, het zyze het niet en is, een Mensch estaat uit Ziel en Ligbaam.

Hier geen bescheid op krygen, schreeven zy weeder aan de Professooren van Nemnan, het volgende.

Zeer Wyse, Geleerde &c. Wy Vrouwe Proffessoren op Wonvuure, hebben het geluk gehad, dat verscheide Europische Boeken aan ons gekoomen zyn: waar van, uit eene van de zelve, aan UE. geschreven hebbe, ten einde, zoo UE. konden, dat te beantwoorden,

maar geen bescheid krygende, gelieven U E. te weeten, dat ook aan ons gekomen is, het Boek van de Hoofdfactie der Philosophen, welke met UE. een grond heeft; te weeten *dat de Ziel der Menschen alleen denkt, en gevoeld;* want zeid hy, *dewyl denken tot de Ziel behoord, zoo behoort ook het gevoelen daar toe.* Hy bewyst niet dat denken en gevoelen eene zaak is, of ook niet, waarom dat gevoelen tot het denken behoord. Wy wenschten van UE. hier in onderrigt te zyn. Hier nevens zenden wy ook dat wy daar tegen hebben.

Zoo de Ziele een denkend Weezen is, dan heeft zy niet lighamelyks; daar uit volgt, dat zy ook ondeelbaar is, daarom zy ook niet lyden kan, als door denken. Want een onlighamelyk Weezen, dat kan niets doen nog buiten denken lyden. Daar uit volgt, dat het onverstaanbaar, en onbegrypelyk is, dat een onlighamelyke, en ondeelbaare Selfstandigheid, als de Ziele, zou iets konnen doen, gevoelen, of pyne lyden.

Het is begrypelyk, dat denken, en lyden, of gevoelen, zyn byzondere en afgescheiden zaaken, doeningen, of lydingen, en elk heeft een byzonder begin, en verscheide onderwerp.

De Ziele denkt, het Lighaam gevoeld en lyd, zo lange zy vereend zyn.

Ee-

Eenige zeggen, dat de ziele kan oordeelen, waar, of op wat plaats, het lighaam gevoeld of pyne lyd. Maar hoe zy in haar oordeel dikwils bedroogen zyn, is kenbaar.

Daarom behoort het denken tot de Ziele, en het gevoelen, lydingen, of pyne tot het lighaam, naa het gevoelen van treffelyke Medicyns en Chirurgyns.

Want het Lighaam heeft niet Ziel agtigs, daarom kan het niet denken; maar doen en lyden is het eigen, zo lang het met de Ziel, dat is, met het leeven vereenigd is; want een onbezield lighaam is dood, en kan dan niets doen, of het moet bezield, dat is, leevend zyn.

Zoo ook een onlighaamelyk Weesen, dat kan niets doen, ten zy het met een lighaam vereenigd is.

Maar zy konnen beiden lyden, zoo wel vereenigd als gescheiden; dog met dit onderscheid, dat het Lighaam zonder Ziel of Leeven, geen pyn, maar wel verandering lyd, op veelerlei wyze. Dog met een ziel of leeven vereenigd, dan lyd het alles, wat wy bevinden te lyden.

Dus lyd het bezield of leevend lighaam, door doen, en aangedaan te worden. Hoe het eene lighaam op het andere werkt, is wel te

begrypen. Maar hoe een onlighaamelyke Ziele op ons lighaam zou konnen werken, of lighaamen op onlighaamelyke geesten, is zoo bevattelyk niet, immers zeer duister om te begrypen.

Zoo lang de *Ziele* met het lighaam vereenigd is, gevoeld zy geene pyne, maar het lighaam lydet: dan kan ook de ziele, zonder welgestelde lighaamelyke werktuigen (*organa*) niet wel denken, zoo als het blykt in Kinderen, Gekken, en oude Luiden.

Jaa zelf een goede Ziel, met goede werktuigen, te zaamen gevoegt, en wel konnende denken, dan konnen nog de Organa of werktuigen, waar door de Ziel haar bedienende, denkt, en denken moet, met een weinig lighaamelyke wyn, of sterken drank, zoodaanig ontsteld worden, dat de onlighaamelyke ziele (wiens Weesen alleen denken is) niet wel denken kan, dit blykt in dronken Menschn Sonne klaar.

Hier uit blykt, dat de pyne niet bestaat in een droevige gedagte van de *Ziele*; maar, dat de pyn is, een ongemakkelyke, of moeijelyke voelinge des lighaams, ontstaande door het rekken der Zenu draaden.

Hier by lieten zy het voor dit maal blyven, zoo om de Mannelyke Philosophen *Nemaan*, niet

niet al te moeijelyk te vallen, als ook om dat zy dagten dat haar beroep haar ander werk verschaften, en zy met iets geleerds nog moesten besig zyn, en hunne bekoomene Boeken wel naa sien.

Wanneer op zeekeren tyd al de Vrouwen Professoren vergaderd waaren, om de gesegde bekoomene Boeken naa te zien, wierden haar door de Gouverneurse van *Wonvure* bevolen, alle de Titul-blaaden uit de Boeken te scheuren, en te verbranden; niet tot veragtinge der Schryvers, want zy bekennen, dat zy alle haare weetenschappen, uit Boeken van braave Mannen hebben: maar het is om de Schryvers niet moeijelyk te maaken, wanneer men haar çiteert, of iets van haar uitschryft, en dan niet prompt by haare woorden en meiningen blyft: zy gebruiken de Boeken zoo veel zy in haar kraam te passe koomen, zy doen daar af, of toe, naa haar welgevallen.

Wanneer nu al de Tytul-blaaden van de Boeken waaren afgedaan, begon een oude aansienelyke Professoresse, in de Medicynen, welke veele ervaarendheid, en agting had, op staande, al lacchende te zeggen: zeer waarde Meede-arbeidsters in de Mediçynen, die van *Nemnan*; (gelyk gy weet) hebben altyd groot opgegeeven, dat het Zuur in 't menschen lighaam zoo zondigde, dat alle Ziekten uit zuur be-

 ston-

stonden, of, dat zuur de oorspronkelyke oorzaak van alle ziekten was, jaa dat als een doodlyk vergift aangemerkt, elk verboden wierd. Daar zy nogtans de menschen niet veiliger nog rasser geneesen als wy doen. Dog de Wereld wil, en begeerd altyd wat nieuws, dit was nieuws, dit was zoo, is nog zoo, en zal zoo blyven. De Wereld wil bdroogen zyn.

Hier heb ik een Boek, van een Man geschreven, welke onvergelykelyke vergrootglassen heeft; waar door hy bynaa de kleinste geschaapene dingen, als voor zyn ooge ziet. Dese ontdekkingen heeft hy geschreven door Brieven, aan voortreffelyke Societeiten, en deftige Mannen; en is dit Boek een vergaderinge van zoodanige Brieven.

Hoort toe. Dat 'er Zuur in onse maagen en darmen zyn, heb ik konnen begrypen; maar noit toegestaan dat 'er zuur onder ons bloed was.

Wy zullen eerst zien wat zyne Brieven daar van inhouden, en die dan met onze bedenkingen daar over na *Nemnan* zenden, om het Mannelyk advys daar over in te neemen.

Zy het Boek opslaande, begon te leezen een Brief, uit Holland geschreeven 1681. den 4. November, waar in dit volgenden staat.

Ik zag dierkens in den aftrek, elk twee. honderd

derd-maal kleinder als een globule van ons bloed, en in de groote van een grof zand, meer dan duizend leevendige dierkens, van drie à vier zoorten. Eenige dit hoorende, zouden haar nu wel konnen inbeelden, dat deeze dierkens om haar uitsteekende kleinheid, wel zouden konnen overgaan tot in ons bloed: maar ik beeld my in, dat die vaten (die de materie, waar uit het bloed, vet, enz. gemaakt word, en over neemen) zoo klein zyn, of door zulke naauwe passagien moeten passeeren, dat by aldien zoo een klein Dierken gedivideerd was in meer dan duizend deelen, egter om desselfs groote niet en zoude konnen passeeren.

Hier is een ander Brief, geschreven. 1684. den 15 July. Daar in is 't volgende.

Uit deeze Observatien ben ik nu in myn gevoelen versterkt, dat ik zederd eenigen tyd gehad heb; te weten, dat zeer veele subtyle scherpe Zoutdeelen, die in verscheiden vogten zyn, wanneer de zelve in onse Mage komen, en aldaar zoodaanig komen te stremmen, dat daar van dezelve gants geene, of te weinige, tot het bloed ofte andere deelen van ons Lighaam over gaan. Want zoo het waar was, dat eenige zoute deelen, die in de Wynen of Azynen zyn, in de Maag niet te zaamen stremden, ofte van figuur veranderden, ik beelde my zekerlyk in, dat die in onse bloed en andere vaten, een onlydelyke

ptikkelings, steekinge, jaa de dood zouden veroorzaaken, en dat ik dezelve, in de eene of de andere tyd, wel in 't zweet, bloed, of urine zou gesien hebben.

Nog vorder in denzelven Brief.

En gelyk ik hier te vooren gezeid heb, dat ik zout deelen, van ons gemeen zout koom te zien, die meer dan duizend milioenen kleinder zyn, dan een zand, en egter een nette vier zydige figuur hebben, dat deeze uitsteekende kleine zout deelen, uit onze Maag of darmen, tot ons bloed en andere deelen van ons Lighaam niet konnen over gaan, of zoo een klein deeksjen zout, moet nog in een onbegrypelyk getal van kleinder deeltjes gedeeld worde.

Nog een brief, geschreeven 1685. den 12. October.

Ik stelde dan vast, dat de substantie, die in de Maag en in de darmen is, zoo veel verschild van de substantie die in de Melkvaten is, als Water en Wyn; of anders, gelyk wy geen melk konnen noemen, als een weinig meel met water gemengd, en daar door wit is, zoo min konnen wy de witagtige stoffe die in de maag en darmen is, melk noemen; want ik beeld my zelven in, dat zoo onmooglyk, als een lighaam zoo groot als een duiven ey, door een geqeel fyne zeef kan gaan, ten zy het zelve alvoorens gedeeld is in veel deelen, dat zoo min, een door-

schy-

schynende globule of deeltje, dat een deel is van het geene de bovengestelde witagtige stoffe maakt, kan door gaan tot de Melk bloed of Watervaten alzoo dezelve globulen zoo groot zyn, by vergelykinge van de membrane der gezeide vaten, die deeze stoffe zouden moeten overneemen, als een duyven ey by de gaatjes van een fyne zeef, zoo dat zoodanigen enkelde globule, eer die kan overgaan in de vaten, naa proportie van het ey, tegen de fyne gaatjes van de zeef, alvoorens zoo meenigmaal zoude moeten gedivideerd worden, enz.

Op dit fundament, zal ik een Brief by geleegendheid aan die van *Nemnan* zenden, waar in ik myn gevoelen van het Zuur en zyne werkingen, haar zal bekend maaken; te weeten, dat ik geloof op zeer vaste gronden, dat onder ons menschen-bloed, geen proefbaar zuur is. Ook, dat het zuur, dat wy door onzen mond nuttigen, niet in ons bloed komen kan, ook dat het zout in ons lighaam, het zuur zoo niet inslurpt of opdrinkt, als die van *Nemnan* geschreven hebben. Dit, en hoe het lighaam gevoeld, zal ik aan haar by geleegendheid, als iets fraais toezenden, en haar myn gevoelen daar in aantoonen. Dit was het dat den Garbon my behandigde van het Eiland *Wonvure*

Ik dit dus verre uitgeschreven hebbende, verzogt van hem eenige Spreuken, zoo hy my

my beloofd had, raakende haaren Godsdienst, om die ook te schryven. Hy had de goedheid, van my de volgende ter hand te stellen; zeggende, daar hebt gy een gedeelte, ik zal u by geleegendheid meerder behandigen, deeze zyn zoo als onze Priesters die hebben uitgetrokken, uit verscheide Boeken, met een *Zuidlandsche* styl.

Eenige Spreuken

Rakende den Gods-dienst, *in een Gedeelte van het*

Z U I D L A N D,

Op het Eyland

POELE KRINKE KESMES.

Godsdienst, is als een zeekere zoorten van regeering, zy is om de zeeden der menschen te beeteren, om de gehoorzaamheyd der gemeene te bevorderen, en regt aan malkanderen te doen.

De opvoeding geeft elk Mensch zyn *Godsdienst*, zoo verscheiden als de Taalen.

Het belang, en vreese maakten in over oude Tyden verscheiden Godheden, en Godsdiensten, *Numa Pomplius* was een van de Instelders.

Het beginsel van eigen behoudenisse was de

de eerste grond steen, van een algemeen verbond tusschen Menschen, teegens andere Menschen, Dieren, Zaisoenen, &c.

De *Wet* is noodzaakelyk om naa de reeden te leeven.

Veele Geestelyke veragten alle zaaken, die met haar gevoelens verschillen, zy noemen al dat haar teegenspreekt verçieringen, of ketteryen, en zoo worden de meeste Gods diensten, ofte Geloofs-gevoelens staande gehouden, door voor oordeelen, of-te om profyt.

De Weereld is ontrent de Gods dienst verdeeld, dit baard lasteringen, vervolgingen, moorden &c, om dat zy in gevoelens verschillen, daarom bespot de eene Godsdienst de andere, als een belacchelyk zaak, die onwaar is; elk beroept hem op zyn *Wetboek*, dat een andere gesindheid glooft vol grollen te zyn, zoo verschillen de gevoelens en oordeelen der Menschen, door opvoedinge te weege gebagt, want alle geslagten houden haar Godsdienst met groote drift staande, zy pryzen dezelve elk aan, met veragtinge en versmaadinge van andere.

Men vind in alle plaatsen Menschen die belydenisse van de eene of andere Gods-dienst doen, en Goddelyke eere aan een, of meer

Opper-

Opper-Weesens bewyzen, naa dat zy opgvoed en en onderweesen zyn: daarom is de Gods-dienst een uytwerkinge van de opvoedinge, en onderwysiinge, daar door zyn zoo veele verçieringen onder de Goddelyke waarheeden vermengt; want de pelitie, heeft verscheiden manieren van aanbiddinge uitgevonden, schryvende elk Volk een model voor, het geene best met haare geneegentheeden (om het vereischte oogmerk te bereiken) over een kwam, daarom hebben bynaa alle Volkeren der Aarde vast gestelt, eenige plegtigheden, ontrend hare aanbiddinge.

Maar de meeste Mensche, vermeerderen haar verstand met de jaaren, behalven in de Godsdienst, waar in zy ook blyven, door haar voor oordeelen, in opvoedinge in gezoogen.

De *Wysheid* van God is zeer duister in veele menschen, en *Gods Openbaaringe* zyn raadselen, die elk niet kan verstaan; want de klaarders der Gods dienst, voornaamelyk die der Propheten, zeilen niet altyd op eene hoogte, elk seete hoe strydig teegen malkanderen, konnen de Schriftuure zoodaanig uitlegge, dat de zelve aan elks opienie gunstig is, daarom bewyst de Schriftuure niets met zeekerheid, aan onpartydige.

De Godsdienst is in ontelbaare secten verdeeld, elk roemd dat hy de eenige opregte Wetten van God heeft; daar in teegendeel, wei-

nog

tig opregte Godvrugtigheid is, veele menschen ruïneeren malkanderen, en danken God wanneer 't gedaan is, over het kwaad dat zy bedreeven hebben.

Zulk een *Religie* is de beste, waar in men minst gevaar lyd van onordentlykheden te vervallen; dog die geene, welke een inwendige *Wetgever* gehoorsamen, doen best, want die leert goed te doen, en in liefde met alle menschen te leeven.

Het voornaamste der Gods-dienst, wil dat men God vreest, de Overigheid diend, zyn Ouders eerd en gehoorsaam zyn, zyn Vrienden bemind, en allen menschen regt doet. Een menschen moet leven naa de gaaven van zyn vernuft, de zuyverheid zyns geweetens, en opregtigheid zyns gemoeds, die God naa zyn uitterste vermoogen bemind, en elken dag zyns leevens als den laatsten aanmerkt; die sterft een vroom Man: en elk die wel sterft, kan van de Gelukzaligheid niet berooft worden.

Wie al denkende wil weeten, wat ons naa onse dood gebeuren zal, die bevind hem als in een groote woeste Wildernisse, daar hem verscheiden Leits-lieden ontmoeten; waar van de eene zegt dit is de weg, den tweeden deeze, een derden een anderen; dus in haar berigt verschillende, weet men niet op wien te

te betrouwen; wat kan iemand van de *Helle* zeggen, daar niemand oyt geweest is,

De *Gods-geleerden* doen wonderbaare en schroomelyke verhaalingen van de *Helle*, terwyle zy, of wy, niet weeten, wat, of waar de *Helle* is, of op welke manieren de Godlosen daar zullen gestraft worden; want den staat der verhuysde zielen is voor onze sterve lingen verborgen, om dat het climaat daar de zaalige of verdoemde huis houden, ons onbekend is; als ook op wat wyse, en waar men daar geplaatst word. Zoo ook van den *Hemel*, daar de God geleerden onuitspreekelyke vreugden en volmaaktheeden van vertellen, terwyle zy zoo wel als de gemeene die reise daarwaarts zoeken uit të stellen.

In de *Godsdienst*, is groote schyn van waarheyd en valschheid; dog zy heeft groote invloejingen op des menschen Zeeden; daarom, de glimp van Godsdienst, vermag alles op geringe verstanden, en is daarom veeltyds een dekmantel van veele bedriegeryen en schelmstukken.

Wagt u voor Figuurmaakers in 't stuk van Religie, van wat zoorte zy ook zyn: veele gaan ter Kerken, om door Gods-dienstige schynheiligheeden de menschen te bedriegen, dat zyn Regte Afgoden dienaars; want de Afgoderije heeft geen beeter fondament als leugens en

en konst greepen, zulke zyn Godsdienstige bedriegers, verstandige Vroedvrouwen van Fabulen, veele ontstellen haar herssenen met Sotternyen.

Een andere zoort, die gedurende hun leven struikelen in onbekende weegen, om den weg na den Hemel te zoeken, terwyl zy anders niet vinden dan een Paradys van Sotten.

De Gods-dienst is het laatste Plegt-anker, dat veeltyds word uitgeworpen in den ouderdom, als de vermaaken des jeugds voorby zyn, en de kwaade Fortuin tegenwoordig is; daar zyn meer volmaakte Sondaars als volmaakte Heiligen.

Weest zonder veinsen Godsdienstig in u geloofs-oeffeningen, dog zyt niet al te Gods-dienstig, nog te yverig in Godsdienstige zaaken. In de Godsdienst wagt u van woorden die u zelve u geen profyt, nogte anderen eenige dienst konnen doen.

Alle Natien hebben een yver voor haaren Godsdienst, het is niet betaamelyk nog voorsigtig, wyslyk, nog Staatkundig, om met een Godtsdienst in een ander land, daar men woond, of is, te spotten; want Moses zegt gy zult de Goden der Natien daar gy woonen zult, niet lasteren. Alhoewel elk een in Godsdienstige of Philosophise zaaken een vrije keur behoorde te hebben.

De Phisiognomia des geloofs, is oneindig, daarom, niet de konst maakt een God, maar den aanbidder; bid God maar om zoo veel verstand dat gy u zelf wel kond bestieren, dan doet gy wel.

Doet u Godsdienst in 't stille buiten roem; want by God geeven stilswygende beloften, en zagte mompelingen, zulk een geluid als de grootste stemme; want wie kan de genaade van God vangen, in strikken van een konstige taal.

Veele zotten roemen God te kennen: maar hoe konnen wy de Natuur van Gods Weesen, het geen zoo ver boven het bereik van ons verstand is; begrypen en uiten, of aan andere bekend maaken; daarom behoord men van God niet te spreeken, minder van hem te disputeeren, maar hem alleen aanbidden: want wy Menschen konnen niet van een onbegrypelyke zaak spreeken, of wy moeten zeer verschillen, en ten eenemaal strydige gevoelens hebben, om dat wy daar van niet konnen spreeken als by gissinge, en dus kan het wel nieuwsgierigheid maar geen reeden voldoen, daarom is hy zot, die van de onbegrypelyke Goddelyke volmaaktheid het onderwerp van menschelyke redeneeringen maakt.

God is een volmaakt Weesen. Hoe een Weesen volmaakter is, hoe het minder vreemde

de hulpen in zyn doeningen van noden heeft.

Een Algemeen Weesen, moet op een algemeen wyze Werken.

En, om tot God te komen, moet men denken, dat men niet weezen kan, zonder begonnen te hebben; dan moet men opklimmen tot een Eerste Weezen, het welk geen begin heeft gehad, dat GOD, is die den Oorspronk van my, myns gelyken en andere zy.

Opregte Godsdienstleerd, een Opperste GOD aan te bidde, de onstervelykheid der Ziele, en Opstandinge tegelooven, en goede Werken te doen.

Aanmerkelyk is het, dat de Godsdienst zelden veranderd word, in oude, en door verstaanbare reeden: maar meermaals door scherpte van geweer, of dringen perssingen van Dragonders, welke toonen, dat de Godsdienst moet in de Regeeringe, en niet de Regeering in de Godsdienst weesen; maar die God roemen, en hem niet gehoorzaamen, maaken haar gelove leugenagtig. God heeft nooit van den mensch begeerd, het geen hy voorzag dat hy niet zoude konnen volbrengen.

De naam van Religie blyft onder gantsch twistige gevoelens, welke malkander verdoemen, die na 't begryp der Geestelyke, aannemelyk, of verwerpelyk, zoo ook voor de ooren des toehoorders zyn; dog de eerste en laatste zyn niet alle eeven wys.

In de Godsdienst, is zoo wel als in de Politie in 't gebruik, dat men den eenen verveerd maakt met een Bullebak, den anderen een Popjen in de hand geeft om meede te speelen.

Dit doen de verstandige Regeerders, op verscheiden tyden, ook wel aan een en de zelve Persoonen: Maar zy myden en schuwen alle tweedragt in de Religie, om dat die veeltyds scheuring in de Politie mantel maakt. Want de uyterlyke Religien worden goed, en kwaad gekeurd, naa het interest en passien der menschen. Daarom is het beeter, stille te twyffelen aan de verborgendheeden, als te twisten over het onzeekere.

Spreu-

Spreuken van de Opvoedinge

Die aan den Garbon *gezonden waren van de Vrouwe op* WONVURE.

De Opvoedinge geeft aan een Mensch het meeste van al dat goed of kwaad, fraai of leelyk is; elk is aan de zelve verpligt. Het Gelove, en de Reeden Zy maakt ons woest en wild als een wild dier, of ook eenvoudig als een duif. Zy geeft zulke kragtige indrukken, dat het onmogelyk is, zig van de vooroordeelen te ontslaan: of van het bygeloove, dat men in zyne kindsheid geleerd, en met onse Opvoedinge als ingesogen heeft.

Onze meeste dwalingen zuigen wy met onse Moeders melk in, en dit geschied veeltyds in ons aan onuittrekkelyke wortelen, door de Opvoeding.

Daar is byna niets kragtig genoeg, om die indrukselen onzer jonge jaaren te veranderen, of de Zeden, in dewelke wy van onse Kindsheid zyn Opgevoed, te vervreemden: jaa de kragt van Gelove en Gods-dienst is elk aan zyne Opvoedinge schuldig.

De Opvoedinge maakt alle menschen partydig, en de dwalingen des geloofs moet men aan de zelve wyten.

Wy gebruiken de vooroordeelen onzer Opvoeding door gewoonte, en de gevoelens in onze kindsheid ontfangen, hangen wy aan met een partydige herdnekkigheid.

De meeste menschen staan op poinct van haar vooroordeelen en de kragt van haar Opvoedinge; want zy leeven na haar vooroordeelen, driften, hoedaanigheeden, en genegendheeden.

Daar zyn 'er die de vooroordelen zoodaanige inbeeldingen verschaffen, dat zy een man, om eene reeden in een blad, met haar gevoelens strydig, niet alleen geheele Boek zullen doemen, maar den Schryver voor enkel gek houden.

Wy volgen byna altyd de Voorschriften onzer Opvoeding, om dat wy de meeste opinien ontfangen in onze Jonkheid als onweetende, en wy blyven byna alle daar aan gekluisterd tot aan onze dood, daarom is het zeer zwaar, jaa byna onmogelyk, om sonder vooroordeelen te konnen oordeelen, hoe veele ook elk pogt en sweetst.

Door de Opvoedinge worteld de gewoonte zoo wonderlyk in ons, dat zy veele vervoerd, door gedagten, mond en pen, tot ontelbaaren wanbedryven. Het zyn als konstig gemaakte vleugelen, welke de Ouders aan de Kinderen geeven, door de Opvoeding, gewoonte en practyk.

De

De Opvoedinge, en goede Onderwysinge der Jeugd,
Is de Bron en Wortel van Eerlykheid en Deugd.

Die geene die zorge draagen voor het vergaderen van Schatten, en niet voor de *Opvoedinge* haarer kindereu, welke de zelve schatten moeten erven, dat zyn zotten.

Kwade Ouders zyn de Kinderen kwade raadsluiden, en voorgangers tot boosheid: daar en teegen zyn goede Ouders haar kinders als Spiegels; om in alle deugden naa te volgen.

Kwade *Opvoedinge*, is meest alle kwaad te wyten. Maar goede Opvoeding, wel-gemaniertheid des leevens, en een schrandere geest, bekomt men veeltyds door goede onderwysinge en offeningen. Want men doet door *Opvoedinge* met goed onderwys, een klein kind grote kanten zeer ras en als by de tast werken; dat een geleerden Philosooph niet naa kan doen; maar daar over wel praaten, dat het werkend kind niet verstaan kan maar het werkt.

Ouders moeten haare Kinders aan zoodaanige Meesters overgeeven, welke verstandig, deugdig, neerstig, en ervaaren zyn, het moedigd den Meester en den Discipel aan, als de onderwyzingen wel begreepen worden.

Een goede Opvoedinge der Kinderen, is

 de

de grondvest der Burgerye, en het wel-wesen van Landen en Staaten.

Natuurlyk, is den mensch als een ander dier, want hy word ook Sot geboren, hy is ook wild als een Beest; en het zoude doodlyk weezen van zyne vryheid beroofd te zyn, indien de Opvoedinge het niet verbeeterde. Want, de natuur die prikkeld ons tot vryheid, maar de Opvoedinge houd ons in onze pligt, om dat de Leermeesters der Jeugd, een zeekere magt hebben over de Sterren haarer geboorte.

De eerste beginselen van het menschlyk verstand zyn alle valsch, om dat zy de meesten menschen verblinden, en schieten wortelen door de Opvoedinge. Daar door bedryven de menschen duisend zaaken, zonder te weeten wat zy doen? de meeste volgen haar Vaderen voetstappen, zonder te onderzoeken of zy wel kwalyk doen: Gewoonte en Opvoeding, hebben de Reeden byna van den Aardbodem gebannen.

Om de Waarheid te ontdekken, moet men de overleveringen der Vaderen in twyffel trekken; dan de beginselen waar in wy opgevoed zyn onderzoeken, en alzoo de ingekankerden wangevoelens onzer Opvoedinge, door den drang van gezonde reedenen in onze bedaagdheid uitschrabben.

Want, het is zoo pryslyk, de goede ge-

woon-

woontens aan te neemen, en te volgen, als de kwade te verwerpen. Maar de gewoontens veroorzaaken kwade indrukkingen ontrent de hardnekkige.

De Opvoedinge overtreft de Natuur. Berispingen in de Opvoeding, geven de beste indrukken, wanneer zy geschieden met zagtsinnigheid en zedigheid, dog zy moeten op geen valsche gronden gegrond zyn.

De Jeugd is tot studie en arbeid bekwaamst, te meer, als men haar kan doen begrypen, dat het Voorjaar en Soomer onses leevens, meest doorgebragt word in dwalingen, onwetenheid en ydelheid, en dat men daarom voor de Winter des Ouderdoms, een voorraad van verstand en deugd moet opleggen.

Op de aankoomelingen, werken oeffenende Voorbeelden, beter als de beste onderwysingen. Want een Exempelaar leeven gaat voor redeneeren, preeken, en schryven. Den omgang van brave menschen is den adem der Ziele.

De Opvoedinge kan de gaven van de Natuur tot haar hoogste volmaaktheid brengen.

SESDE HOOFDSTUK.

De Schryver spreekt een Hollander, welke met het Schip de Wakende Boey, in 't Jaar 1655. op 't Zuidland gestrand, en aan Land gebleven was. Wonderlyk voorval van den zelven; en Beschryving van de Strand-bewoonders van 't Zuidland. De Hollander komt in Krinke Kesmes. Ontmoetinge aldaer. Komt in de Stadt Taloujael, zynde een Vrystadt, en werd aldaer Schoolmeester en Vryman. Den schryver bezigtigd de stad Elbo: wonderlyke Tooren of Pyramide: Badstove; stadhuis; zeldzame Trouwkamer-Paleis van den Gouverneur; vreemde Dieren; vermakelyke en kostelyke Waterleidingen; Watervallen; Figuuren, enz. waar van den Schryver eenige aftekend.

DRie daagen had ik beesig geweest met uit te rusten, en het voorige te schryven, als ik den Garbon versogt, de Stadt en het omleggende Land te moogen bezien, hy antwoorden, dat dit niet konde geschieden, voor datse weeder tyding uit ons Schip hadden, en zyn volk weederom gekomen was: dog hy wilde gaaren den Gouverneur

neur daar over ſpreeken, daar hy terſtond naar toe ging.

Naa omtrent twee uuren, bragt hy my de zeer aangenaame tyding, dat ik door de Stad kon gaan waar 't my luſte, en dewyl zyn beroep hem elders eiſchte, zoude hy my een Man zenden, welke zoo goed Hollands, als hy Spaans ſprak, om my te verſellen. Dog myne reiſe, zeide hy, zal maar twee daagen duuren, als wanneer ik u weederom meen te zien.

Ik bedankten hem met een goed hert, verzoekende, dat ik met zyn weederkomſte, de eer van zyn aangenaam beſoek weeder mogt genieten: hy zeide dat zyn pligt en bediening te zyn. Hy bedankte my nogmaals voor het geſchonken Boekje van Deſcartes dat ik hem vereerd had, en vertrok naa een beleefd afſcheid.

Nu was het elf uuren voormiddag: te twaalf uuren wierde wy volgens gewoonte geſpyſt. Met die, die de ſpyſe bragten, kwam een bedaagd Man, eerlyk gekleed, grotende my op de Zuid landſche manier; dat is, hy leide ſyn Regter hand op zyn mond, ſyn linker voor ſyn borſt, deeſe verwiſſelende, bragt hy den regterhand op ſyn mond, ſyn linker voor ſyn borſt, deeſe verwiſſelende, bragt hy den regterhand voor ſyn borſt, en de linker voor ſyn mond doen beide ſyne armen over malkander voor ſyn borſt gekruiſt,

zoo

zoo als men dat in de Ooosterſch Landendoet; en als hy hem boog, ſprak hy in goed Hollands, God beware u alle, zyt welkom hier.

Myn hert ſprong op van vreugde, dat ik Hollans hoorde ſpreeken. Ik antwoorde, God bewaare u ook zeid welkom. Hoe! heb ik het geluk van hier ter plaatſe Hollands te hooren? Hy antwoorde, ik ben, een Hollander. Hoe zyt gy dan hier gekoomen, vraagden ik?

Hy antwoorden, den Garbon heeft my verſogt, dat ik u de Hiſtorie, of eenige gevallen myns leeevens, ſchriftelyk wilde overhandigen, ten einde gy die zou konnen afſchryven: ziet daar is die, zoo als die in myn jeugdheb aangeteekend, doen ik hier eerſt in de Stad was gekoomen, en alles nog vers in myn memorie had: met haalden hy een Papier voor uit den boeſem van zyn rok, en my dat overgeevende om af te ſchryven, dat ik dankelyk aanvaarden, hem beloo**nde, dat ras te zullen verrigten, en hem dat onbeſchadigt weer ter hand ſtellen

Ik zoude volgens myn verſoek, naa den eeten met hem de Stadt gaan beſien, maar was zoo nieuwsgierig dit af te ſchryven, (want ik vreesden voor belet) dat van hem verſogt, dat my nu geliefden te verſchoonen, tot zoo lange ik dit gedeelte van zyn leevens voorvallen in 't Zuidland, afgeſchreeven zoude hebben. Welk hy

my toeſtond, met belofte den volgende morgen wederom te komen. Den goeden Man naa vriendelyk weederzydze groetingen vertrokken zynde, gaf my tyd die af te ſchryven, welk het volgende was

Ik was een Jonge van twaalf jaaren, en kon leeſen en ſchryven als ik op Batavia voor Jonge in Compagnies dienſt aankwam, dit was in het jaar 1655. Daar drie maande geweeſt zynde, wierd my gelaſt om den aankomenden morgen, my met myn kiſt te vervoegen op het Schip de Wakende Boey, dat na 't Zuydland zou zeilen, om de Schipbreukelinge van het Schip de Goude Draak, welk daar vergaan was van daar te haalen, en op Batavia te brengen.

Wy daar komende vonden het wrak van 't Schip, ſchoten drie kanonſchote tot zein dat wy daar gekomen waaron, maar niemand vertoonden hem op 't ſtrand; wy niemand verneemende, voeren met de Boot en Sloep na Land, om het daar gebleven Volk van de Goude Draak op te zoeken, dog dat alles was vergeefs wy vonden geen leevend menſch of dier, maar een dor land en naakte Strand, veel doornen en kreupel boſch.

Daar een dag vergeefs gezogt hebbende, zeilden wy den tweeden dag de kuſt eenige uuren langs, elk glas een kanonſchoot doende, zetten weer Volk naa Land om te zoeken, maar

von

den niemand, dog zaagen eenige drukkingen van bloote voeten in 't zand.

Den derden dag zeilden werom by 't Wrak. Settend daar wat van daan vooranker, de Boot wiert geordineerd de Strand langs te ontdekken, op hoope of zy 't Volk van de Goude draak mogten vinden - de Boot was voor eenige daagen met waater, eeten en drinken voorsien, deese ging van Boord de Wal langs; van haar wedervaaren weet ik niet, ook niet of zy 't Volk gevonden hebben of niet.

Voort naa 't afgaan van de Boot, wierd de Sloep naa Land gesonden, met twaalf Man om weeder te gaan zoeken, ik raakten als jonge meede in de sloep, begeerig om ook eens op 't Land te treeden, op hoope van eenige ververssing te vinden, want ik had al eenige tyd in het Schip als opgesloten zonder ververssing geweest, in zulke een geleegendheid verlangd elk naa land en ververssing.

Ik gelyk een jongen, was blyde dat meede aan land kwam, ik dagt weinig om te zoeken naa 't Volk van de Goude Draak, 't was my om ververssing te doen. Wy aan land treedende, gingen landwaard in, naa gissing wel drie uuren gaans, als wanneer wy aan een Bosch kwamen. Hier dagt ik niet anders als om ververssing of eenige vrugten te zoeken. Ik als een

ionge my van 't Volk ſtille afzonderende, zonder eens te denken als ik in 't Boſch was hoe daar weder uit te komen, Ik agter aan gaande, ver bergde my agter wat kreupelboſch, en raakten dus boſchwaard in, en was blyde dat ons Volk my uit het geſigt was ik ſtak een pyp tabak aan, daar meede ging ik het Boſch in; dog na omtrent een uur zoeken geen vrugten of ververſſing vindende, wilde ik weeder keeren, en ons Volk of 't ſtrand zoeken, ik ging wel twee uuren om uyt het Boſch te komen, maar ik ver'dwaalden hoe langer hoe meer, ik riep, ik ſchreiden, ik kreet tot heeſch wordens toe! ik was vol ſchrik en vrees, myne benaudheid was onuitſpreekelyk; nu zag ik eerſt dat ik een jongen was, en jongens werk gedaan had, dat in my het alderſmertelykſte berouw baarden. Wat zou de ik doen? ik was moede geloopen, heeſch gekreeten, benauwd van herten, miſmoedig van gedagten. Ik wierp my onder een Boom ter aarde, zugtende, kermende; en God biddende dat hy my wilde helpen; den avond viel, en ik raakten door vermoitdheid in ſlaap. Ontwaakende, was ik door koude de duiſterheid baarden in my zoodaanige ſchrik en vreeſe, dat my myne hairen te berge reeſen, ik beefden als een blad, en het geruiſch der Boomen zoo wel als de zui-

zuisende wind, onstelden my elk oogenblik, myn beklemd gemoed was doodelyk benaud jaa zoodaanig, dat niemand als die in de schrikkelykke doods gevaren zyn geweest, dat kan denken, weeten of begrypen. Ik zugten inwendig tot God om hulpe, tot dat den dag begon op te komen, dat my vry wat verligte; ik stond op, wist niet waar te gaan, wandelen om de wermte te krygen wat heen en weer, stak om de koude myn handen in de sak, daar voelden ik myn mes, tabaksdoos vuurslag, tonteldoos, en een Bischuit, dit verheugden my niet weiniger; dieper tastende, vond ik een kluwentje touw met eenige hoeken, my van een Matroos in bewaring gegeven daar ik, zoo ik op strand bleef, meede visschen zou; dit gezegde was nu al myn rykdom, myn Scheepsplunje waren niet veel waard, gelyk elk Zeeman weet wat een Jonge op 't Schip aan heeft.

Ik beurden weer te gang om uit het Bosch te raaken, altyd roepende o Heere! helpt my. Ik wenschten duisendmaal dat ik een Berg mogt ontmoeten, van waar ik de Zee ontdekken kon, of een Riviere die my tot aan de Zee zoude brengen; maar hoe ik meerder zogt, hoe ik al meerder verdwaalde, niet eens om eeten of drinken denkende. Ik nam een besluyt van altyd regt uit te gaan, waar my God ook bren-

gen wilde; dus doende, kwam ik teegen den avond, wat voor Sonnen ondergang, by een moederassige Poel; waater ziende, dagt ik op drinken, dat proevende, bevond het selve wat brak te zyn. Groef een weinig daar van daan met myn handen een kuil, daar vers waater in kwam; ik dronk, en wierd verkwikt; het waater in de poel was drabbig, bruin, en rood-agtig, als veen poel waater, of daar verrotte blaaden in zyn. Hier zat ik al weer zugtende, en schryende, myn droevig weenen had geen einde! geduurig zugten ik; zeggende, og ik arme Jonge! wat zal ik doen; waar zal ik heen? ô God! helpt my!

Ik at myn halve Beschuit op, rookten een haalve pyp Tabak, en dronk uit myn kuil; dit alles verkwikten my kragtig. ik bedagt my wat ik doen zoude in zulk een uiterste nood; Menschen hulp ontbrak my, dies ging ik uit nood tot God, ik maakte myn kouffen los, viel op myn bloote knien needer, en riep tot God om hulpe; bad het Avond-gebed en het Vader Onse. Ik wierde zelf zoo beweegd onder het bidden, dat ik neer viel, en wierd flaauw en als van myn zelve. Dit duurden tot het duister was; en ik moede zynde, leide my needer en raakte al alschryende in slaap. ik sliep den gehe-

nagt door, wierd wakker als de Son op was dat my verblyde.

Nu begost ik op myn behoudenis te denken; ik zat by myn waaterkuil, en verheugden my in 't vers waater, en dagt, dit is nog beeter als het stinkend waater te Scheep, Met scheen het my of ik aangestoten wierd, ik omsiende, zag niemand, en Bosch waard in ziende, zag een zeer dikken hogen Boom, die zeer kenbaar om syn dikte was, opstaande, ging daar naa toe; by den zelven komende, gaf God my in, dat ik Boomen zou teikenen, om myn waater niet te verliesen; ik myn mes van leer; en schilden hem zoo wat of; ik maakten met myn mes een houten beiteltjen tot het boom schillen, om myn mes wat te spaaren. Ik maakten ook een klein houten schupje, en nam een brave tak die ik voor aan scherp sneed, en agter aan een braven knobbel had, dit was myn geweer. Ik wierd hoe langer hoe geruster, en ik begon onder dien Boom, daar 't wat hoog was, een Hutje van takken op te regten; onder myn werken kwam het my weer voor als of ik gestoten wierd. omsiende, zag weeder niemand, maar verre van my ook zulken dikken Boom; ik laatende de begonnen hut staan, stapten na dien

Boom

tOe, welke ook rondom ontbast hebbende, en doen weeder na een die verder stond, dit zoo vervolgende, raakten wel een uur of anderhalf van den poel.

Ik zogt al voort, en dat op een lienie regt uit, om metter tyd uit dit eensaam Bosch te raaken; in 't gaan vond ik een Appel! ô Heer! wat was ik blyde. Ik zag op, en was onder een wilden Appel-boom; myn kodde spiets en schupje van my werpende, klom ik met groote vreugde den Boom op, at myn buikje vol, en plukten zoo veel, die ik onder den boom in 't gras smeet, dat ik af komende, myn hoed en beide kouffen vulde en nog eenige liet leggen.

Ik van boom tot boom die geteikend had weeder te rug, en by myn eersten dikken boom komende, die als op een kleine hoogte stond, groef ik een kuil, welke onder met blaaden beleide, daar my appels op ley, die weeder met blaaden dekte, en boven met sand overfmeeten hebbende, had ik een modhol. Ik stak eenige takken in de grond, die boven wat vlegtende, en dagt, dat myn takken niet dekken, moet den Heemel dekken.

Nu wandelde ik naa myn waater, dan naa myn hut; om al wandelenden te overdenken

ik doen zou; myn droefheid en benauwdheid verminderde hand over hand.

In myn hut sittende, en een appel eetende, dagt ik lieve God, wat is des menschen leeven, hoe swerft men van 't eene Land in 't anderen om geld en goed, ik heb maar Waater en Appels, en ben nu wel te vreeden als ik die maar krygen kan, dat ik myn Appelen nu voor Goud verruilen kon, Ik zou dat waarlyk niet doen.

Wanneer den avond viel, bad ik God, en lei my in myn hut op wat takken en blaaden ter neer, slaapende veel gerufter als te vooren; des morgens ontwakende, begon ik bedaarder op myn behoudt te denken, jaa zoodaanig, als of ik in 't bosch myn leeven zou moeten einden, dat ik te vooren door al te grooten droefheid en angst niet doen kon.

My dagt dat ik eerst eens zou drinken, dan naa myn appel-boom gaan, en die daar nog onder leggende appelen bergen; daar naa de boomen zoo als ik begonnen had al voort te tekenen of 't ontbasten; en dat op een regte lyn, om zoo eindelyk uit het bosch te geraaken, en agt op alle Fruit-boomen te neemen; zoo gedagt, zoo gedaan.

Ik peurden naa myn appel-boom, met myn kodde spies gewaapend; daar komende,

vulde ik myn ſakken met die daar onder ge-leegen appelen; en al regt uit voortgaanden ontſchilde ik de boomen op zoodaanigen verheid, dat ik die makkelyk kon ſien, nu en dan eenige vrugt-boomen vindende, die by ſonder teekende, tot ik naa eenigen tyd zoo ver kwam, dat een klein ſoet Riviertje vond, waar ontrent zig ook verſcheiden en meer vrugt-boomen vertoonden, welke ik niet en kende; maar at daar van in Gods-naam; zy bekwaamen my wel.

Nu vergat ik myn Mod hol, Poel en Ap-pel-boom; ik volgden de Rivier, welke my naa eenigen tyd uit het boſch geleide, tot aan een Berg, aan wiens voet een groote kom van brak Waater was, daar hem deeſe Rivier in ontlaſte, en die kom ontlaſte haar weeder door een ſmalle ſleuf in Zee, zoo als ik daar naa bevond.

Ik ruſte by deeſe kom, en zag een Viſch ſpringen, kreeg een hoek met myn touw, bragt die met myn kodde ſpies te waater, aan de hoek een ſtukje appel doende: en ving voort een goede Baars, dien ik ſchoon maak-te, en deſſeifs ingewand weeder aanſlaande, ving ik nog vyf à ſes ſchoone Baaarſen, die ſchoon maakende, bried ik die aan hou-te ſpeeten, zy ſmaakten lekker en goed.

Tondel was weinig, dies tornden ik een mouw uit myn hemd, daar de brand in steekende, doofden dat tusschen myn beide Schoenen uit; nu was myn Tondel doos weer vol, en ik van alles klaar. Wel gegeeten en dronken hebbende, klom ik den Berg op, van wiens top ik de Zee kon zien, naar gissing een groot uur gaans ver; dien Berg was maar een hoogen heuvel, als alleen in het vlakke land staande

Ik had wel gegeeten, als gezegt heb, en wandelden naa *Zee*, op hoope of ons Schip of Volk daar nog was, maar vond niemand. De Strand dus langs wandelen, zag ik gedurig om, dat den Berg niet uit myn gesigt raakte; ik al voortgaande, dagt my dat ik een Mast zag agter een duin, en met zyn top daar boven over uitsteekende, my dagt ook dat ik voetstappen zag, dog deese verdweenen weeder.

Op de Duin komende, zag ik een opregte Staak, daar een Tinnen plaat aan was ge spykerd, daar de naam van de Schipper en het Schip op stond, daar ik meede gekomen was. Dit ontstelden my weder op 't nieuw, en egter was my deese staak of paal en bord, als half gesellschap agtig; ik was een Jongen, en kusten de staak verscheidenmaal met be-

traande

De jonge van de wakende boey ondekt zyn Scheepskist.

oogen. ik settende my neder met de rug tegen den paal, het hoofd in de hand, en zag bedroefd te Zee waard in. Ik rees weeder op, heen en weder voorby die staak wandelende, en dikwils het bord leesende, besloot ik de Paal met myn handen los te graven, alzoo die in duin sand stond, om dat ik de spykers daar uit dagt te krygen; dit denkende, trad agter de staak om daar naa te zien, en zoo als ik na de Spykers en de paal van agteren zag, wierd ik een Briefje, en een tinnen plaatje daar boven gewaar, welke daar gespykerd waaren; vindende daar op, *Jongen, graaft agter deeze Staak*; dit ontstelden my nog meer als eerst de staak had gedaan; een koude grilling reed my door de leeden, myn hairen reesen my te berg, ik wierd benaud, en vreesden zeer, ik beefden, en wist niet waarom. Ik zetten my weer needer tegen den paal, tot dat ik bedaarde. Doen nam ik myn kodde spies, en begon te peilen in 't zand, en vond iets hards, omtrent een vadem agter de staak; ik trok met myn handen aan 't krabben, tot ik op een plank kwam, en al voort arbeidende, bevond het myn Scheeps-kistje te zyn. Ik riep, ô goede God! ik danke u, ô Heere! helpt my dog voortaan; ik huilde van blydschap, en al schreij-

arbeiden ik myn Kistjen daar uit Op het dek-
sel was een Presenninge gelegt, en om de
Sleutel die in 't slot stak, was doek omge-
wonden, om dat het zand het slot niet be-
schadigen zouw.

Ik sloot met groote vreugden myn kistje
op, en vond het volgende op een brief:
*Jongen, alzoo wy naa neegen daagen zoekens en
wagtens, nog Volk van de* Goude Draak, *nog
U hebben konnen vinden, it goed gevonden te
vertrekken, (alzoo 't op deeze Kust kwaad leg-
gen is) en u Kistjen en goed hier te begraaven,
ten einde, indien gy hier koomt, u daar van te
dienen. Regt boven op dit Duintjen, is een
klein paaltjen ingeslaagen, daar onder zyn nog
eenige noodzaakelykheden voor u begraaven Vaart
wel.*

Ik viel op myn knien, dankte God voor
zyn goedheid, en bad voor de behouden Reis
van myn Schipper en Schip. Opstaande, stop-
ten ik een volle Pyp, dat 'er nu opstaan kon,
ik myn Kist doorsiende, vond daar in dit vol-
gende goed.

3 *Hembden*, 2 *Linnen Hembtrokken*, 2 *Lin-
nen Onderbroeken*, 4 *Dassen*, 2 *Paar Koussen*,
1 *Paar Schoenen*, 1 *Lakense Broek en Wambuis*,
zynde dit myn landganger, 1 *Engelsche Muts*,
omtrent 1 *Pond Tabak*, *elf Pypen*, 1 *Tinnen
Kopje*,

2 Tinnen Lepels, 3 Messen, 8 à 10 Veters, wat Naalden en Gaaren, 2 Kammen, 1 Stoops Boutelje met Arak, 2 vel Papier, wat Pennen en Inkt, 1 Psalmboek.

Ik dronk een soopje op myn pypje als een Heer. Nu wierd ik weer gerust en vrolyk. Ik besloot den aankoomenden nagt by deese staak te campeeren, om myn goed te bewaaren, daar nog Mensch nog Dier was die my beroven kon; Jongens werk! Ik my beradende, ging op de duin, en zag het paaltje peilden daar met myn spiets, op twee voet diep was het hard, ik weer aan 't krabben, dog was nauw een voet in de aarde; of vond een Schop, bloed wat was ik blyde! ik aan 't Graaven, dat beter spoet maakte als 't krabben met myn handen. Ik ontdekten eerlang een Plank, en daar onder myn Kooy, deese was nog met een brave Presenninge om wonden; ik alles boven op hebbende, vond in 't openen den volgenden Brief.

Jongen, nadien gy moogelyk u leeven hier zult eindigen, is verstaan u dit goed te vereeren. Den Meester geeft u zyn Brand glas, om by gebrek van Tontel vuur te maken, nevens een stuk Swavel tot Swavel stokken. Vaart wel.

Ik was yverig alles door te zien, en vond dit volgende goed: 1 *Plank*, 1 *Brave Prejenning*, *myn Hangmat*, *Bultzak*, *Kombaars*, *Hoofdkussen*, 1 *Sloop*, 1 *Byl*, 1 *Kort-roer*, 2 *Cardoesen Kruit*, 100 *Kogels*, 1 *stuk Platloot*, 1 *Scheeps-houwer met zyn riem*, 1 *vaatje Brandewyn*, 2 *Stoops Botteljes Spaanse Wyn*, 100 *Beschuiten*, 1 *kooperen Pannetje van een Mingelen*, 1 *Keulsche Pot met Tabak*, *nog een Prik*, *weegende wel* 2 *à* 3 *pond*, 1 *Blaase met Kruit*, *nog* 1 *Cardoes met Kogels*, 2 *Lynen Viswant*, 1 *Doosje met Hoeken*, 12 *Vuursteenen*, 1 *bosje Swavelstok*, 1 *bos Pennen*, 1 *Pennemesje*, 2 *Boek Papier*, 1 *Looden Inktpot*, *met* 1 *kannetje Inkt*, *het Nieuwe Testament*, *de Reise van W. T. Bontekoe*, *en die van P. van den Broeke*, *nog een rond Spiegeltje in een Blikken doosje*.

Nu veranderden ik van voorneemen om by de Staak te blyven: De Weg van de Berg of heuvel tot hier toe, had ik als een wenkelhaak gegaan, dat nu regt toe regt aan veel naader was; dies dagt ik dus myn weg te neemen.

Ik maakten myn Kist leedig, die weer vullende met de Beschuit, Bussekruit, Tabak, Papier, Boeken, &c. Ik trok drie Hemden aan, met nog een onderkleed, en hong de Houwer op de zyd, de Byl en schop op de

nek

en twee Bouteljes met een tou om den hals; dus ging ik naa myn Rivier toe; en alzoo het warm was, fweeten ik niet weinig, dat ik met een friffen dronk weer herftelde. Terwyl als ik ruften, dagt ik wat ik doen zou; ik groef een groot gat op een hoogte, dat beftrooiden ik onder in met blaaden, daar takken over heen ley, daar op bergden ik myn goed, dit dekten ik met takken en zooden; des agter-middags haalden ik myn kooye, met het roer, een blaafe met buffe-kruit kogels en befchuit in myn zak.

By de Rivier komende, floeg op de hoogte by myn Kelder, vier paaltjes in de grond, daar myn hangmat aan vaft maakten. Ik deed nog een togt, haalden de prefenninge, boutelje met Arak, vis-wand, en Hoekken, met wat kogels; by myn kooy koomende, fliep ik geruft, tot den dag aankwam; deezen dag kreeg ik al myn goed by de rivier; nu was ik een ryk man! Ik kreeg pen, papier, en inkt, en fchreef dit voorgaande op. Ik fprak een Gebedt, zong een Pfalm zoo goed als ik kon.

Nu moeft ik een goede plaats voor myn hut zoeken; rondom ziende, zag niet verre van my een braven hogen en groenen heuvel;

vel, digt aan de rivier- ik ging derwaars, die besienden, behaagden my wel. Myn Byl en schop gehaald hebbende, kapten ik zoo veele groote en kleine takken, als ruim noodig had- die in de grond gravende en steekende, boven en rondom door een vlegtende, zoo digt als mogelyk was, en maakten in korten tyd een digten hut. Die dus verre voltooid hebbende, haalden ik myn Wand, dat ik in de zoute kom geset had, op, waar aan verscheiden Baarsen waaren; hier van kookten ik in myn Pannetje. Wel gegeeten, en een koelen dronk genomen hebbende, haalden ik myn hangmat in myn hut, die wel ophangende, bragt ik daar myn kooy in, met myn meeste goed,

Nu wilde ik de Kom eens aan deeze zyde omwandelen, en zien wat daar te doen was. Daar de rivier in de kom valt is 't waater zeer rood, als ook de strand daar ik groef, was het als leem, kleeverig en glad; ik smeet een schop vol wat ver op 't land; om te zien wat het was, een quartier-uur voortgaande, vond een roode klippige oever, met veele kuile; dit duurden wel een groot quartier, als ik weerom wandelde, om de roode leem te ondersoeken, die wat dun uitbreidende, ging naa myn hut; ook haalden ik wat vrugten,

ten. My ſchoot in, dat indien de Leem goed was, ik een ſchoone Hut zou konnen bouwen. Naa de leem gaande, bevond ik dat die droog, hard en ſterk waar, daar over ik my zeer verblyde.

By myn hut komende, pactiſeerden onder een pyp tabak wat my te doen ſtond. ik hieuw een party dikke en ſteevige Takken, die van alle zyd takken gekort hebbende, groef die vry diep en digt by malkander in de grond; als een ronde kring; zynde dit rond agtien van myn voeten wyt, dit begon ik van onder op te vlegten, als een Boeren-tuin, en alzoo ik daar aan byna gedurig arbeide, had ik dit in weinig daagen zoo hoog, als van de grond maaken kon. Niet hooger konnende koomen, moeſt ik een ladder maaken, waar toe twee brave regte takken bereide, elk lang negen van myne voeten. Maar alzoo geen boor nog beitel had, moeſt ik met myn mes de gaten maaken, 't welk my zoo hard viel, dat ik blaren in myn handen kreeg, myn arbeid moeſt ſtaaken, en ligter werk doen, of ſtilzitten

De deur of ingang van myn hut, had ik vyf van myn voeten hoog, en derdehalf breed gemaakt; hier toe wilde ik een deur vlegten, daar meede beſig zynde, ſchoot my in, dat ik in 't Vaderland wel vierkante

Vogel.

Vogekooitjes van willige Teenen gemaakt had. Ik liet de deur ſtaan, en begon te arbeiden aan een Boodem van anderhalf voet vierkant; deeze aan de zyd ook anderhalf voet optuinende, had ik een mand, en die omkeerende, een ſtoel, koſtelyk huis-raad Ik hier meede na de leem ſtrand, ſmeerde myn mand van buiten met de leem, die in de Zon droogende, beſprengden die met een groene tak met waater, dan de reeten met de hand digt ſtrykende, wier myn mande zoo digt en hard, als of zy met roode ſteen omtrokken was, dat my niet weinig verblyde; nu kon ik kiſten voor myn goed maaken, en wat ik van nooden had.

Dit deed my denken, dat ik terſtond weer begon te vlegten nog twee zoodaanige korven; deeſe veerdig hebbende, hakten ik een ſteevig hout, een vadem lang, aan elk eind een touw, bond de manden daar aan, dit had ik als een melk-juk; hier haalden ik nu leem meede naa de hut. In de hut eenige kykgaaten geſneeden hebbende, tyden ik aan 't ſmeeren, ſprengen en ſtryken, en kreeg myn hut in drie daagen vyf vooten hoog, beſmeerd, glad en droog, en was zoo vaſt en hard als of zy van roode ſteen gebakken was.

Myn handen weeder herſteld zynde, vatten

ten ik myn leer weeder aan, winnende linnen om myn mes, en wat langsaam werkende, kreeg daar vyf sporten of treeden ik; door behulp van deeze, tuinden ik myn hut boven toe, laatende daar boven in een gat een voet groot, zoo voor lugt als rook, dat ik met een dekfel kon sluiten en oopenen. Myn dak bestreeken en droog geworden zynde, meenden ik een Kasteel te bezitten. Voorts maakten ik verscheiden manden, die als myn hut met roode leem bekleedende, zoo tot berging van myn goed, als om winter provisie te doen.

Ook bouwden ik nog een schoone vierkante hut by den mynen aan, die vyftien voeten elke zyde vierkant was; een schoon en sterk gebouw, hebbende boven een gat als myn ander, en beneeden kykgaaten. Nu was ik al Heer van twee Kasteelen, daags schreef ik myn doen aan, en door 't dikwils leesen, kon ik dit al van buiten.

Op een tyd wat vrugten willende haalen, zag een braven heuvel als met handen ge maakt, deese was rondom beset boom aan boom in de ronte, en een boom in 't midden; ik kon deeze van myn hut zien, maar had daar nooit aan gedagt, dit was vier honderd treeden van myn huis. Ik my be denkende, haalden myn byl, en kapten drie boomen

boomen twee voeten boven de grond af, daar binnen treedende, kon niet anders zien of dit was daar zoo gepoot; myn leer haalende, kapten ik de boomen in 't rond af, laatende de ſtammen tien voeten hoog, den middelſten ſtam liet ik twintig voeten lang, hem berovende van alle zyne takken, en haar alle aan den grond ontbaſtende.

Deeſe Boomen waaren in de rondte agtien en twintig duimen dik; hier dagt ik een Fortres te bouwen! ging daar daags voor tydverdryf. aan tuinen, met dikke takken, die ik met een ſtaak op een ſloeg, Dit Kaſteel wierd naa eenigen tyd volmaakt op het dak naa, dat 'er ook naa verloop van tyd meede op kwam; myn deur was twee en een half voet vierkant, twee voeten van de grond; hier haalde ik myn vaatjen Brandewyn, en een blaas vol Buskruit, myn halve Biſchuiten, wat Kogels &c. Op 't laaſt ging ik daar met myn Kooy en meeſte goed woonen, begravende het overige in myn andere Huiſen, daar 't wel bewaard was.

Ik had ook al een geheele ſteene wand vol zout gewonnen in de kuilen van de roode rots aan het einde van de zoute kom. Ook had ik al een brave party gedroogden Viſch gemaakt. Ik had ook veele korven van buiten en binnen met roode leem bekleed

kleed, en dekfels daar op, gevlogten Tafels, Stoelen, en Bedfteede; myn leeven was nu geheel geruft.

Ik wift van geen daagen, weeken, Maanden, nog Jaaren. Ook wift ik niet hoe lang ik daar geweeft had.

Naa een langen tyd, als ik geruft fliep in het midden van een duifteren nagt, hoorden ik een vreeslyk gebrul, verwerd door malkander, dat my wakker maakte; dog ik bleef geruft, alzoo my niemand, nog Menfch, nog Dier, in myn Fortres kon befchadigen. Egter maakten ik vuur, dat ras gedaan was, alzoo altyd een goed deel zeer drooge takken, en ook gekloofd grof hout had; myn deur was geflooten, en myn kykgaaten toegeftopt.

Myn Geweer klaar gemaakt hebbende, leide wat hout aan, en ging weer te kooy. Den dag aankomende, was ik nieuwsgierig te weeten wat 'er was; myn kykgaaten openende, zag ik zeeven zwarte Stieren, die fcheenen als gevogten te hebben, alzoo 'er twee à drie onder waaren die bloeden. Eene na myn Kafteel komende, kwam op twaalf of veertien treeden by my, ftil ftaande, en ziende na myn fort; ik leide myn roer uit een kykgat, en fchoot hem regt in zyn fter-

re, dat hy needer plofte, en terstond weer laadende, maakten my gereed of 'er meer kwamen, maar de andere vertrokken weer Boschwaard in. Dit was het eerste Wild dat ik gezien had.

Ik naa hem toe, met schop, houwer, en mes; hy lag op zy, ik konde hem niet op zyn rug krygen, dog groef een greb agter hem, daar hy omtrent op zyn rug kwam in te glijen. Ik hieuw met de Byl de strot af, daar hy dapper uit bloede, hem optornende, was hy zeer vet; en haalden uit myn ander huis een teenen taafel, daar het vet op leide, dat zeer veel, en meer dan honderd pond was; ik teeg strak aan het smelten met myn kooperen pan, en kreeg twee braave gelemde manden vol vet, als ook drie manden vol van het beste Vlees, dat ik zouten, de blaas die blies ik op, de darmen reinigden ik aan de kom, eenige droogden ik, andere vulden ik met gezouten vlees en vet, daar van eenige in de rook, en andere in de lugt droogende, zyn hoorene floeg ik af, die droogende en schrapende, waren goede beekers.

Ik kookte en braaden van hem, tot hy begon te ruiken, doen maakten ik een diepe groote kuil, laatende hem daar in glyden, hem wat met hef-boomen helpende, en met aarde bedekkende, en dankte God voor syn goedheyd

Veel-

Veelmaalen op elken dag, zag ik met vreugde naa myn kost. Myn Brandewyn nog Wyn had ik niet aangeroerd, Ik bewaarden die voor een zieken dag, egter kreeg ik lust, en moest eens proeven, nam op een Morgen wat Brandewyn: des middags wat Vlees eetende, nam myn half tinnen kopje vol Spaansche Wyn daar toe? my dagt of ik met Goden ter Bruiloft ging! daar meede was het tap toe, voor een langen tyd.

Nu was myn daagelyks werk, Zout maaken, Visschen vangen, die kooken, braaden, en droogen; Kisten en Manden te maaken van veelerley groote en fatsoen, die van binnen en buiten met leem digt te stryken, en dan te droogen, hout hakken en te droogen, waar van altyd een hut vol in voorraad had, nevens nog een groote myt of stapel; ook had ik een brave mand vol gedroogd schraapsel van hout, dat vliegens met een brand-glas vuur vatte.

Dit was nu alles wel, ik leefden dus vrolyk en gerust in myn eenshamheid. Had ook een goede hut geboud aan de kom op de leemstrand, waar in zynde, kon visschen, slaapen en kooken; dit was een plaisierig ding. Ik had ook een hut geboud op den Heuvel of berg, maar die beleemden ik niet om de groote moeite; dog ik maakten in myn fortres een leemen vloer, welke glad en suiver opdroogde, dat braaf

was, maar de koud voor myn bloote voeten; ik was blootsvoets, om myn schoenen en koussen te spaaren, en was bynaa naakt, om myn goed te bewaaren; myn hembden en kleeren wierden oud, en my ook te klein; als ik een onderkleed aan trok, liet ik myn hembd uit niemand kon zyn goed meerder spaaren en bewaaren dan ik; egter moest ik eerst van myn hangmat, doen van myn bultzak my kleeden, en sliep op drooge blaaden in een gevlogten bedsteede, dat heel goed was.

De kom verschafte my Visch na begeeren, gedroogde Visch was myn Brood, die at ik tot het gezooden of gebraaden, en bekwam my zeer wel; nu en dan schoot ik een wilden Stier, ik bouden hutten in overloed uit tydverdryf, en had nu al dertien, nevens een gallery aan de kom. Myn Baard begon uit te botten, een vast teeken dat ik hier al lang gewoond had; dog ik was altyd vrolyk en gezond.

Eens op een tyd willende zien waar de Rivier van daan kwam, nam myn roer en houwer meede, naa een uur gaans naa gissing, zag als een heel moeras bysyden de Rivier vol Biesen staan, en veele biesen langs de kant; dit kwam my wel, een goede rest biesen gesneeden hebbende, spreiden die van een om te droogen, sneed voorts een bos, nam die meede om lamp pit te

te maaken, alzoo veel Vet in voorraad had, want nu en dan schoot ik een wilde Stier.

Lamp-pit hebbende, maakten ik een looden lamp, als Matroos te Scheep doet; nu branden ik des nats ligt, dat my groote vreugd was. Naa eenige daagen haalden ik verscheiden dragten drooge Biesen, weer andere snydende en te droogen leggende, versaamelde alzoo een geheele hut vol; hier maakten ik matten van om op myn blaaden te leggen, dat uit de kunst was; en maakten ook deekens om over te dekken zoo veel begeerde; eindelyk, ik kleeden my in biesen, wat kan de armoed niet versinnen! En nu deed ik byna niet als matten te maaken van biesen, zoo grooten als kleinen van alderhande fatsoen.

Dus leefden ik een ruyme tyd wel te vreeden. De vloer van myn fortres had ik nu met bisen matten beleid; ik had ook wel agt à tien Stieren-vellen gedroogt zoo groot als die konde afvillen, deese waaren goedt tot schoenen, kousen, &c.

Nu was geheel bekend in 't Bosch, en wist Sonnen op en needergang wel waar te neemen; aan Sonnen opgang was de Zee, teegen over de Rivier was de Son middaags, aan Sonnen ondergang was het Bosch en Land.

Eens op een tyd begon het uitter Zee helder

op te blaasen, dat hand over hand toenam, met donder en blixem, dat het bosch scheen om te waayen; het stormden zoo vervaarlyk, met reegen en felle donderslaagen, dat ik, alhoewel in myn Kaastel zynde, geheel benaud wierd, en van schrik my niet wist te bergen; jaa Boomen wierden uit gerukt, de Wind gaf somtyts slaagen of het donder-slaagen waaren; dit duurden wel twee daagen en nagten, als wanneer het bedaarden.

Ik zag de Lugt nog sterk trekken, ging op den berg in myn uitkyk, de Zee schoot nog zeer hol; en weer afkomende, ging wat Visch vangen, onder het visschen begon de wind weer hand over hant aan te haalen.

Met een mande met Visch naa myn fortres gaande, begon het als vooren hoe langer hoe herder te stormen. Het was nu volle Maan, de Wolken scheenen over de Maan te vliegen, ik zat in ly van myn Kaasteel, alzoo het droog weer was. De Maan wierde al langsaam duister, even als een Eclips dat my verschrikte in myn huis deed gaan, myn lamp brande, en ik ging, naa dat wat vuur aangelegt had, te kooy, dog kon niet slaapen, maar was vol schrik en vreese.

Dag

Dag wordende, zag het water in Zee zeer verbolgen en hoog, de wind bedaarden; ik ging weer naa den Berg, om de ongestuime Zee eens te besien, maar vond myn Hut niet, deese was op de grond afgebrooken, en al myn tuinen en vlegtingen waaren weg, die ook nooid weer gesien heb, dat my daar na een ander deed bouwen.

Ik Visten weeder, en kookten die by de kom; wel gegeeten hebbende, wilde ik na de stukken van myn Hut den Uitkyk op den Berg zoeken, boven komende, zag eenige swarte dingen in Zee, dog kon die niet bekennen. Ik had een halve ontsteltenis van den vorigen Storm gehad, en voelde my niet wel, nam wat Brandewyn tot myn verkwikking, welke uit myn Fortres haalde, daar die ook dronk, dat my kragtig sterkten. Doen ging ik naa 't strand; de wind was nog sterk uit Zee, en maakten uitneemend hoog water.

Ik zag een Sloep regt naa strand dryven, haalden strak myn Vis touw, en trok myn biesen rok uit, doen nam ik hem waar, hier was een vlakke strand, en hy gevolg geen brandig. Ik kreeg de Sloep vat, en sleepten die al zagjes in de sleuf of uitgang van de kom, wel een

half quartier binnenwaarts; de Sloep had geen Riemen, maar voor in lag een Dreg met een Tou, die ik aan land vaſt maakte. Ik was byna afgemat om de Sloep van land te houden, dog had hem nu vaſt.

Ik ging na myn Kaſteel, maakten vuur, warmden my, en nam een halfkopje Spaanſche Wyn, dat my weer kragten byzette. Weeder aan ſtrand komende, zag veele Vaten, Kiſten, en Pakken aan komen dryven, waar van eenige al vaſt zaaten op 't ſtrand; een waar teeken dat in die vorigen Storm een Schip hier ontrent gebleeven ofte vergaan was; ik haalden knap myn byl, ſloeg eenige kiſten op, en vond daar in Hembden, Plunjen, Tabak &c. zoo als Matroos of Soldaat gewend is meede te neemen; de meeſte waar van binnen nog droog. Ik plunderden zo veel ik konde, brengende voort een dragt à vier in myn kaaſteel; dat nat was droogden ik. Myn blydſchap kon ik niet uitdrukken, en kan ook niemand weeten of denken, als zulke die in de alderuitterſte armoed geweeſt zyn

Eenige Kiſten was geen of zeer weinjg waater ingekomen, uit die trok ik voort een hembd en de plunjen aan, meende waarlyk zo ryk te zyn als een groot Koning; vond ook eenige Beſchuiten, die nuttigde met

wat

wat Spaansche wyn, 't welk my weer sterk maakte.

Naa 't Strand gaande om meer te haalen, zag ik een gants Agter-Schip aan koomen dryven, met nog veele Tonnen, Kisten, Bossen Stokvis, Planken, &c. Nu wierd ik verblyd, hoopende dat daar in nog een leevend Mensch zou zyn tot myn Gezelschap. Dit dreef zoo ver op strand tot het vast bleef zitten, als ook veele goed, zoo genoemd heb. Het was nu by uitneementheid hoog waater als dit goed op strand aan kwam; de wind bedaarende, en 't waater vallende, zat het Wrak zoo hoog en droog, dat daar niet in konde komen, maar liep daar rondom, roepende en schreeuwende, of daar Volk in waar; dog niemand gaf antwoord.

Ik het met aandagt rondom besiende, zag dat het geheele Stuur boord aan stukken was, de Basaans roede roede lag dwars over het Schip, en de Basaans-schoot, hing over Bakboord, daar het geheele Wrak over helde; ik kreeg het tou vat, en klom tegen 't Wrak op; ik vond niemand, ik zogt onder en boven ik kwam in de Hut, daar ses Kisten, en drie Kelders vond, met een groote Engelsche

Dog, welke my siende kwispelsteerte, en myn hand likten; op het halve dek was een groote Keulsche pot met water; aan Bakboord onder het halve dek, twee Stukken die uit haar Poorten keeken, en een Stuk met syn roopaard omgevallen, van stuurboord daar teegen aan gerold, de kajuit had vier vensters, de glasen waren weinig beschadigd, de Kapiteins kooy nog heel in wesen.

Ik dit gesien hebbende, wist niet wat te doen; wat gepractiseert hebbende, haalde al het loopende want van de basaans-mast, en hakten de besaans hoofd-touwen boven onder de mars zaaling af, die buyten boord vallende, raakten bynaa grond; hier kon ik met myn gemaakte leer gemakkelyk by. Ik al weer naa beneden, dan booven; roepende of 'er geen Menschen waren; dog kwam nog hoorden niemand.

Onder 't halve dek herom soekende, zag ik de Timmermans-kist open, daar in was zaag, haamers, bylen, beitels, schaaven, booren. &c. Ik met byl, haamer, breekyser &c. weer na de hut, daar tien koyen in waren, en in de koyen waren nog drie kelders. Ik smeet twee Bultsakken, twee Dekens, en vier hooft-kussens over boord; om naa myn Kasteel te brengen, ik opende een

Stuur-

Stuurmans kist, vond daar in twaalf goede hembden, getekend H. G met drie pak onder-kleeren en een Landganger, een Kaas, Tabak, Pypen, Zee-Atlas, &c. Ik smeet de Hemden en Plunjen ook over boord en daalden langs de Besaans hoofd-touwen af om dat alles te bergen.

Den grooten Eengelschen Hond kreet my benaa, en wilde van boven springen; dit bewoog my weer na boven te komen; ik bond hem de bek toe, en liet hem met de besaans schoot na beneden, daar ik hem volgde; dessen Hond was grof en sterk, en ik gebruikten hem tot myn Lastdrager. By hem komende nam ik zoo veel als draagen kon na myn Kasteel, hier wat rustende, en den Hond wat gekookte Vis gevende, met wat water, bewees my dat beest hoe langer hoe meerder vrindschap.

Den Avond viel, ik was vermoeid, dog ging met myn *Drauger*, (zo noemden ik myn Hond) naa de rivier, en deed hem drinken; ik had daar een party gekookte Vis, die hy op at. Wy weeder na myn Kasteel gaande en daar komende, sneede hem van een drooge Stieren huid een Vel over zyn lyf; ik nam twee ongeleemde manden van anderhalf voet, ook van een voet, die met twee touwen aan een hegtende, dit was zyn gereedschap, om te dragen.

Ik

Ik maakten vuur, kookten en braaden Vis, at met myn Draager ons buiken vol, wy sliepen gerust. Des morgens met den dag ging met Draager na 't Wrak, zettende hem zyn manden en vel af; boven koomende, sloeg ik de kisten op een rei open, vond kleeren, Linnen, Tabak, Koopmanschap, Beschuit, Kaasen &c. In eene kelder stak een sleutel in, daar ik wel vier meede op maakte, die alle vol Brandewyn waren; ik wierp weeder linnen, wollen, en wat my diende over boord, en bestеeden dien dag, met ons beiden te draagen, wel eetende en wel drinkende. Het Wrak zat als schuins op de agterste bil van bak-boord, en was beneden nog vol waater. Ik bergden al wat ik kon, niets mishaagden my in elk van myn hutten kwam vry wat goed.

Ik maakten nog twee langagtige manden voor Draager. De kelders liet ik met de bezaans schoot af; ik droeg linnen en wollen, en Draager elk reis ses stoops flessen; dus kreeg ik haast de seven kelders over. De leedige kist kon ik ook als de kelders aflaaten, maar kon die niet voortkrygen, tot my inviel, dat een zaag had, ik zaagden vier blokken van een gaven ronden Boom, maakende daar van vier raaden, die onder een langwerping vierkant vast maakende, toen een waagen. Trekgereedschap maakten ik voor Drååger, welke de wagens met een kist

kist makkelyk kon trekken als ik wat aanschoof. Dus kreeg ik wenig tyd veel groote en kleyne kisten, eenige bossen Stokvis, met velerley goed.

Hier naa de Kajuit visiteerende, vond vier kleine tonnejes fyne Beschuit, elk tonnetje als een bierviërendeel, Kammen, Glaasen, twee Silvere Beekers, Bouteltetjes met Wyn, Bier, Oly, Azyn, de Kooy met zyn Gordynen, Stoelen, Banken, Lampen, Kandelaar, een Kist met Kaarssen, &c.

Hier bleef het nog niet by, wy wierden hoe langer hoe ryker, de Konstapels kamer had ik nog niet gevisiteert; daar koomende, vond zeer veele Kooijen en Kisten, veele Kardoezen in haare kookers, twee hoorne Lantaarens, en twee kelders met Brandewyn.

Ik dorst naa beneeden in de Kruit kamer niet gaan, uit vreese voor 't waater De beide kelders en flessen afgelaaten hebbende, bragt die na myn Kasteel. Voorts resolveerden ik om onder in de Konstapels-kamer een gat te houwen, ten einde het water hem daar door ontlasten zou, en nam een avangaar of groote kruisboor, en boorden daar door; daar geen waater uit kwam, dat my verwonderde; boorden even voor de Kruit kamer, daar terstond water kreeg; ik weer in 't Wrak, stak een lantaarne aan, ging doen in de Kruit-kamer, die ongeschon-

schonden, gaaf, en droog bevond, daar braaf Kruit en ook Kardoes-papier in was.

Aan de andere zyde was de Brood-kamer, zoo droog als kurk; hier vond ik voor my en Draager, meer Brood als voor zes jaaren van nooden had. Daar by veel Leidsche en Soetemelks kaasen, vier en twintig Kelders, elk met zyn Sleutels, twee toegemaakte Tonnen zonder sponsgaaten, daar Booter in was.

Dit bezigtigt hebbende, bragt wat Beschuit en kaas booven, dat aflaatende, naa myn Kasteel bragt; en met Draager wat gegeeten hebbende, tyden wy weeder naa 't Wrak. Het waater zig ontlast hebbende, zag in de veertig ronde Potten, boven met kalk toegemaakt; ik kenden die niet, eene open doende, was die vol Boom-olie, hier van moesten, voort een party na myn Fort; daar had ik nu Brood, Kaas, Oly, Brandewyn, en voorts al wat ik wenschen kon. Nu moest ik de Vaaten visiteeren die op strand gespoeld waaren, ging met myn boot en eenige swikjes of bosjes daar na toe. Hier vond ik drie vaaten Mom, een vat Azyn, drie vaaten Fransche, en drie vaten Rinsche Wyn; ik dronk eens, en dagt wat my te doen stond. Voortrollen kon ik niet, ik had by de Olypotten nog zes kelders Brandewyn gevonden,

die

die ik weg goot, om dat ik meer Brandwyn had als ik begeerde; deeze kelders aan de rivier gebragt, en schoon gespoeld hebbende, tapten ik 'er vier vol Mom, en twee met Fransche Wyn.

Ik had ook drie leedige Ankers in de Hut gevonden, twee vulden ik ook met Fransche Wyn, alzoo die liever dronk als Rinsche, deeze voerden wy ook naa myn Wyn-hut; een met Wyn-azyn vullende, bragt ik in myn Kasteel, daar ook een kelder Brandewyn wech goot, en haalden die vol Fransche wyn.

Ik goot zoo veel Brandewyn wech, dat ik een oxhoofd Fransche Wyn af tapten, dat na de rivier rollende, spoelden dat schoon, ley dat onder een digte schaaduwe van een Boom, daar geen Zon kon by koomen; hier in bragt ik een ander vat in over, t'elkens een Ankers kelder vol tappende, kon Draager die gemakkelyk trekken; dus kreeg ik al de Wyn, Mom, en Asyn over, tot onder de Boomen, daar die nog met takken wel dekkende.

Ik bragt vier kelders Brandewyn weer uit myn kasteel in de Brandewyns-hut, al waar nu vier-en-twintig kelders Brandewyn had, op en by malkander staan. Ik had in de Brood-

Brood-hut sestien Kisten met Beschuit, en drie vierendeel vaten met fyne Beschuit. Ik had in de Kaas-hut veertien Leidse en seeven-en-twintig oude Soetemelks-Kaasen. Ik had in de Oly-hut vier-en-veertig ronde potten Olye. Ik had in de Kruit-hut agten-en dertig Kardoesen in haare kookers. en ses geleemde Kisten vol gevulden Kardoesen. had daar ook in sestien riem Kardoes-papier. Ik had in de Bies-hut veele bossen gedroogde Biesen. Ik had in de Hout-hut, drooge Rysen, en gekloofd Hout, met nog een groote stapel daar by. Ik had in de Zout-hut ses beleemde kisten met Zout, daar by ses Bossen Stok-vis die weder gedroogd had.

Voorts een hut vol Kooijen en Plunjen; en in myn Kasteel een braave kooy met al wat daar toe behoord twee kelders Brandewyn, een kelder Rinse, en een kelder Franse Wyn; een kelder Mom, en een kelder Wyn azyn: noch een anker Franse Wyn, een vierendeels vat met fyne Beschuit, een kist met Scheeps-Beschuit, een kist kaarsen, een Teeketel, met een dosyn kopjes en Schoteltjes, Tee, koffi-boonen, en een rest Zaly, dit alle haalden ik uit de Brood kelder, met drie nieuwe Keetels Linnen en Wollen zat, Tabak, Pypen, en alles.

Nu had ik een Konings leeven, en daar by ook gezelschap aan myn Hond.

Op

Op een tyd een brave Snaphaan krygende, (want ik hadde'er nu ses (ging voor plaesier in 't Bosch, om te zien of ik ook een Stier bekoomen kon; ontrent een half uur gewandelt hebbende, zag van verre een uitneemenden grooten Vogel, die op een hogen boom zat; ik bekroop hem zoo naa als mogelyk was, staande nu agter een dikke Boom, en myn roer over een tak leggende, schoot hem regt in de Borst, dat hy dood om laag kwam, hy viel zoo swaar als een groot Schaap. Het was een wonderlyken grooten en schonen Vogel, syn lighaam was zoo groot als een Kasuaris, welke ik op Batavia gesien had. Hy was te groot om te draagen, dies haalden ik myn waagen, en *Draager* moest in 't span; ik hadde agter aan de waagen een leuning, als aan een sleede gemaakt, om aan te schuiven Een byl met wat touw op de waagen gelegt hebbende, toogen wy te veld, en vonden hem; ik ley hem op de waagen, en bragten hem naa 't Kasteel, daar hem met aandagt bezag. Syn nebbe was krom als een Arends bek, maar bloed rood; syn hoofd en borst was goud geel, op zyn hoofd had hy een zeer schoone roode kuive; zyn nek tot aan de rug; was groen en blaauw, als zommige Vader

landse tamme Eenden; zyn rug was git swart; zyn vleugels waaren bloed rood, als de beste Papegais-veeren, en zoo ook zyn steert; zyn beenen waaren zeer grof en swart, daar aan zeer dikke en roode kromme klauwen: zyn vleugels waaren by uitneementheid groot, de schaften waaren meer als eens zoo dik als Swaane schaften. Ik sneed hem zyn pooten, vleugels, en hals af, die liet droogen; zyn lighaam afvillende, bevond dat zeer vet en blank, hem opsnydende, was onbedenkelyk vet van binnen, 't welk niet sterk, maar zeer zoet was. Ik kookten en braaden van hem verscheiden daagen, ik en *Draager* smulden daar lekkertjes van, tot hy op was. Naa eenigen tyd brogt ik de Sloep in de Kom, maakende eenige Riemen van 't waagenschot, dat ik uit de Kajuit en uit de Hut brak; want al de kooijen in de hut, het beschot en kastjes in de Kajuit had ik afgebrooken. Nu roeiden ik somtyts voer plaisier in de kom om daar te visschen. Ik had de peil lyn en 't lood uit het Wrak gekreegen, en willende de kom eens peilen vond ik die een kanon, schoot van land, wel vyftig vaadem diep. Ik hadde drie groote hoeken met kettings, daar men Heyen meede vangt, gevonden hier meede om ver-
maak

in de kom visſende, bond een brave ſtaak aan de lyn tot myn vlot, met nog een goed ſtelhout: de hoek met een ſtuk vleeſ te grond laatende, had voort zoo ſterke beet, dat myn vloten onder gingen als lood; ik vierden myn lyn, en zoetjes naa land roeijende, daar de Sloep vaſt gelegt hebbende, haalden al zoetjes op, en kreeg het vlot te zien, dat weer om laag getrokken wierd, wanneer myn lyn weer vierde; dit duurden wel byna vier uuren, dat ik nu ophaalde, en dan vierde; tot den Viſch vermoeid zynde, hem aan ſtrand liet léiden.

Myn lyn had ik over een dikke Boomtak, welke boven 't waater was, geleid; hier overhaalden ik hem op; zoo haaſt een zeer groote kop boven zag, die zeer monſtereus was, ſparde hy zoo een vervaarlyken bek op, dat ik door ſchrik in myn hut liep; uitziende, teeg hy zagt naa de grond, de lyn zagtjes naatrekkende; ik maakten de lyn klaar; en vierden al uit, maakten hem dus moede, en trok hem weer zoetjes tot digt aan de ſtrand. tot op twee voet naa boven 't waater, daar hem aandagtelyk bezag. Hy was plat, en wel zoo groot als een zeer groote taafel, geleek wel naa een Rog was bruin van koleur; ik nam een houwer

fneed delyn by de ketting af; dus zetten hy 't weer naa beneeden, en kwam nooit weeder te voorschyn, ik dagt zeer dikwils ophem, maar heb nooit voor af naa dien tydzoo een monster weer gesien.

Nog eens op een tyd op den berg de *Uitkyk* zynde, zag zeer veele groote swarte Vogels in de sleuf of groote, waar door de kom haar in Zee ontlaste; ik laaden straks twee roers, en derwaarts gaande, schoot in twee schooten, vyf van de gezeide Vogels, zoo digt laagen sy by een; en een krygende, zag ik dat het swarte Swaanen waaren; zy dreeven met de vloed naa de kom; ik haalden myn sloep, kreeg de overige doode, bragt die in een hut, plukten en bewaarden de veeren: het vet was goed in de lamp; vier zouten ik, die in de rook droogde In al myn tyd waaren hier zoodaanige Vogels niet geweest, ik schoot 't veele om het vet, en de veeren, waar meede vier bultzakken vulde. Naa eenigen tyd vertrokken zy, en kwamen niet weer.

Nu leefden ik en myn *Draager* zoo wy begeerden, Maar de Weereld en al dat daar in is en op is, de verandering onderworpen. Dus een geruime tyd, zeer gerust en vrolyk met myn hond leevende; weinig meer op 't Vaderland of 't Schip denkende; was ik

op

op een tyd op den Berg de *Uytkyk*, met een Verre-kyker wat rondom ziende; ontdekten ik eenige Menschen by de ſtaak, dat my in vreeſe en hoope bragt, niet weetende of het goed of kwaad, geluk of ongeluk voor my zoude brengen.

My in myn Kaſteel begeevende, laaden ik myn zes roers, myn deur en kykgaaten ſtoppende, behalven eene naa de ſtrand. *Draager* bond ik zyn mond, om dat niet blaffen zou. Uitziende, zag Mannen, Vrouwen; en Kinderen na, 't Wrak marcheeren, op myn Kaſteel niet eens denkende. Zy bezagen het Wrak, en trokken voort naa de Rivier, daar zy myn hutten vindende, een vervaarlyk gebaar en kryt maakten, dat my zeer ontſtelden en verſchrikte. Zy alle konden my in myn Kaſteel niet doen; maar zy waaren na giſſing wel hondert Menſchen, die my waarlyk konden uithongeren. Zy haalden hout uit de hout-hut, en maakten vliegens vuur, myn droog hout moeſt daar aan geloven, en al myn Vis die zy vonden, pakten zy aan; al haar doen beſchouden ik door een kykgat, zy zaaten in vyf partyen rondom die vuuren, onder haar eeten, warm en tieren, zag (geloof ik) eenen myn Kaſteel daar op een geroep

maakende, kwaamen alle al schreeuwende naa my toe, elk op het herdste loopende,

Toen zy nog aan 't Wrak waaren, bad ik God dat hy my wilde in geeven wat my best was. De helft dood te schieten was wel kans toe; maar ik had geen waater, zy kondden my wel haast uitgehongerd hebben Ook kon ik niet weeten of nog meer *Zuidlanders* aan kwamen of niet; dit alles maakten my vol angst en vreese. Indien ik uit kwam konden zy my dooden, ik wist geen raad, God had my uit zoo veele gevaaren gered, ik bad nu weer van herten; en eindigende, ley ik in Gods naam vuur aan, at myn buik vol beschuit. dronk een beeker wyn toe, gaf *Draager* syn buik vol vis en Scheepsbeschuit.

Ik schoot een schoot boven uit, waar op zy alle op hun aangezigten vielen, ik dronk nog een beeker wyn, en begaf my met myn houwer en gelaaden roer uit myn kasteel Zy laagen aan de zyde van 't kasteel in 't Bosch nog alle ter aarden tot ik agter myn hut komende, haar toe sprak, *Mannen wat Land is dit? en wat Volk zyt gy?* zy bleeven alle leggen, tot ik eene by de hand op ligte, hem teeken doende, dat de anderen ook zouden opstaan, 't welk deeden. Wenkten haar dat zy zouden gaan zit-

zitten dit deed ik met groote beleefdheid, haar met een uitgestrekten arm om laag wenkende, daar by myn hoofd wat omdraaijende, waar op zy alle weder ter aarden vielen, op haar aangesigten. My mooglyk voor eene van haare Goden aansiende, om dat ik blank was, en gedonderd had. Het Roer in myn hand hebbende, schoot ik over haar heen los. Zy bleven als Honden leggen; my daar van dienende, haalden voort een ander gelaaden roer, met een korf vol Scheepsbeschuit, en myn voorige post weer in neemende, beurden ik andermaal een Man op, hem wysende dat zy zouden opstaan, zoo als zy deeden; en de beschuit haar omdeelende, wierden zy vryer, vattende malkander hand aan hand, en dus om myn kasteel heen dansende, al singende, en somtyts in de handen klappende.

Zy waaren alle zoo naakt als zy gebooren waaren, en zonder schaamte haar van agteren en voren ontlastende als Honden, zelfs zonder haar eens om te draaijen. Deesen Troep was uit twee geslagten naa ik sien kon, zommige zoo swart als pik, met wol op haar hoofden; andere waaren rosse als afgevallen en gedroogde blaaden, en hadden lang hair. De Vrouwen hadden zeer dikke buiken, lange todden van borsten, zynde onbeschaamde teeven.

Naa dat zy wat gedanst en geschreeuwd hadden, liepen zy alle Boschwaard in. Ik dankte God dat hy my van dit perykel verlost had.

Nu meenden ik, alle gevaar te boven te zyn, en ging en bezag myn hutten; bevond dat myn hout en vis meest voort was, het ander hadden zy niet aangeraakt.

My dagt het nu tyd te zyn om myn Kasteel te voorsien, of zy wederom qwaamen. Twaalf Ankers kelders groot ik de Brandewyn uit, de flessen spoelende, en met waater vullende, bragt die in myn Kasteel; dat vorder voorsienden met vier kelders Mom, vier kelders Franse, en drie kelders Rinse Wyn, twee kelders Wyn azyn. Uit de Brood-hut bragt ik over de overige drie vaatjes fyne Beschuit, met sestien kisten Scheeps-beschuit, tien Leidse, en twintig Soetemelks-kaasen, twintig potten Oly, dertig flessen vol Boter, nog ses-en dertig kardoes-kookers met gevulde Kardoesen, voorts Linnen en Wollen zoo veel bergen kon, Touwen zadt, Keetels Bylen, Schop &c.

Myn Kasteel was een half uur gaans van 't Wrak; ik met myn waagen daar heen, en haalden nog twaalf fles-kelders daar de flessen met Brandewyn uit zetten, brak de middelschotjes daar uit, die leedig naa myn

Kaasteel

Kasteel brengende, om wat in te bergen.

Kisten en kelders staapelden ik op een, tot neegen en tien voeten hoog, eerst vulden ik de onderste kist, daar dan een leedige opsettende, vulden die dan ook, en zoo vervolglyk; myn leer, kisten en kelders waaren myn trappen, daar de leedige dingen by op bragt. De kykgaaten overal vry laatende.

Wanneer dit alles dus gevleid was en zoo op een gestaapeld, had ik nog een zeer ruim en groot gemak; want het was agt-en-twintig voeten regt in 't midden door te meeten van d' eene wand aan d' andere.

Lam-pit en Lonte had ik genoeg, neevens Kaarsen, Lamp en Kandelaars.

Nu moest ik my nog van Brandhout en Zout verzorgen, dat ook al haalde.

Voorts haalden ik zoo veel leedige kisten uit de Konstaapels kaamer als bergen kon; deze bragt met myn Hond in 't Kasteel, die vullende met Touw, Beschuit, en voorts daar ik zin in had; bergden ook myn overige Kaas en Oly, had nu een voorneemen van myn Kasteel te verweeren, als 'er geen gewaapende kwamen.

Myne meninge was, dat wel voor ses jaaren versien was, Op een tyd het Wrak met aandagt visiteerende, vond nog twee

vaaten met gevulde Hand granaaten, met pypen daar in, daar anderhalf honderd van over haalden, en ziende weer de Boter tonnen, vulden ik daar van nog drie Brandewyns ankers.

Vond ook vier metaalen Bassen, die over bragt, neevens een vaatje roer koogels

En nu kon ik niet meer bergen, maar was van alles klaar en voorsien. God biddende, dat my wilde bewaaren en helpen; leevende weder gerust en wel,

Twee Tuinen begon ik aan te leggen, van agt voeten hoog, en agtien lang, aan elk zyde van de deure, regt uit gaande; om niet overvallen te worden, deese gang sloot ik met een deur.

Ook en dorst ik nooit zoo verre als voor deesen van huis gaan, altyd het bosch of de rivier eerst bespiedende, dan op de *Uytkyk* ziende met myn verrekyker, Naa verloop van tyd was het volle Maan; als ik voor myn deur zat en rookten, hoorden ik bosch waard in, een yselyk geroep en geschreuw, dat my niet weinig verschrikte! het kwam hoe langer hoe naader; ik sloot myn poort en deur zoo vast ik kon; biddende God om hulpe. Het gedruis ging naa de rivier, daar het bleef.

Dag wordende, zag ik aan de rivier naa

gissing,

Verbaasde schrik en vlucht der Zuidlanders.

gissing, wel duisend Menschen, voerenden eenige houten spiessen, andere groote knodsen, daar zy myn hutten meede verbraaken en dan verbranden; waar aan ik merkten dat het Oorlog was. Myn Bassen en Roers gelaaden hebbende, bereiden ik my tot vegten. Door myn verrekyker konde ik zien, dat eenige hun aangezigten met een geelagtige verf geheel geverfd hadden; andere hadden ringen om de oogen, en een streek over 't voorhoofd en neus; de meeste waaren gants niet geverfd.

Zy, zoo 't scheen hielden raad; daar naa al schreeuwende naa 't Kasteel loopende, slaande met hun knodsen op 't Kasteel met groot geraas. Ik losten een schoot boven uit, en zag of zy als de eerste troep ook ter aarden vielen; maar zy bleven staan, en lagten, slaande eeven sterk op myn Fort dies schoot ik uit een kykgat zoo een geschilderden door zyn hoofd dat hy beitelden. Doen nog eens in den hoop brandende, schreeuwden zy geweldig, vliedende naa 't Bosch, en twee à drie zoo dood of gekwest meede neemende. God heb dank dat tot dus ver zeide ik in myn zelven; ik nam een roemer Wyn tot victory en gaf *Draager* een schootel Vis.

Naa omtrent een half uur, kwamen zy met gruwlyk geschreeuw wederom, dog dorsten

dorsten niet naby komen, maar trokken naa de strand, daar zy weer raad hielden; als wanneer twaalf geschilderde met haar houte spiessen uittraaden tot aan myn poort; dog die niet konnende op krygen, wenkten een party met dikke staaken en knodsen; deese dan met geweld de poort opbreekende, traaden in de gang naa myn deur, als wanneer ik een bas met Musket-kogels en schoot op haar loste, waar door ses onder de voet raakten, de andere gingen loopen. Ik met een houwer uit, die niet dood waaren maakten ik dood, waar onder een jonge was dien ik het hoofd afhieuw, haar dat toewerpende, daar zy rondom kwamen staan; ik na binnen, laadende de Bas als voren, en nam doen drie hand granaten, een tusschen haar werpende, bleven zy staan hy sloeg, eenige wierden gekwest, nog bleven zy staan; jaa daar kwamen nog al meer by, waarom myn tweede en derde ook tusschen haar in liet gaan, welke goede werking deeden, want zy kreeten als honden; zy waare naaby, dies nam ik twee roers, daar meede aan 't einde van de gang komende, schoot daar onder, een viel onder de voet, en een ander kreet; straks losten ik ook myn ander, waer op zy al krytende vertrokken naa 't strand. Of zy haar dooden daarbe-

begroeven; dan of zy die in zee smeeten, weet ik niet.

Zy trokken naa de rievier daar zy veele vuuren maakten, alwaar den dag en de geheele nagt meede voort voeren, altyd by beurten huilende, dan by 't eene vuur, en dan by 't andre. Ik had al by daage myn poorte weer versien; slaapende gerust „alzoo eens gedronken had, my geweldig op de wakkerheid van myn Hond verlatende

De *Zonne* was wel een uur op geweest, als wanneer myn Vyanden weeder naa de strand toogen; stil en zonder geschreeu, daar halte hielden, en zoo het scheen raad houdende, traaden weder twaalf geschilderde helden uit na myn kasteel, met hun houte spiessen in de hand; ik zette myn Bassen klaar myn lontstok gereed, en kwam met twee gelaaden roers voor myn deur; zy my ziende, vielen op zyn aangezigt, en wat geleegen hebbende, stond eene op, welke een sode aarde opkradde, leide die op syn hoofd, syn armen voor zyn borst kruissende, kwam al bukkende naa myn toe; en stil staande wenkten ik hem; hy kwam tot aan myn poort, gaande op zyn hurke sitten, leide als een Aap zyn beide handen op de sode, welke op zyn hoofd lag, verscheidemaal versugtende, my niet dervende aanzien, nog

toespreeken; de groote troep zag dit van verre aan, sen syn elf Makkers bleven op de aarde leggen.

Ik alles oversien hebbende; met myn roer in de hand, en een blooten houwer met een touw aan den arm hangende, trad tot aan myn poorte, (zynde dit een sterkhek) alwaar hy op de hurke zat, drie á vier treeden daar buiten. Ik sprak hem aan; *hier Karel wat wild Gy?* Hy zag op, ik wenkten hem aan 't hek te komen; daar komende, begon hy te huylen, en op syn borst kloppende, wees op de dooden, en dan naa de Zee, waar uit ik besloot dat hy de dooden wilde haalen. Hier op deed ik teeken dat de andere die teegen de grond laagen, zouden vertekken. Hy hem omkeerende, riep haar toe, waar op zy alle opstonden, en liepen by de groote troep op strand.

Ik wees hem hy zou stil staan, dat hy deed; ik haalden Beschuit en Spaansche Wyn, die ik met hem at en dronk, ik binnen; en hy buiten de poort; ziende dat hem dat wel behaagde, wees ik hem, dat hy alleen de dooden moest haalen, en wat terugge gaan, dat hy deede

De Poort los gemaakt hebbende, vertrok in myn Kasteel, gaande binnen myn deur zitten, myn bassen en roers veerdig hebbende.

bende. Hy kwam in de gang, en sleepten een voor een, een stuk weegs buiten de poort, die op een hoop neer smytende.

Wanneer hy de laatste haalde, en buiten was, kwam ik weder met Wyn en beschuit uit, hem wenkkende te staan, sloot ik myn poort zeer vast toe; teiken doende dat by my zoude komen, dat hy deede. Ik beschonk hem met ses Beschuiten en een boutelje Wyn. Hy dit aannemende, zat weder op zyn hurke;en ronkten als een slaapend mensch, stond op en ging by de groore troep.

Ik bleef aan de Poort om dit alles aan te zien, wat zy zouden aanvangen.

Daar kwamen ses-en dertig geschilderde helden met haare spiessen, al huilende tot by de dooden, welke opneemende, droegen die tot by de groote troep. Daar komende, verheften zig een yselyk gehuil en gekryt. Zy marcheerden al krytende naa de rivier; dit duurden den geheelen nagt, dat zy by beurten huilden, altemets by twee vuuren te gelyk, dat ik alles zien en hooren kon.

Den dooden haalder kwam des morgens tot voor myn poorte, daar hy hard op begon te huilen. Ik door myn kyk-gaaten rondom geen ander Volk verneemende, kwam uit, met roer en houwer. Hy zat als

als vooren op zyn hurken, met zyn beide handen op zyn hoofd. Ik deed teiken dat zou zitten blyven, en my omkeerende, wilde hem wyn en brood haalen; *Draager* Blaften, en als ik om zag was dien kwand al boven op het hek; maar ik dit ziende, schoot hem van boven dat naar buiten neer-buitelden, waar op weer een algemeen geschreeuw en groot gehuil by de rivier op ging.

Een geverfden kwam nit den hoop, even als den dooden had gedaan; ik wierp hem twee Beschuiten toe, laatende hem den dooden weg sleepen; onderweege ontmoeten hem verscheiden anderen om hem te helpen draagen, deese by den dooden koomende, balkten zoo hard als zy konden, en daar meede by de troep komende, schreeuwden zy elkse eeven hard als of haar het uitterste verderf was naakende. Eindelyk trokken zy Boschwaard in. Elk kan denken of ik blyde was; myn poorte, deur, en kykgaaten gesllooten hebbende, leide ik vuur aan en kookten en braden als een Prins, maakende met *Draager* goede cier; ik zettender een victory-beeker op, gaande gerust leggen slaapen, tot den volgenden morgen een gat in den dag weg.

Naademaal ik papier genoeg had, schreef ik

ik alle voorvallen, aan die haast door 't dikwils leesen van buiten konnende.

Om plaats te winnen, brak ik myn leemen vloer, die weg werpende, groef de Oly-potten in de grond; voegende alles zoo kort op en aan een als my doenlyk was. Ik haalden nog kruit, schroot, en koogels uit het Wrak, met nog veel Beschuit, en al dat noodig agte en bergen kon.

Vier schietgaaten, twee naa het bosch, en aan elken zyde een, deesen maakten ik met breek-yzers en beitels, die wel beleenende. Rondom myn Fort maakten ik boven aan scherpe paaltjes in de grond, twee treeden breed. En nu kon my niemand als door myn gang het Fort genaaken.

Eens op een nagt begon *Draager* geweldig te blaffen, dog ik hoorden niet; maar des morgens ontwaakende, zag dat al myn paaltjes met zooden bedekt waaren; waar door verschrikte, denkende dat zy sterk zynde, wel myn geheele Fort zouden begraaven. Rondom uitziende, vernam niemand. *Draager* uitgelaaten hebbende, was ook gerust. Den geheelen dag zag ik sneedig uit, niemand verneemende; savonts stak ik ligt aan, en begaf my te kooy. In de voornagt begon *Draager* weer te blaffen. Myn ligt bedekt hebbende,

de, opende zagt myn schietgaaten, myn bassen stillle aanbrengende, gaf ik rondom vuur. Daar op volgden een ysélyk geschreeuw. De schietgaaten terstond weeder stoppende, laaden ik myn bassen zeer wel, en bragt die weer te boorde. Naa omtrent twee uuren begon *Draager* weer te gnorren; ik verbood hem 't blaffen, en gaf voort rondom weer vuur, daar al weeder zulk een gekryt op volgde. Ik stopten myn schietgaaten, laaden myn bassen weeder, en peurden te kooy, alles en de Wagt op *Draager* laetende aankoomen.

Dag wordende, ik en myn Hond niets verneemende, traaden naa buiten, met voorneemen naa de Uytkyk te gaan, dog derfde niet, uit vreese van verrast te worden, bleef daarom dien dag by en in myn Fort, sneedig oppassende, en met *Draager* de wagt houdende. Myn poort en deur des avonds wel gesflooten hebbende, maakten ik vuur en ligt. In de voornagt gromden Draager als vooren. Door myn kykgaaten uitziende, zag zeer veele vuuren, jaa zonder tal, zoo aan de rivier, langs de strand, als over al in het bosch, dat my wat ontstelde, dog bedaarden haast, denkende, God had my zoo veel maalen bewaard, hy zou my nu ook wel bewaaren.

Alles klaar gemaakt hebbende, dat tot een aan-

aankomende Batalje dienen kon, en twee Lont-ſtokken gereed ſtaande, gaf Draager maar weinig eeten, om niet ſlaaperig te worden. Ik nam fyne Beſchuit met wat wyn, en begaf my naa kooy, zoo lang ſlaapende, tot *Draager* my wakker blaften. Ik ontwakende, hoorden veel getier, geſchreeuw, en geroep, ſomtyds als of zy zongen.

Uitziende, zag het Wrak in volle vlam, dat my zoo ontſtelde, dat ik niet ſtaan kon, kruipende naa myn kooy, wierd flaauw, dog weder by my ſelf komende, en alles, overdenkende, bad ik God al ſchreijende om hulp; als naa een weinig uuren; vuur in de Kruitkamer kwam, dat een vervaarlyke ſlag gaf, waar op een yſelyk geſchrey opging. Het geheele Leeger was omtrent het Wrak vergaderd, daar danſſende, ſpringende en ſingende. Ik my ſtil houdende, verwagten wat daar van koomen wilde; en ſtelden my geheel geruſt, denkende dat eeten, drinken, kruit, en loot had, in een ſterk Fort, daar zy my niet konden doen.

Dag wordende, en niemand vernemende, trad met *Draager* welgewaapend uit, rondom myn Kaſteel gaande, en met een verrekyker overal herom ziende, zag niets.

Dagt tegen de middag eens naa het Wrak

te gaan, en te zien hoe het geschaapen stond.

Naa ik myn middag-maal gedaan had, stapten ik met *Draager* derwaarts, ik had een gelaaden Roer met een touw op myn schouder hangen, en een Houwer op zyd. Daar koomende vond wat stukken en brokken, eenige nog brandende; de traanen bedauwden myn oogen op dit gesigt. Gaande met een bedroefd hert op den Uitkyk of nog Menschen ontdekken kon, zag niemand, daar op neder sittende, raakten in slaap, ontwaakende, zag Volk by myn Kasteel. Ik wierd geheel verschrikt, afkoomende; trad langzaam derwaarts, my ondertusschen bedenkende wat my te doen stond; naader koomende, zag wel dertig geverfden by myn Kasteel, dat zy ingenomen hadden. Elk kan denken hoe ik te moede was. Ik dagt kort beraad goed beraad neemende voor te sterven, of myn Fort te winnen, myn moed was meerder als ooit, ik agten haar niet meer als honden. Regt op haar aan treedende kwam een van haar zonder spiets naa my toe, gaande op de hurk sitten, als voor deezen; ik wenkten hem op te staan, dat hy deed: zaamen stille staande, kwam nog eene uit haar troep, met een spiets naa my toe; ontrent ten half weegen smeet hy zyn spiets van hem, by de eerste komende, ging op zyn hur-

hurken sitten; ik wenkten hem op te staan; hy opstaande, wees my naa zyn Volk, klopten op zyn Borst, doende een teeken dat my geen kwaad zal geschieden; dus staande, en denkende wat ik doen wilde, wierd ik van agteren omarmt en gevat; die twee welke voor my stonden schooten ook toe, my met hun zessen myn geweer ontneemende, en myn kleederen uit trekkende; doen was ik zoo naakt als zy, denkende niet anders of zouden my dooden, te meer, om dat die geene welke by het Fort waaren, met een gekryt met hun spietsen kwamen aanloopen; dog een van die my gevat hadden haar teeken doende, wierpen zy al haar spietsen van haar, en by my koomende, zaaten alle op haar hurken needer.

En straks weer opstaande, vatten malkander by de hand, dansten dus al zingende om my heen. Ik wees na myn Kasteel, denkende waar ik daar in, ik zou u anders leeren dansen. Die ses welke my uitgeschud hadden, en by my stonden, vatten my meede aan, en moest ook met haar dansen: waarop de anderen in haar handen klapten, en schreeuwende zoo hard zy konden. Ik dansten met een droevig gemoed, nu wel merkende dat zy my niet wilden dooden. Het dansen geeindigd zynde, wees ik haar weer naa myn Kasteel;

waar op eene een schreeuw geevende, kwaamen nog wel twintig uit myn Kasteel te voorschyn, welke haar daar in tot nog toe verborgen hadden; deeze by ons komende, nam elk zyn houte spiets weer op, my in het midden zettende, en begonden de strand langs te marcheeren; ik geduurig na het Fort ziende, en dat passeerende; begon te schreijen, dat zy haar niet eens kreunden. Wy passeerden ook de Staak daar ik myn Kist &c. uit gegraven had, welke ziende, wierd myn hert hoe langer hoe meerder beklemd. Dus ontrent ses uuren langs strand voortgetrokken zynde, keerden zy haar links het Bosch in, en hielden naa een half uur halte, eenige wat vrugten haalende, daar wy alle van aaten; zy rukten wat takken van de Boomen, die tot hun beddinge schikkende rondom my heen, my eenige meede deelende, die ik onder een grooten Boom needer leide, daar wy naakt op leggen gingen, en zoo koud wierd als ys. Zy laagen rondom my, slaapende gerust, behalven ses die altyd wakker bleven, en de wagt al zingende rondom my hielden; die t'elkens door anderen afgelost wierden. Ik kon door haar zingen en koude niet slaapen; zy dat merkende, maakten vuur; my daar by leggende, bekwam ik wat. Ik beveel my aan God, en

ver-

verwagte geduldig wat my wedervaren zou, denkende geduurig om myn Kasteel.

Des morgens gingen wy weer aan 't marcheeren, en raakten na een uur uit het Bosch by een poel, al waar wel duizend korfjes van dunne rysjes gevlogten ſtonden, van fatſoen en groote als myn Konſtapels lantaarn: hier van nam 'er elk een, aan my ook een geevende; ik bezag dit, vindende het van binnen den bodem, en half weg de hoogte met leem of pot aarde beſtreeken, daar baſt van Boomen in lag; ik konde niet weeten wat dit beduide; maar naa een uur gaans de Zon wat hooger ryſende, zag milioenen muggen en vliegen uit het moeras opkoomen, als wanneer zy ſtraks vuur maakten, en elk zyn baſt in de korf deed rooken; deeze rook had een aangenaame reuk; en deed alle muggen en vliegen van ons blyven. Dit moeras gepaſſeerd zynde, kwamen wy weder tegen den avond in een Boſch, daar zy terſtond vuur maakten, en rondom gingen leggen, my als voren bewaakende.

Des Morgens weer voort trekkenden, kwamen weer aan ſtrand, aan een grooten inham; omtrent twee uuren langs ſtrand gegaan hebbende, ontmoeten een rivier, die langs gaande, raakten weder in een Boſch,

 daar

daar veele vrugten stonden; ontrent de middag halte houdende, kwam nog een Troep by ons, die eerst alle op de hurken gingen zitten; daar naa op staande, zongen en dansten als gekken. Zy bragten vrugten mede, welke omgedeeld hebbende, trokken weer voort; naa omtrent twee uuren gaans vonden veel vlotten in de rivier, met touwen aan boomen, op 't strand staande vast gebonden, met welke wy ons alle over zettende, togen al voort, tot weeder naa een rivier kwaamen, doende weder met de daar leggen vlotten als te vooren. Dus wel ses à seeven rivieren gepasseerd hebbende, kwaamen aan een zandige vlakte. Nu hadden wy al seeven ofte agt daagen gemarcheerd. Ik was moede en mak, hoe wel zy my alle dienst deeden die zy konden. Deese vlakte overtrekkende, kwamen weder in een Bosch, als wanneer zy alle begonden te zingende voor uit loopende, zag ik van verre veele Menschen, en hutten. Welke naderende, kwaamen zeer veele van de zelven ons teegen om my te zien. Nog vorder gaande, kwam ik voor een groote hut, daar een oudagtig Man in de deur zat, daar voor wy alle op de hurken moesten zitten. hy my nauw besiende, deed my by hem komen: hy hield een lang discoers met

die

die, welke my gevangen hadden; doch ik konde hun niet verstaan.

Het discoers ge-eindigd hebbende, moest ik in de groote hut gaan, alwaar vier naakte Jongelingen, en zes naakte jonge Vrouwluy zag, deeze alle na my toe komende, bezaagen my zeer nauw, over al myn lichaam tastende en voelende; ik stond onnosel toe te zien, niet wetende wat men met my zoude aanvangen. Naa een uur begonden zy alle in de tent te singen en de danssen rondom my; en den Huis-Heer ook wat gedanst hebbende, kwam een der voornoemde Vrouwluy voor my op de hurke sitten: zy wees my dat ik ook zoo doen moest, 't welk doende, stond den Ouden op, ons elk een hand op 't hoofd leggende, begon zoo hert te schreeuwen dat ik verschrikte, waar op die buiten de tent waaren antwoorden Weder beginnende te zingen, en te danssen, deeden die buiten de tent waaren het zelve. Dit naa gissing een half uur geduurd hebbende, stond het jonge Vrouwmensch op my by de hand vattende; trad met my buyten, van de anderen gevolgt, brengende my in een daar bystaande leedige hut, daar deese Dogter en ik in gingen: de andere slooten de deure; daar naa al zingende weg gaande, bleven wy met ons tween

alleen in de hut, daaar in zag ik Hooy, droogde Bladen, en Biesen Matten. Ik was verkoud, kuchende en hoestende; zy deed my in 't Hooy ter needer leggen, en my met matten van biesen overdekt hebbende kroop zy by my onder, om my te verwermen, dat zy op een aangenaame manier wist te doen,

Deese Heidin had een Zeeker Toover-characters, daar zy my zoodanig mede betooverden, dat ik al myn ongemak, Kasteel en alles quam te vergeeten.

Naa eenige uuren malkander zoo verwermd te hebben, dat wy zamen wel sweeten, was ik van myn verkoudheid geneesen. Wy opstaande, voelde ik de koude lugt weeder, en bevond doen eerst als een anderen Adam, dat wy naakt waaren. Over al de hut doorsiende, zag daar een mand met gebraden Vis die nog werm was, zy een Haaring met haar hand daar uit krygende, maakte die op, my die aanbiedende; ik vatten die gelegentheid by 't hair, denkende ik zal de tyd waar neemende, en my daar van bedienen, en brasten zoo veel ik kon.

Hier naa wierd de deur van onze hut geopend; ik haar volgende, bragt zy my weer in de groote hut, daar my gebraaden vlees, vis, en eyers wierden voor geset.

We

gegeeten hebbende, gingen wy in de rivier vis vangen. Avond wordende, moest ik ik met myn Heidin weer naa onse hut, daar wy tot den morgen bleven slaapen. Myn grootste ongemak was dat ik naakt moest gaan.

Dus een maand of twee geleefd hebbende, ontstond op een nagt een vervaarlyk geschrey, dat zig hoe langer hoe meer verheffende, myn gesellin ook deed schryen en kryten; ik verschrikte, zy omarmde my al krytende: my los latende ging op haar hurke zitten, slaande voor haar borst ik de deure van onse hut opstootende zag ontelbaare vuuren rondom, zoo verre ik beoogen kon, niet weetende wat dit beduiden; zy wees my dat het onse Vyanden waaren, welke ons wilden dooden. Ik wees haar weder dat wy zouden vlugten. Zy deed teeken dat wy rondom beset waaren. Wy gingen zaamen naa de groote hut. Den Ouden zat bedrukt en zugte, ik een houte spiets neemende verzogt manschap om de Vyand op te zoeken; maar den Ouden zyn hoofd schudden, kreeg een hoorn gaande in de deur der hutte, en blies zoo hard als hy kon; daar op volgde het geluit van wel hondert hoorens. Ik niet weetende wat dat beduiden, ging naa myn hut, een houte spiets

mee-

de neemende, met voorneemen van my te verweeren, wien ook op my aan mogt komen. Myn Gesellinne volgde my naa kermende en krytende het wierd met 'er tyd dag en zag van verre verscheiden Troepen, gekleed en gewapend Volk, dat kragtig verwonderde; hoorde ook schieten, dat my nog vreemder voor kwam; vattende myn Vrouwmensch by de hand wees ik haar dat zy met my daar na toe zou gaan, my dogt zy zouden my niet dooden; dat zy niet doen wilde; ik dan alleen den Vyanden te gemoet gaande, quam by een troep Paarden, den Kapitein my ziende; hield stil, ik op myn knyen vallende, leide myn handen te saamen. Hy wenkten my by hem te komen, dat ik deede, en wierd van hem nauw besigtigd, als zyn leven geen blank mensch gezien hebbende. Hy deed my een Rok, Broek, en Muts geeven, ook een Paard daar ik op klom; maar myn leeven niet veel te Paard geseeten hebbende, kan men denken hoe dat toeging. Ik reed in 't voorste gelit. Dus zagt voort rydende, kwaamen by onse hutten. Ik wees den Kapitein myn hut daar ik in woonde, biddende hem met gevouwene handen die te willen verschoonen. Hy zetten voort eenige Ruiters voor de deure, daar ik mee-

de onder was. Nu zag ik verscheide Troepe van alle kante aankoomen, een Kanon wierd afgeschooten. op welk zein het aan een moorden ging; dat bedroeft te zien was; zoo wel Mans, Vrouwen, als Kinders, lieten haar gewillig dooden, zonder haar meer te weeren als de ouden Jooden op haaren Sabbath plagten te doen. Dit beweegde my tot schreyen, als wanneer een Onder-Officier my nors aanziende, op syn Swaard klopten, dies moest ik swygen, wyl hy ons die voor de hut stonden kommandeerden; ik bad hem of ik eens in de hut mogte gaan? dat hy my met een wenk vergunde. Van 't Paard in de Hut treeden, begonden zy alle te schreeuwen, zittende op haar hurken, ik hem, hemden; waar op zy stilsweegen; dit had ik van den Ouden geleerd, welke dat deed als hy gehoord wilde zyn: zy my aan myn blanke aangezigt kennende, en myn handen en voeten ziende, schoot myn Vrouwmensch naa my toe, my omarmde al schreyende: ik hem, hem zeggende, sweeg zy stil; zy gaf my gebraaden Vis en Eyeren, die ik aan myn gezelschap te Paard, nevens wat Fruit om deelden, dat zy aan naamen en nuttigden. Het was wonderlyk dat alle deese menschen haar zoo gewillig lieten dood slaan, zonder

de

de minste teegen weer te bieden. eeven als of sy alle tot een Goddelyke Offerhande gedoemd waaren.

Het moorden geëindigd zynde, reed ik als een gevangen nieuwen Ruiter met myn troep weder te rug, zonder te weeten waar heen. Naa eenige daagen marcheerens, kwamen wy aan een arm van de *Zee*, daar meenigte Vlotten laagen, eenige met twee andere met drie en vier zeilen; hier meede wierde wy alle overgezet.

Onse Kompagnie was honderd man sterk, rydende in tien geleedren, elk gelit had een Officier of Korporaal: en haar Standdaards was op blaauw Satyn een gouden Sonne, waar in den Engel] Baloka in een purpere rok zat en schreef, deesen had meerder oogen als van Argus ooit verdagt is; syne gedaante was zeer wonderlyk, als geheel bestaande uit oogen, ooren en handen, dat my vreemt voor kwam. Wy waaren de eerste Kompagnie die weeder keerden van drie duisend Ruiters, zynde Hulp benden, welke dit Eiland Krinke Kesmes aan haare Nabuuren geleend hadden. Ik aan Land koomende, wierd in een Boeren huis gelegt, tot order van Kesmes kwam, dat ik daar zou komen. Daar komende, wier ik in een Scholastique vergaadering ge-

gebragt, al waar vier-en twintig zeer agtbare Mannen zaaten. Den Voorzitter deed my aan een klein taafeltje zitten, daar papier, pennen en inkt op was; men wees my dat ik schreyven moest, 't welk doende, ging myn schrift rondom, elk van deese Heeren beschouden het, tot het een aanzienlyk Man in syn hand krygende, dat overluid las; hy op staande, vroeg my in goed Holland, hoe ik by de Natie Kaskes (welk woord beteekend Stranders, of Strand bewoonders) gekomen was? Ik antwoordende, verhaalde het geene my weedervaaren was, waar over zy haar alle zeer verwonderden. Hy gebood my dit alles op te schryven. dat ik vaardig deed, alzoo ik het zelve als een A. B. C, van buiten kon.

Dit overgeleverd hebbende, wierd het voort in deese Landt-taale overgeset. Des agtermiddags kwaamen my tien Jongelingen, in de Hollandsche taal begroeten, die zy vry wel spraaken, leezen en schryven konnen.

Naa drie daagen wierde ik de Hoofd Stadt Kesmes, naa deese Stad Taloujaël gesonden, om alhier geduurende myn leeven, eenige Jeugd de Hollandsche taale te leeren, dat als nog myn werk is.

Men geeft my hier zeer eerlyk onderhoud, myn Schoole is nooit sterker als ses jonge Lui-

Luiden, die ik in de Hollandse Taalen onderwyse, en doe verstaan, spreeken, leesen, en schryven.

Deese Zuidlanders meenen, dat het geluk van haar, land, en haare goede en zeer heerlyke regeering, alleen af hangd van de goede opvoedinge der jeugd, daarom moogen hier geen todden van wyven, Schoolmatressen, nog geen dronkene suipers, of kwaalyk gemanierde mannen, Schoolmeesters zyn; de zulke worden veragt, zoo wel als die haar natuurlyk verstand ontbreeken, neevens de talmers en teemers, die niet glad van tong zyn.

Zy gelooven hier, dat alle, of de meeste fouten, welke veele menschen als eigen zyn, zy die in haare Jeugd, van haare Opvoeders, en Onderwysers ontfangen, en dat dezelve dan door gewoonte haar by blyven Daarom moeten hier de Schoolmeesters verstandig, zeer opmerkende, voorzigtig, en wel-leevende zyn. Ik heb my naa haare wettengevoegt, en leeve nog daar naa zoo eerlyk als ik kan, daarom ben ik beschonken met deeze roode Rok en roode Muts, dat hier een kleed van eere is.

Het teeken op myn Borst geborduurd, is in deeze Land-taal El-ho, dat is vryman.

Ik schreef dit alles af, met verwonderinge over zoo een wonderbaarlyk en seldsaam voorval.

De-

Des anderen daags naa den eeten kwam den El-bo ons weeder bezoeken, ik behandigden hem ſyne beſchreve Hiſtorie weederom, hem met een goed hert bedankende; verzogt hem, dat hy de goedheid beliefde te hebben van my de Stadt eens te laaten bezien; alzoo order van den Garbon daar toe had. Hy zeide, dat teegen drie uuren te willen doen.

Te drie uuren kwam hy my haalen; hy en ik traaden alleen ter deure uit. alzoo myn ander Volk nog geen verlof had om uit te gaan, wy ſloegen de regterhand om, tot op een hoek van een breede ſtraat, welke inſlaande, bragt ons die tot op een zeer groot plein, waar op in 't midde een groote treffelyk Piramiden of Tooren ſtond, daar men langs trappen op klom, van buiten opgaande, hebbende van onderen tot boven op het plat een leuning. Ik zag ook op de vier hoeken van dit plein vier Eerenpoorten, met ſchoone konſt beelden verçierd, welke alle boven over gewelft waaren. Wy klommen de trappen der Piramide op tot boven op het plat, van waar ik de geheele Stadt nevens het omleggende Land konde over ſien.

De Stadt vertoonden hem bynaa rond, hebbende dertien Bolwerken, alle zeer wel

gebouď; de Tempelen waaren op de Turkſche wyſe altemaal rond. Ik zag een groot, en twee mindere Paleiſen, nevens verſcheidene treffelyke Gebouwen. Ook dat eenige Rivieren of Burgwallen door de Stadt vloeiden. Eindelyk nog een zeer pragtige Piramide buiten de Stadt aan de Ooſt-zyde waar boven op den Engel Baloka ſtond, tot welke als de Sonne niet helder ſcheen, den morgen groet gedaan wierd.

Wederom afklimmende, bragt hy my in een groote Badſtoove, welke vry wel geboud was, hebbende vyf byzondere Kaamers met Bakken, en tien Kaamers van vermaak, alle van Marmor.

Van daar bragt hy my in 't Stad-huis, dat heerlyk en ſchoon geboud was, hebbende veele en ruime Vertrekken, alle met zeer konſtig Beeldwerk verçierd, vertoonende haare oude Goden, Koningen, Helden en Hiſtorien des Lands. Hier zag ik het dooden der Kaskas, dat den El-bo zelf bygewoond en gezien had; ook was hier konſtig verbeeld den ſtryd der geeſtelyken ten tyde des Konings Cham Hazi. Vorders veel wonderbaarlyke en vermaaakelyke poſtuuren.

Toen bragt hy my in een kaamer die vol Beelden van Mannen en Vrouwen ſtond, alle

alle geheel naakt, zonder eenige bedekkinge. Ik vraagden wat zulks beduiden?

Dit is, zeide El-bo, de Trouwkaamer; niemand in deese Stad of onder desselfs district behoorende, kan trouwen, of moet eerst gantsch naakt in deese kaamer verschynen, zoo wel den Bruidegom als Bruid. Hoe geschied dat, vraagden ik? El-bo antwoorde, de Dogter die haar verlooven wil aan een Mans perzoon om die te trouwen, die word alhier gebragt van een oude Vrouw, haar het naaste in den bloede bestaande dien Jongman welke gesind is hem daar aan te verbinden, word hier gerbagt van een bedaagd Man, die ook op het naaste aan hem bevriend is.

Deese in de kamer gekomen zynde, en de deure geslooten hebbende, ontkleeden dan elk de zyne, en vertoonen die malkander gantsch naakt, welke malkanderen dan bezien van agteren en van vooren, gaande, staande, bukkende &c. jaa zy bevoelen malkander van boven tot beneeden, van agteren en van vooren. En indien zy beide wel en gesond zyn, dan is het huwelyk klaar en moet voortgaan.

Maar eenig accident aan den eenen of den anderen vindende, dan staat het in de keur van beide de jongeluiden. Dat is, seide ik, een won

derlyke Wet, zy komt naa my dunkt de eere en schaamte te naa, zulk doen zou men in Europa verfoeijen. Waar meede bewyst gy, zeide el-bo, dat de Europers wyser zyn als de Asianen? De Europers hebben ook al veele sotte gebruiken: Maar wanneer men een Paard, Hond, af ander Dier koopen wil, dat bevoelt men, betast men, en beziet men ter deegen (om niet bedroogen te worden) eer men 't koopt- waarom dan een Man of Vrouw die men trouwen wil, en waar meede men zyn leeven tragt en moet eindigen, ook zoo niet gehandeld? een Dier kan men weer verkoopen met weinig schaade; maar een die men trouwd, die moet men behouden zoo lange men te zaamen leeft.

Met kwamen daar vier Pesoonen, geheel met zyde kleeden bedekt, in treeden; wy moesten daar om vertrekken, de deur wierd geslooten; deese kwamen hier om de Huwlyks ondertasting te doen.

Ik had in de Utopaa van Morus ook zulks geleesen, nog meenden dat het verçierd was; maar nu bevond ik het de waarheid te zyn, dat my zeer verwonderde.

Van hier bragt hy my tot het Paleis van den gouveneur, welk groot en schoon was staande aan het einde van een breede staat

heb

hebbende rondom een breede graft, en dikke muuren, met een platte toorens voorsien.

Verlof gevraagd, en verkreegen hebbende, traaden wy voorby een Wagthuis over een welgemaakte steenen Brug van sesendertig treeden lang. Voor de gevel van de poort was den Engel Baloka zeer konstig uitgehouwen, den zelven word van alle menschen die door deese poorte gaan, gegroet.

El bo zeide my, dat het Beeld yan Baloka overal in Krinke Kesmes gegroet wierd op de zelve wyse als in Spanjen het Kruis of andere Heilige Beelden gegroet worden; en is ons het Beeld van Baloka alzoo heilig, als het kruis in Europa is.

Door de Poorte getreeden zynde; kwaamen wy op een ruime plaats, rontom met wooningen en stallen voor Krygs luiden gebouд. Deeze wooningen waaren vier verdiepingen hoog, de onderste waaren stallen, in de twee middelste woonden de Krygers, in de boovenste onthielden haar de jonge Manschap; welke tot den Oorlog wierden op gevoed, en onderwesen. Op het midden van deeze plaats zag ik een Fontein welke zeer pragtig met veele konst beelden van dieren verçierd was, en my zeer heerlyk

voorkwam. Onder deeze Dieren waaren verscheide die ik hier kenden, en nooit gesien had.

Dit besien hebbende, traaden wy door een tweede kleinder Poort, over een korter Brugge van 20. treeden lang; ten einde koomende verschrikten ik zoodaanig, dat in lange niet bedaaren kon, want aan elke zyde van het einde der Brug, was een houten Huis geboud, en op myn voorby gaan sprong uit elk een zeer verschrikkelyk dier.

Deeze waaren haare ruggen vier en een half voeten hoog van de grond, lang naa proportie; haar kop had het fatzoen by naa als een Aap, maar voor uit hun bek stonden twee swarte tanden van agt duim lang, en agter uit de zelve kwaamen nog twee witte slagtanden op het fatzoen als een wild Verken, ruim zoo groot als de eerste, zeer yslelyk om aan te sien, hun kop was gewaapend met een zeer scherp en swarte hoorn, zoo als een Een hoorn, geschilderd word: haar lyf was van fatsoen als een windhond, maar zoo musouleurs als een Leeuw, en hunne staart was nog langer als een Leeuwestaart; El bo zeide, dat zy daar Dieren mede vatten en worgen konden; haare klaauwen waaren vreesselyk: aan ieder poot waarender vier, elk van vier en vier en een half duim

duim lang; deese waaren beweeglyk, als de vingers van een hand, van swart hoorn, voor aan zeer scherp; zy hadden lange sterke halsen, waar aan een lange swarte hairen maane vast was, de eene was sneeuwwit, de andere zoo hoog en schoon rood, als ofze met karmozein geverft was; zy laagen aan dikke yseren keetenen: haar geluid was zoo vervaarlyk niet als haar gestalte, zy hadde een zoort van gnorren als Verkens, dan grinnekten zy als Veulens, somtyts een fyne schreeuw geevende; zy waaren voor weinig tyds aan den gouveneur gezonden, en uit een gestrand Schip geborgen. Den gouveneur wilde deese vreeemden Dieren na Kesmes aan den Koning zenden,

Op deese plaats was ook een Fontein, veel heerlyker en schoonder als die op de voorste plaats stond, ook overtreften de gebouwen welke rondom deese plaats stonden de voorgaande; alle de geevels der zelver waaren in Fresco schilderd, met uit neemende Historien. Dit Fresco schilderen geschied in een zoort van gyps en kalk, zoodaanig toegesteld, dat alle koleuren daar in bestendig voor de lugt blyven.

Benevens de Fontein stonden twee Eeren boogen, zeer treffelyk geçierd met Historien, zoo van Deugd, als Overwiningen,

door heetlyke Beelden uitgewrogt. Wy traaden door een kleine dog çierlyke houten poorte (aan de regterhand in 't midden van de weerzydse gebouwen staande,) in een groot en schoon Hof, welk zeer vermaakelyk was, zoo wel door de laanen van verscheiden zoorten van Fruitboomen, als door de veelheeden der Fonteinen en waaterleidingen, met zulke aardige Figuuren en lieve waatervallen, dat die niet genoeg konden beschoud worden. Het vermaak van dit te sien was uitneemend, en door zulk een geringen toestel, dat ik my over de bottigheid der Europers schaamde.

Ik had potlood en papier by my, en teekenden vliegens eenigen uit zoo goed als ik konde, denkende dat den garbon my naarder onderrigten zou als hy wederom kwam, en my modellen doen hebben, die ik in Europa zoude konnen toonen en werkstelling maaken, dat ook nog zoo geschieden.

wanneer wy dit alles wel besien hadden, keerden wy weeder naa huis, daar het eeten al klaar was El bo nam syn asscheid. wy zetten ons om te eeten, en naa de maaltyd een pyp gerookt hebbende, gingen wy te kooy

Den volgenden morgen naa het nuttigen van de Akalou, kwam den El bo ons zeggen

zeggen, dat tien garbon weeder gekoomen dat die ons moeste verzorgen, daar om nam hy syn afscheyd, met belofte van my zomtyts nog te wille bezoeken.

Ik bedankten den El bo voor alle beleefdheid en genooten Vriendschap, zoo wel als voor syn genoomen moeite.

SEVENDE HOOFDSTUK.

Den Garbon komt weeder by den Schryver, en laat hem veele wonderlykheden zien; als de Piramide of Vry tooren, met alle desselfs binnen verçierdselen, welke beschreeven werden. Zaal der Liefden. spreuken van Sarabasa, uit het Pedestal der stilzwygendheid. Zaal der Wetten van Poele Krinke Kesmes, en haare Beelden van de Drokkenschap; gebruik der zelve, en veroordeelen van een Dronkaard. Spreuken van Sarabassa van de Dronkenschap. Zaal van den Souverein: Beelden in de zelve. Zaal van de Godsdienst zeer heerlyk. Beschryving van de Adytæ of Heilige der Heylige. Vry-kaamer in 't plat daar de Vryheid-eisscher op vlugt. De Garbon beloofd een Beschryving en Kaart van poele Krinke Kesmes. Vier Eeren-poorten, en der zelver Beschryving, welke voor haare punt-tyden of Epocha verstrekken. Ouderdom des Weerelds. Vertrek naar 't Schip.

TEn neegen uuren kwam den *Garbon*, dien ik verwellekoomde met alle beden-

denkelyke beleefheid, hem vertellende, wat ik met den *El-bo* had weesen besigtigen. Hy zeide, ik zal voort naa den eeten weeder koomen en u meerder laaaten zien en onderregten als den *El-bo* heeft konnen doen, zoo wel van 't geheele Land, als van deese Stadt, om dat ik den opsiender en bezorger van veele gebouwen ben: Waar op, naar afscheidt genomen hebbende, vertrok, en ten een uur zoo als wy gegeeten hadden kwam hy weederom, wanneer wy den zelven weg naamen welke den *El-bo* met my gewandeld had Wy kwaamen weeder by de voornoemde Piramide of tooren, maar zag die nu met meerder aandagt en opmerkinge.

Den *Garbon* bragt my onder in den Tooren, daar zeer veele en ruime Vertrekken waaren, door verscheiden Perzoonen bewoond; hy, die met alle deese bekend was, wierd met alle eere ontfangen. Den Oppasser die ons kwam ontmoeten, overhandigde terstond de sleutels van alle de kaamers aan den *Garbon* Voorts traaden wy in een brave kaamer, daar twee aansienlyke Heeren zaaten, in 't rood gekleed, deese kwamen op het zien van den *Garbon* ons te gemoete, en verwelkomden ons De *Akalou* wiert voort aangebragt; onder 't drinken hadden zy veele discoersen, welke ik

niet

niet verstaan kon, maar merkten dat den *Garbon* als een eerlyk of ryk man wierde aangezien; want naa het nuttigen van deese *Akalou*, geleiden deese Heeren ons tot aan de trappen, met alle beleeftheid.

Terwyle wy opklommen, zeide den *Garbon* tot my, dat alle dertig trappen hoog; verscheide kaamers waaren, welke elk haar besonder gebruik hadden, en waar van hy my eenige zoude laaten zien, alzoo hy de sleutels van alle had, die ons den Oppasser was naadraagende, Ik bedankten hem met een goed hert, hem belovende syne moeite te zullen vergelden; hy zeide niets te begeeren, waar op ik antwoorde, myn Heer, dat Boekjen van *Cartesius* dat ik u vereerd heb, is u immers aangenaam; ô jaa! zei den *Garbon*; waar op ik antwoorde, myn Heer gy neemt zoo veele moete met my, laat ik daar voor de eere dog hebben, van aan u eenige Boeken en Kaarten te doen hebben, welke ik in ons Schip heb, een Vriend van my in *Holland* heeft die uit liefde tot my, onberispelyk afgezet, of met waaterverf gekoleurd, ô De *Posos*! zeide hy teegen my, gy zoud my te veel verpligten Niet met al myn Heer, antwoorden ik, gy kond myne neusgerigheid weederom voldoen, dat my vergeldinge genoeg is.

den

Den *Garbon* zeide, ik zal u Nieuwsgierigheid voldoen zoo veele in myn magt is, en niemand in deeze Stad kan u meerder doen hebben als ik want my zyn alle ſleutelen toe betrouwd. Onder dit ſpreekeu kwaamen wy by een deuré, die den *Garbon* open ſloot, hier in treedende zag ik een ruime *Zaal*, welke nog ligt, nog donker was, maar gelyk als een ſchemerligt, dat zig door de Boſſchen ſpreid, bekwaam om beſchaamde Maagden in te brengen; deeſe was de *Zaal der Liefde*, hier zag ik veele Beelden, waar van elk op ronde Pedeſtal ſtond, dat opgeſlooten konde worden; onder elk Beelden, wierden bewaard de ſpreuben van *Sarabaſa*, en zoodaanige voorvallen, aardig waaren geoordeeld, te beſchryven, en te bewaaren, om aan de geheugenis, en naakoomelingen overgeleeverd en bekend gemaakt te worden; en in elke Pedeſtal, onder elk Beeld, beruſten zoodaanige beſchryvingen en ſpreuken als het weezen des Beelds uitdrukte, of vertoonde

Het *Beeld der Liefde* ſtond in 't midden van de Zaal zynde een jonge Vrouw, hebbende als een vuurvlam op haar hoofd. haar boeſem vertoonde tien Borſten; in haar linker arm lag een Kindje, dat zuigende de eene Borſt, van haar daar treederlyk aan

ge-

gedrukt wierdt in haar regterhand had zy een brandend hert dat zy op het hoofd hield van een van vyf by haar staande lacchende en speelende Kindertjes.

In haar Pedestal wierden bewaaard de Liefde spreuken van *Sarabasa* neevens eenige geschiedenissen der Liefde, zoo binnen als buiten *Taloujael* voorgevallen. De gezeide vyf Kindertjes hadden elk haare beteekeninge: de eene was de Liefde tot de Deugd, een ander verbeelde minlik genoegen, weeder een ander de gerustheid &c.

Aan de regter zyde stond het *Beeld der Naatuure*, wat agter de Liefde; deeze was een geheele naakte Vrouw, houdende een Valk op haar hand.

Aan de linker zyde van het *Beeld der Liefde*, stond het *Beeld der Stilswygendheid*, vertoonende een Vrouw, wiens mond met een ring door haar lippen gesloten was leggende de voorste vinger van haar regter hand bezyden den ring op haare gesloten lippen en hebbende in haar linker hand; een Zegel rink, drukten die nog aan de linker zyde des rings op haare mond. Ik zag met groote naarstigheid het *Beeld van stilswygendheid* aan, als, wanneer een Heer by ons in de Zaale trad, hy en den *Garbon* groeten malkander, en naa een kort gesprek

dat

dat ik niet verſtond, trad den *Garbon* naa my toe, zeggende ik moet den Gouveneur ſpreeken om gewigtige zaaken, die ik niet voorby kan. Hy ſloot het Pedeſtal der Stilſwygendheid op, krygende daar uit een half vel papier, aan my dat geevende, en zeide, ſchryft dit af; op die taafel is pen, inkt en papier, zal daar tegen gy dit hebt afgeſchreeven, wederom by u zyn, dit zyn een weinig van de Spreuken van *Sarabaſa* raakende de *Stilſwygendheid.* Ik bedankten hem. Hy vertrok met den Heer, ſluitende de deure toe; ik had wel begeerte om alle de Beelden te bezien, maar dagt den *Garbon* mogt in 't korte weder komen, en haaſtig zyn, ik wil dit eerſt afſhryven, daar naa kan ik de Beelden genoegzaam beſchouwen.

Dit volgende is het Afſchrift van dat by my overhandigde, zynde Spreuken.

Het *ſtilſwygen* is de eerſte trap tot de wysheid, de Minnemoeder der Vreede, en de bewaarſter der Deugd.

In de konſt van *Stilſwygen*, en zig niet te openbaaren; beſtaat alle geheim.

Een wys Man verklaatt hem niet, om dat hem bekend is, dat hy dan Schatting ge-

betaalt aan zoo veele menschen als hy hem ontdekt.

Stilswygen is het heiligdom van de wysheid, jaa heeft veele van de Goddelykheid, want zy verkeert het gebrekkelyke in een loffelyk geheim.

Stilswygen geeft de zelfde luister aan de reeden, als de schaduwe aan de koleuren der Schilderyen.

Stilswygende menschen, zyn bedagtzaem en voorzigtig in 't spreek en, en zy worden gesteld buiten 't getal der Sotten.

Zig te onthouden van spreeken, ishet zeegel van bekwaamheid; want veel spreeken, verswakt het verstand, en doet de gedagten in de lugt verdwynen; dog men moet op zyn beurte zomwyl een weinig zeggen, om niet altoos een bloote aanhoorder van een anders reeden te weezen, en dan nog moet men spreeken als de Gemeene, maar denken als de wyse.

Een goed Polityk moet meester van syn tongen zyn want de ziele van een wys Man rust aan de wortel syner tonge, maar die van een

een Gek, die danst op het tipje der zelve.

Eene die vaardig in 't spreeken is, staat altyd op het tip van verwonnen en overtuigd te worden: men kan dikwils meer zeggen als andere willen hooren daarom moet men spreeken als met testament- dat is, hoe minder woorden, weiniger krakeel.

Secretesse is de Ziele van alle groote onderneemingen, en de goede uitkomsten in gewigtige handelingen moet men zoeken in dezelve stil te houden: daarom, indien gy zaaken van gewigt verhandeld, dan spreekt nooit, antwoord niet meer als u gevraagd word; maar hoort naarstig toe, en vat op die te veel klappen.

Die zig onthouden kan, heeft groote heerschappye over zig zelfs,

De Wysen houden haar altyd geslooten, en nog te meer, als zy de Luiden niet kennen tot wien zy spreeken.

Als men zig uitdrukt, moet men niet te klaar zyn, want geheimenis verwekt eerbiedigheid, en men gaat voor een bekwaam Man wanneer men niet verstaan word.

Een hert zonder geheimenis, is als een open-nen Brief en een verklaard besluit, en is als een open spel dat niet geagt word.

Daarom moet men zig nooit verklaaren, want men houd de geesten in twyffel wanneer men zig niet voort verklaart. Zoo houd God alle menschen in verwagtinge: dat naa te volgen is wysheid.

Die zig niet terstond verklaard, die houd eens anders gedagten in twyffel en verwagtinge: daarom drukt u nooit te klaar uit; want een verklaard besluit wort niet geagt, om dat het is als of men met een open spel speeld.

Wie syn Kaarten aan anderen vertoont; doet hem zelven en zyn medestanders schaade; men moet bedekt zyn, en de zulke niet veele vertrouwen die haar ligt openbaaren, want die alles aan andere vertrouwen, zulke moet men niet vertrouwen.

Men moet openhertigheid schouwen; want syne gedagten te ontdekken, is de poorte te openen tot de sterkte van syn gemoed.

Zyt schrander, dog gaat geen buiten-spoo-

ſpoorigheid in 't ontdekken uwer bekwaamheeden, gebruikt de middelmaat.

Onderzoekt eens anders herte eer gy het uwe openbaart, ſpreekt niet veel en dan nog niet als dat gy wel weet.

Om iemants herte te ontdekken, moet, men met hem twiſten of verſchilmaaken.

Door yver van woorden worden veele verrukt, zoo dat zy voor den dag brengen dat beeter geſweegen waar.

Het is Wysheid in anderen iets te ontdekken, en zig zelfs te verbergen.

Zoo is men dikwils ook onverzigtig van zig te openbaaren in 't ſpeelen; en ons gemoed ſtaat bloot en open in 't boerten. Ook is in de wyn de waarheid, een dronken hert kan niet veinſen. Door liefde der Vrouwen, word ook veele openbaar.

Men moet voor Verſpieder van onſe gedagten, onſe herten bedekken met wantrouwen en onthoudinge.

Uwe gedagten blyven de uwe, zoo lange gy die binnen houd; maar eens in de lugt

tot woorden gemaakt, dan behooren zy aan een ander, welke als dan tot u verderf konnen gebruikt worden.

Doorgrond eens anders gedagten, en verbergd de uwe

Al te opentlyk te gaan, is dikwils haatelyk en zeer moeyelyk; het gaat zeekerder en ligter dat men zyn voorneemens in houd.

Men moet ingetoogen zyn, en zig aan al de Weereld niet gemeen maaken; maar ſyn naame veranderen volgens de plaatſen en zaaken; dog egter zig wagten van niet verraſt of bedroogen te worden.

Een liſtig menſch, die moet weeſen vaardig van verſtand, alles ſien, doorſien, en oordeelen, weinig ſpreeken, veinſen, ſyn gedagten voorneemens bedekken; maar evenwel waarlyk met beleefdheid, vriendelykheid, en met een bly gelaat handelen.

Men moet liſtig zyn om ſyne gebreeken te verbergen, en behendig ſyne hertstogten ontveinſen, op dat een ander nooit onze drift kunne, en dat uitvreeſe dat zy u mogten voorkoomen door teegenſpreeken of pluimſtrykery.

Ont-

Ontveinsen is het voornaamste in de Politie, men moet dikwils schynen en veinzen niet te verstaan, dat men verstaat.

Het onverstand neemd de wyk uit den Tempel van Stilswygentheid, want de woorden worden ligtlyk uitgeput, als het verstand onvrugtbaar is.

Leerd swygen, tot u het spreeken niet deeren mag, en gy in een hooger rang zyt. Die zyn tonge weet te breidelen, word aangezogt.

Al wie ontdekt, word Meester.

Openbaard geen gebreeken der grooten; want zy lyden dat niet

Veele dinge worden lacchende gesegt of gedaan, die naamaals schreijende beklaagd worden.

Met als ik dit laaste spreukje schreef, sloot den Garbon de deur op, en trad met een Heer binnen; ik stond op, en groeten haar met alle beleeftheid; den Garbon trad naa de Taafel, en neemende het Papier, daar uit ik dit naageschreeven had, sloot dat weder in het Pedestal van de stilswygendheid.

Terwyl den Garbon beesig was met een Brief te leesen, bezag ik de Beelden welke de Liefde zaal verçierden, en waaren de volgende.

Vriendschap, was een Vrouw met Mirten en Granaaten gekroond, met haar regter arm omhelsde zy een dorren Boom daar een Wyngaard om geslingerd was, op haar kleed waaren veele spreuken, die ik niet verstaan kon.

De Vrolykheid, wierd vertoond met een Jong dansend Meisje, hebbende een krans van Bloemen om haar hoofd, en haar Rok met veelerley bloemen geborduurd, zy had in haar regterhand een roemer, en in haar slinker een een schaal.

Schoonheid, was een Vrouw die haar hoofd ten deele met Wolken bedekt had, zynde anders naakt; in de regterhand beurde zy op een passer met een kloot, met de linker een lelie.

Het Huwlyk wierd verbeeld door een Jong man, welke een Juk om zyn hals had een Trouwring aan zyn Vinger, een Quee appel in zyn hand, hebbende Boeyens aan zyn voeten, waar meede hy op een Slange trad.

Hier waaren nog meer Beelden, die, om dat den Carbon wat haastig scheen, konde ik die niet alle beschouwen, dog den Garbon

bon beloofde my alles schriftelyk te zullen doen hebben, en was al eene van syne Dienaars daar meede in de Spaanse taale beesig.

De Liefde zaal verlaatende, kwamen wy na dertig trappen opgeklommen hebbende, weeder in een schoone kamer, in deese wierden alle Wetten van geheel Poele Krinke Kesmes, als ook die van deese Vry-stadt Taloujael bewaart

Hier zat het Beeld van den zeer wyzen Wetgeever, en Philosooph Sarabasa, als een Sineese Af-God aan een Taafel, waar op laagen geslocten, en opene Boeken, Brieven, Zeegels, &c.

Wat agter hem stond een Advocaat met een mutse of kap, en tabbaard van promotie verçierd.

Daar neven stond de Geregtigheid, die had in de eene hand twee Schaalen: in de eene Schaale stond een Hond, in de andere een Slang, en in de andere hand had zy een bloot Swaard.

Het Leeven wierd hier ook vertoond, door een jonge Maagd; met Semper Vivum gekroont, hebbende in de een brandende lampe, in de andere een oly-kan waar uit zy in de lampe goot,

Aan de andere zyde stond de Koopmanschap of Handelingen tusschen de Rykdom en 't Geluk en Ongeluk.

De Koopmanschap of Handelinge wierd vertoond door een lacchende Jongeling; deese had in syn regterhand drie tongen, in de linkerhand een elle, schaale, koorenmaat, en een voetmaat, met een passer; by syn voeten stond een volle geldbeurs, spiegel, en Slange.

Op het Pedestal van de rydkom stond een Schaap; waar beneevens laagen eedel gesteenten, goude keetens, en vaaten, geld kroonen, scepters &c.

Het Geluk en Ongeluk waaren twee Beelden, teegen malkander overstaan, houdende beide de regterhand om hooge en open, de eene was Rykelyk, de andere als een Slaaf gekleed; boven haar als uit een Wolk kwaamen twee handen kruyswys over malkander, de eene gaf aan de Ryke een volle geldbeurs, kroone, en een beeldje van een jonge Maage. De andere gaf aan de Arme een leedige omgekeerde beurs, een dorre doorentak, met eenige Scorpioenen. Voor het Pedestal van 't Geluk en Ongeluk stond een drie-hoek.

Wy deese Zaale verlaatende, klommen nog dertig trappen op, alwaar den Garbon weederom een deure ontsloot; daar treedende zag ik hier al weederom verscheiden Beelden, welke ik niet en kenden. En vraagende wat

dit beduiden? zoo antwoorden den Garbon, dit is de kaamer van de Dronkenschap. Ik begon te lacchen, en vroeg hem, waar toe diend deeze? hy antwoorde, deeze heeft een groot gebruik in ons land; hier worden de Dronkaars ingebragt, haar deeze Beelden aangetoond, en uit elk Pedestal de spreuken van Sarabasa voorgeleezen, en onderregt, niet door gestelyke met de gods dienst; maar door verstandige Politike. Hoe geschied dat vraagde ik? hy antwoorde, wanneer in deeze Stad Taloujael, een Mensch is die hem met veel drinken te buiten gaat, zoodaanig dat hy zyn beroep verwaarloost, zyn goed verminderd, en daar door zyn Huis houding niet verzorgd, en zyn eigen gezondheid naadeelig is. Zulk een Mensch, word eerst gewaardschoud door den Wyk meester van de Wyk waar in hy woond; hy hem niet beeterende, word dat aan den Raad bekend gemaakt, welke hem dan gerigtelyk doen vermaanen, afstand van syn te veele drinken te doen, zy laaten hem zeggen dat de Dronkenschap schadelyk voor zyn Huis-gesin, schandelyk voor hem zelven is, onnut, en aanstootelyk voor het gemeen. Zoo het gebeurd dat hy hem nog niet en beetert, en van zyn overvloedig zuipen op houd dan word het den gouveneur bekendt gemaakt

Deeze

Deeze doet den Suipert voor hem brengen in zyn Paleis, hy in zyn Rigter stoel gezeeten zynde, vraagt den Dronkaart, waarom hy op de eerste en tweede vermaaninge syn zoo schadelyk en schandelyk leeven niet heeft verlaaten, en zyn eere; voordeel, en gezondheid, niet weeder heeft willen in agt neemen? te antwoorde word den Dronkaart niet toegelaaten om dat den gouveneur meend, dat, dat maar tydverspillen is.

Hy word terstondt gebragt in een andere Kaamer, daar een geestelyk en twee Wyze Raads Heeren zyn; hier koomende, steld den geestelyken hem syn zonden voor oogen hoe hy teegen God, Den Koning, en Baloka gezondigd heeft.

Dan word hy de Wagt overgeleverd, deeze brengen hem des voormiddags ten tien uuren op de vyfde trap van de Piramide, daar moet hy vyf uuren blyven staan, met het gezigte naa het plyn, om van elk gezien, en bekend te worden. Dog hier in word onderscheid gebruikt, en word een morgen-drank zuiper straffer gehandeld, als een die des daags nugteren, en des avonds alleen dronken is.

Ten drie uuren koomen de twee Raads heeren met een Secretaris, klimmen met den Donkaart op waarts tot in deeze Kaamer; hier koomende, moet hy teegen over dat Beeld

de Dronkenſchap gaan ſtaan, en dat ſterk aanzien. Ik vraagde welke is het Beeld van de dronkenſchap den Carbon antwoorde, daar ziet gy een boom, met een wyngaard omwonden, het Beeld omarmt die met zyn linker arm; in welker hand hy een wynkanne houd; hy heeft een zots kap op zyn hoofd, uit zyn lacchende mond ziet men een groote wyn-tand, hy is met geſcheurde kleederen gekleed, ſtaat op bloote voeten, en wyſt met zyn regter voorſte vinger op een groote en veele kleine roemers, die elk een byzondere koleur hebben, voor hem leid een leedige geld-beurs.

De Heeren gezeeten zynde, ſpreekt den oudſten Heer den Dronkaard aan: gy N. N. hoe zyt gy dus vervallen, gy zondigd teegen God, den Koning, teegen de Wet en u zelf. gy weet dat Baloka uwe daaden dagelyks aanteekend, waar wil dit ten laatſten met u heen? wanneer gy dus voort vaart, zult gy u overige goederen verkwiſten, u tot alles onbekwaamen maaken, en u huis-gezin niet in eer konnen voeden, dan moet gy immers aan het Eiland Lankeja, daar moet gy zeer ſwaaren arbeid doen, daar word gy met ſlegt voedzel geſpyſt, daar moet gy geſcheurde kleederen draagen, en bloot-voets gaan. gy behoorde tot deeze laatſte waarſchouwinge niet

gewagt, maar eerder u zuipen verlaaten, en van dronkenschap af gestaan te hebben.

Men zal u hier een weinig spreuken, (raakende de Dronkenschap) voorleezen, door Sarabasa opgesteld, u die meede geeven ten einde gy die met aandagt leest. gy zult nu weder tot avond ten agt uuren op de vyfde trap te pronk staan.

En u dan niet beterende, op het eerste aanbrenge van u Wyk meester, naa Lankeja gebannen worden: dan zal men u zeer veele spreuken van Sarabasa meede geeven, op dat gy kond zien, tot wat kwaad gy u zelf door den dronk gebragt hebt.

Dan leest den Secretares hem een weinig spreuken voor, uit het boek van Sarabasa, uit het Kapittel van dronkenschap: het welke niet anders behelsd als zeer deftige spreuken. elk een byzonder zin hebbende.

Ik vraagde of eenige van die spreuken mogte afschryven? hy zei, die zyn te veele, ik zal u een goed getal behandigen, die gy meede zult neemen, om op u Schip af te schryven, dan hebt gy ten voortreffelyk tydverdryf, met een deftige studie.

Maar voor dertien daagen, is hier zulks geschied, en sloeg den Secretaris op het zelde blad in 't Kapittel van de Dronkenschap, en las het volgende den zuipert voor.

Het

Het Boek lag nog op de taafel, hy zeide schryft deeze zyde af, en niet meer, het voorrige, en het volgende zal ik u hier naa ter hand stellen.

Hy zetten hem om te rooken, ik om te schryven. Heel booven aan 't blad stond.

Van de Dronkenschap.

Het gebruik van Wyn is uit den Heemel, en het misbruik uit de Helle voort gekoomen,

Maatig gebruik van Wyn is de geest der Engelen: maar het onmaatig gebruik, is het bloed der Duivelen.

Wyn is een vriend der Waarheid, een vyand van veinsen; zy ontsluit de Kabinetten der herten en ontdekt alle secreeten. Ook is zy een medicyn magtig gedronken; want weinig verheugd, veele ontsteld, maar overdaad ontsind.

Wyn maatelyk gebruikt, maakt vrolyk, en verheugd de geest, zy heeft de welspreekendheid en konstige vindingen voortgebragt, zy ontbind de gebonden geesten, en kan van hooge zaaken spreeken. Maar onmaatig gebruikt, maakt

maakt een Mensch als een Beest, en een Wyze zot

Wie een glaasje drinkt voor den dorst, het tweede om den geest te verlustigen, het derde tot eere van een Vriend, doet niet kwaad; maar elk moet hem wagten voor overdaad en verkwistinge.

Wyn wekt de Geest op, en maakt de ziele wakker; maar die te veel gebruikt, duurt zulke niet lang dan word men dof en loom.

De Wyn dampen doen ons aardig schynen aan ons zelven, maar belacchelyk aan andere.

In de Wyn leggen alle ondeugden verborgen.

Die een groot Vriend is van de Wyn, is een Vyand van hem zelven.

De Wyn is het bloed der Aarde, en een hoofd-vyand der Jeugd; zy verslomt de spitsvinnigheid der zinnen, verminderd de pynen, verhit de ingewanden, verwert de inbeelding, vernietigd de geheugenis, ontroert de reeden, en

en verderft de vogten, en is by gevolg een hoofd vyand van onse gezondheyd.

Een Wys Man verlieft door de Dronkenschap deese volgende drie zaaken:

1. De Heerschappye van zyn gedagten.
2. De Toom van zyn Tong. En,
3. De aansienlykheit van zyne Jaaren.

Men moet nooit zoo veele drinken, dat het verstand of de voeten lemteren; veeltyts zit Cupido in den roemer, en Venus schuild onder in den Wyn.

Wanneer dat door de Wyn iemant tot ongereegelde driften vervalt, zoo verkort hy niemand meer als hem zelf.

Een Suipert verkwist sijn lichaam, tyd, en goederen terwyl hy sijn agting aan de Weereld opoffert.

De lekkerste Wynen, smaaklykste spysen, lieflykste lusten, en de aangenaamste vermaaken, worden alle zeer ras van de walgelykheid gevolgd.

De Circe van Ovidus, kan zoo wel op de Dronkenschap, als op de weereld gepast worden; want de dronkenschap verandert den Men-

Mensch in Beestagtige bedryven en gedagten, dus wort men als een Leeuw, Schaap, Swyn Aap, Bok, Nagtegaal, Stier, &c.

Een die dronken is, moet als een zinneloose aangemerkt worden, want zoo lange als eene voorzigtigen wys is, zal hem de Dronkenschap niet bevangen.

Een Dronkaard kwetst sijn Natuur, verwerpt alle gunst, hy verliest zyn eer, geld, en gezondheid. En wat onderscheid is 'er, of iemand zig zelver voort doodet, dan of hy dat door den drank van langzaamer hand doet.

Een Dronkaard koopt voor zyn geld zotheid, ongezondheid, armoede, schande, en een berooid hoofd.

Een Dronken mensch is geen meester van sijn gedagten, nog van sijne tonge, hy spreekt zonder schaamte van oneerlyke dingen: van een Man word hy een Kind.

Door dronkenschap worden veele goede dingen verhinderd, zy is de Moeder van alle kwaad, zy ontbloot ons van de reeden, zy baard sonde, schaade en schande.

Dit hem voorgeleesen hebbende, wierd nog

nog de leelykheid van de Dronkenschap zeer scherp in hem bestraft; hy moest dan weeder op de vyfde trap te pronk staan, welk geschiede. De Heeren vertrokken zynde, wierd hy op de trap gesteld.

Hy in plaats van beschaamd te zyn, riep daar veel Volk by een, en begon met een lacchend en bly gelaat te spreeken, en zeide,

De Wyn is in 't midden best, om dat het bovenste eerst door de lugt word aangedaan en bedorven, zy word daar door dan wateragtig; het onderste is moerig, drabbig, heffig, &c. Ik zegge u zeyde hy, goeden Wyn moet zyn klaar, subtyl, oud, van rype druyven, die niet rottig zyn, in 't glas springende.

Alle Wynen kan men in flessen lang goed houden, met Oly daar op te gieten.

Het Bier moet klaar zyn, gebrouwen van onbedorven koorn, lang en ten vollen gekookt, niet zuur, maar oud, klaar, en van de heffe wel gezuiverd.

Dit gezegt hebbende, haalden hy een flesje met Brandewyn uit zyn zak; ha! lieve morgenster! zeide hy, gy zyt myn vermaak, waarom zoud gy alleen des morgens goed zyn? waarlyk, het is op den dag, jaa des avonds

alzoo gezond als des morgens; met dronk hy het flesje uit, ô goddelyk vogt! riep hy, wat Schip zou in zulk een Zee niet gaarn verzinken. Met begon hy te zingen een drinkliedjen.

De Gouverneur dit aangediend zynde, liet hem aanstonds haalen, en voort zenden op het Eiland Lankeja, daar hy teegenwoordig moet arbeide, en zeer zoobere spyze geniet, al wat hy meer verdiend als hy verteerd wordt tot onderhoud van zyn Huis besteed.

In de Zaal der *Dronkenschap* stonden de volgende Beelden.

De Narägtige *Sotheid* wierd verbeeld door een lacchende Vrouw, die haar naaktheid vertoond, houdende in de eene hand een molentie in de andere een Schaaps hoofd.

De *Geilheid* stond byzyden de *Sotheid*; deeze was een zeer schoone en bynaa naakte Maagd, zittende op een Geite; hebbende in de eene hande en Patrys of Veld-hoen, en in de andere een Schorpioen, en een groote roemer Wyn.

Ter zyden stond de *Onstandvastigheid*, zynde een Vrouw, staande op de Weereld houdende in de eene hand een halve Maane, in de andere hand een Chameleön.

Digt daar by stond de *Agterklap*, zynde een

een lelyk Wyf, die een gespleeten tonge uit haar mond stak; op haar eene schouder zat een Exter, op de andere een Raave, haar kleed was met Scorpioenen en Addertongen bezaaid

Het *Bedrog* stond hier als een oud Wyf hebbende een muise valle op het hoofd, een hengel-roede in de hand, haar kleed was vol mom-aangezigten, by haar stond vuur en water.

Het Beeld van *Kwaad-spreeken* was ook een oud Wyf, met Egels-vellen gekleed, hebbende een swarte verf-kwast in de eene en een roestig mes vol schaaaren in de andere hand.

Hier digte by aan de deure stond de *Armoede*, als het laaste gevolg van de *Dronkenschap*; zy stond als een Heidinne, buigende haar hals onder een dienstbaar Juk, een Hond bepisten haar.

Hier uitgaande; bragt my den *Garbon* nog dertig trappen hooger, in de kaamer van den Souverein.

Hier zat het beeld van den Koning *Cham-Hosi* in een schoonen Throon, met een massive gouden Kroone op sijn hoofd, een gouden Sçepter in sijn hand, op wiens opperste een menschen ooge, zeer çierlyk en levend

gemaakt stond; om sijn hoofd had. hy straalen als de Sonne, sijn andere hand rusten, op een Boek daar de meeste Wysheid was in verin verklaard, die in *Krinke Kesmes* bekend was. Op het Boek was geschreeven met goude letteren, *die niet kan Veinsen, kan niet Regeeren.*

Nevens hem zat het Beeld van een *History Schryver*; dit Beeld scheen een aanzienlyk Man; voor hem lag schoon papier, daar by stonden alderhande koleuren van schryfbaar metaal, in zyn hand had hy veele pennen van verscheiden fatsoen, gelyk scherpe, stompe, styve, slappe, regte, kromme, &c.

Aan de andere zyde van *Cham Hazi* stond het wonderlyke Beeld genaamd de *Politie*: dit was,

Een Vos zittende op een Kameel, die stuurende met een gouden Toom, zyn Zaal daar hy op zat was een Schild-pad, zyn Pistolen Verre-kykers, zyn Scabracp met Slekken bezet; hy had een Geestelyke Myter op zyn hoofd, om zyn hals hing een Keeten Brillen, van allerhande koleur, en veelderlei fatzoen, daar onder een Horlogie aanhangende, zyn Mantel was vol Oogen en Ooren, onder zyn Oxels hadde hy Boeken, Papier, Pennen, Inkt, Penzeelen, en Verf; in zyn regter Poot hield

hy

hy een Schaale, die hy geduurig in balans zogt te houden, met nu in de eene, dan in de andere blaazende, in zyn linker Poot hield hy een Touw, daar Eezels, Bokken, en Verkens, met Buffels aan gebonden waaren, die hem goedwillig scheenen te volgen.

De *Geveinstheid* wierd hier verbeeld, door een maager wyf, gekleed met schaape-vellen, waar onder heen een wolf uit kykt, in haar hand was een Boek en Paternoster.

Daar ontrent stond de *Gierigheid*, dit was een oud, telyke maagre Caronje van een wyf, met gescheurde vodden gekleed, zynde bloots voets knoopende met beide handen een volle Geld-beurs toe; by haar stond een maageren wolf.

De *Eedelheid*, was een schoone Vrouw kostelyk gekleed, hebbende in de eene hand een Lance, in de andere het Beeld van *Palas*, op haar hoofd was een Kroone van Sterren, voor haar op een taafel, laagen Kroonen, geld, Boeken, en Swaarden.

Den *Oorlog* was een gewaapend Man, hebbende in de eene hand een Bloed-swaard, in de andere een brandende Fackel, zyn helm çieraad was een Tyger, op syn schild stond een wolf en Krokodil met yzelyke klaauwen,

zynde met allerley Oorlogs tuig behangen.

Hier beneeven stond de *Tol* of *Schattinge*, als de zenuwe des Oorlogs, verbeeld door een *Pachter*, zynde een sterk Jongman, met blooте armen en beenen, zyn hoofd is bekranst met een eiken krans, daar Paauwen veeren als Pluimen op staan, zyn Rok is vol oogen en ooren, in zyn regterhand houd hy een Schaar, in de slinker een stomp Mes met een ronde punt, voor zyn borst zyn twee Messen gekruist: in plaats van een Deegen, heeft hy op zyn slinker zynde een droog scheerders Schaare aan een draagband - by hem staat een Schaap, voor zyn voeten leggen verscheiden Knyptangen.

Deeze Zaal verlaatende, klommen nog dertig trappen op, hier ontsloot hy de Kaamer van de *Gods dienst*.

Hier moest men de Schoenen uittrekken en de voeten wasschen in een bak daar ten dien einde gesteld, eer dat men in de Heilige plaats mogt in treeden. Hier verwonderden ik my door derzelver toestel, en overgroote bragt.

Deeze zaal was van binnen rond, het gewelf muuren, en vloer, was uitneemend schoon op zyn Mosais gewrogt; met goud, sil-

silver, azuur, zulk hoog rood als karmozein, met zeer gloejend groen, dat alles zoo uitneemend glanzig was, dat ik my niet genoeg verwonderen kon.

Tien voeten van de muur was rondom een afschutzel, konstig gesneeden, en door gebrooken met veele Historien en Beelden, verbeeldende eenige mirakelen of wonder-werken, door eenige van haare Heiligen ofte Martelaaren gedaan, zoo den *Garbon* zeide. Ik dit ziende, en van den *Garbon* dat hoorende; dagt in my zelf, immers meiner en zeggen alle Gelooven, haare Heiligen, en Martelaaren te hebben.

De plaatze, of spatie van dit rond, dienden om de Offerhanden te ontfangen, die elk volgens, de wet op zeekere hoogtyden ofte heilige daagen daar moeten koomen offeren; ten dien einde stonden daar zeer veele offerkisten, zynde rond, booven met een gat waar door de Priester dezelve in de kist stak,

Den *Garbon* een andere deure openende, trad met my in de tweede verdeelinge, welke ook rond, en tien voeten breed was, Deeze plaatze was heiliger als de eerste, hier wierd gebiegt en gebeeden; het tweede afschutsel was vyf voeten hooger als het eerste, en bedekt door een blaauw satynen kleed met

goud geborduurd, dat men met zyden koorden konden optrekken, om het binnenste te besien.

Den *Garbon* had de goedheid van het kleed zoo hooge op te trekken, dat ik het binnenste zien kon; op het eerste aanzien wierd ik eenigsints ontroerd, over de onwaardeerlyke kostelykheeden en schitterende glans, van zoo veele volmaakte glanssen en werken.

Dit binnenste vertrek was de *Adyta*, ofte het *Heilige der Heiligen*, daar mogt niemand in komen als den Koning, of door desselfs schriftelyk bevel.

In het midden van deese *Adyta* of *Heilige der Heiligen*, stond een ronde gouden kist, rustende op de schouders van tien goude Engelen, in deese kist wierden veele Heiligdommen bewaard. Boven op het deksel waaren goude Beelden van *Baloka*.

In deese *Adyta* of *Heilige der Heiligen*, moesten de Princen, Veld-oversten en Gouverneurs, haar eed van getrouwigheid. met veele Ceremonien en Offer giften afleggen: als in de tegenwoordigheid van *God* en *Baloka*.

Rondom deese Kist stonden de Beelden van de *Kindsheid*, *Opvoeding*, *Gewoonte*, *Wysheid*, *Deugd*, *Eere*, *Geboorzaamheid*, de *Hoope* en *Eeuwigheid*.

De

De *Kindsheid* was als een Kindje van drie jaaren, rydende op een houten kermis paardje, houdende in zyn regterhand een schoon papier als iemand dat aanbiedende, om daar op te schryven wat men wilde,

De *Opvoedinge* was een bedaagd Man, die een Kind in een Boek onderwees, hebbende in zyn andre hand een roede, toom en slange; neevens hem stond een kraajenden Haan.

De *Gewoonte* vertoonde een oud Man, belaaden met verscheide Musyk en andere Instrumenten; by hem stond een slyp steen.

De *Wysheid* wierde hier vertoond door een oud zittend Man, hebbende de voorste vinger van zyn linkerhand voor zyn voorhoofd, als in gedagten weesende, voor hem op de taafel stond een brandende lamp met een kanne, beide vol olie, daar neevens leide een Boek daar de Beeltenisse van *Baloka* in was.

De *Deugd* stond als een schoonen Jongeling, hebbende een krans van gras en eiken loof en eikelen om zyn hoofd, daar boven op stond een Sonne, op zyn borst stond een ronde O, waar in een vierkant, en in deeze weeder een gelykzydige drie hoek getrokken was, in syn eene hand had hy eene lance met lau-

lauren omslingerd, in de andere had hy verscheide Kroonen, syn regter voet stond op een vierkante steen.

De *Eere* was verbeeld door een Jongeling, wiens hoofd met lauren bekranst is, hebbende in de eene hand een spiets, in de andere een overvloets hooren met vrugten, bloemen, en blaaden gevuld.

De *Hoope* stond hier als een jonge Maagd, ziende opwaarts naa den Heemel, reikende met haar regterhand een lelye om hoog, en leunde met de slinkerhand op een anker.

Aan de deure stond de *Eeuwigheid*, zynde een staatige Vrouw met los hoofd hair haare zyden verlangden haar aan beide zyde koomende booven haar hoofd te zaamen, zoo dat zy in een rondel Circul zat, die blaau en met Sterren bezaaid was, in haar eene hand was een goude Sonne, in de andere een zilvere Maane, twee zaaken die alles baaren, voeden, en onderhouden.

Deeze Beelden, gelyk ook alle de voorgaanden in de andere Zaalen, stonden op ronde Pedestallen, van binnen hol, die als kisten konden opgeslooten worden; in de zelve wierden de spreuken van *Sarabasa* bewaard.

De

De Heilige *Gouden Kist* die met haar boorden op tien Engelen rusten, had nog regt onder haar in 't midden een Pedestal, daar desselfs boodem op rusten, in deeze waaren de spreuken van de Gods-dienst berustende.

De Heilige kaamer verlaatende, klommen nog dertig trappen op, alwaar den Garbon een Kaamer opsloot, daar ik niet zag als drie Beddesteeden, drie stoelen, een taafel, daar op, pennen, inkt, en papier, met eenige Boeken: ik vraagden wat dit beduiden? den Garbon antwoorden, dit is de *Vrykaamer*, ik zal u het daatelyk zeggen, hier is dog niet te zien. Hy sloot de deure, en wy kwaamen naa dat nog twintig trappen waaren op geklommen, booven op het plat.

Dit plat had vyftien voet in zyn Diameter, rondom met een leuning voorzien, in 't midden was een hoog Pedestal, waar op den Engel *Baloka* alle Heilige daagen, wierden ten Toon gesteld, als wanneer elk hem groeten, en kwaamen Offeren en Biegten.

Hier by stond een ongeslooten kooperen Kist, waar in een sleutel en een kooperen Hoorn lag. Ik vraagden wat dat beduiden? den Garbon antwoorde, wanneer een Vlugteling op dit plat komt, blaast hy driemaal op

den

den Hoorn, als wanneer den bewaarder van deeze Piramide moet booven by hem koomen, die dan deeze sleutel krygt, en brengt de Vlugteling in de *Vrykaamer*, de deure voort sluitende, gaat terstond den Gouveneur het bekend maaken, dat daar een Man is die *Vryheid* eischt; den Gouveneur send daar op voort twee Raads-heeren, met een Secretaris, neevens eeten en drinken.

Deeze booven koomende, verhooren den Man die de *Vryheid* eischt; en wanneer het blykt door syn reedenen, en dan door getuigen, dat hy door ongeluk of noodzaakelykheid, een Dood slag, of iets anders begaen heeft; als by voorbeeld, zoo hy was uitgedaagt tot Vegten, of om zyn eere, of leeven te beschermen, een Manslag begaan had, zoo word hem dat eeten en drinken voor gezet, en hy van de andere noodzaakelykheid versorgt, tot zoo lang, dat syn Proces geëindigt is, waar by hy door het Regt of de Regeering word *Vry* verklaard, hem zyn Sententie daar van ter hand gesteld, word hy kost en schadeloos ontslaagen, en gaat dan syns weegs.

Maar indien den *Vryheid eisscher* overtuigd word, dat hy met opzet een moord of andere schandelyke, of doods-waardige zaaken begaan heeft; dan word hy niet beschermd, gelyk

gelyk in de Kloosters ven *Spanjen* geschied, (dat regte schuil-hoeken voor Moorders Schelmen, en Dieven zyn) maar deeze word dan daar neevens in een andere Kaamer gebragt, daar hem niets mag gebragt worden, nog eeten, nog drinken, hier heeft hy keur, om van honger en dorst te sterven, of hem zelf om te brengen, genietende door deeze *Vrykamer* alleen, dat hy niet door Beuls handen sterst, en dan nog eerlyk begraaven word.

Wy weeder af klimmende, en beneeden koomende, was ik byzonder wel voldaan over de goedheid van den Garbon, dat hy my alles had laaten sien, en onderregt, deeze zeer treffelyke Piramide aangaande; ik bedankte hem met een goed herte, belooven weederom met eenen, dat wanneer ik myn goed uit ons Schip konde bekoomen, ik zyne goedheid eenigzins zoude tragten te vergelden, zoo met met Kaarten als Boeken, die ik zoude konnen missen, waar voor hy my bedankte.

Ik beklaagde my egter dat ik zoo ongelukkig was, dat ik alle de Beelden die ik in de Piramide gezien had niet zoude konnen onthouden; gy my met een duister gezigt aanziende, sprak als half verstoord, ik heb u meer als eens gezegt, dat ik u alles schrifte-

telyk zal overgeeven, dat gy dan te Scheep zynde, met plaizier kond afschryven, en dat in zulk een order brengen als het u zal believen; met riep hy een Man die onder in de Piramide woonden, hem aanspreekende, dat ik niet verstaan kon; den Man ging binnen, voort weerom komende met een een papier, dat hy den Garbon met een diepe reverentie over gaf.

Den Garbon my dat overhandigende, zeide, daar is de beschryvinge van de Kaamers en Beelden der Piramide die gy gezien hebt, in goed Spaans, gaat en schryst dit af, ververst u gedagten daar meede, ik zal u ook een Kaarte van ons Land, ter hand stellen, gy weet dat eene van myne Klerken voor u doende is om in 't Spaans te vertaalen de beschryvinge van dit ons Land met alles wat daar aan vast is, of toebehoord, die heb ik u meer als eens gezegt, gy moet daar vergenoegd meede zyn.

Ik bedankten hem andermaal, met een diepe eerbewyzing, en vraagden nog met eerbiedigheid, wat de *Eeren-poorten* beduiden die op de Markt stonden.

Hy antwoorde, dat zal ik u zeggen; en met my daar aan toe gaande, zag ik dat deeze *Eeren-Poorte* uit drie boogen bestond, en van booven met een steenen gewelf bedekt, dat

dat op vier Pilaaren rustede, van een wonderlyke order. De eerste Poorte was van geele en glanzige *Sonnen*, met Dieren, en Fruiten doormengd.

De tweede Poorte was van witte *Maanen*, zoo heele, halve, vierendeels, als nieuwe met veele kruiden, en groente doorwrogt, op de groente laagen veele witte droppen als daauw.

De derde Poorte was gemaakt, van veele geele en witte Sterren, de geele vertoonden *Sonnen*, en de witte *Maanen*, doormengd met veele Figuuren uit de *Mathesis*, als ronden, veele en verscheiden zoorten van vierkanten, driekanten. &c.

Ik dit alles zeer naauwkeurig beziende, en dorst egter niet vraagen. Den Garbon die myn gezigt, en doeningen gedeurig gaade sloeg, vraagde wat my daar van dagte? Ik antwoorde, dat naa myne meeninge deze boogen zeer konstig gewrogt, maar dat ik de stoffe waar van die gemaakt waaren al zoo weinig kenden, als beteekeninge van de Figuuren; ik staa verbaast van zulke fraaije dingen te zien.

Den Garbon zeide met een lacchend weezen, deeze *Eeren-Poort* is geboud voor negentien duisend, en agt-en-dertig jaaren, en verstrekt ons hier tot een tyd-punt (Epocha) duizend Jaa-

Jaaren naa dat de Weereld geschaapen is en naa deeze tyd-punt reekenen wy onze Koningen die wy nu neegen-tien-duizend en agt-en dertig Jaaren konnen bereekenen, aan dit tyd.punt mag niet anders gereekent worden als de regeeringe onzer Kooningen; wy zyn wel zoo oud als *China*; ziet deeze stoffe nu met aandagt, het is geen meetaal, geen steen, of glas, maar een nu onbekende zaak, onder de geleerden word hier nog getwist, of het gegooten dan of 't gehouwen is, deeze konst schynd verlooren te zyn, wat denkt gy daar van?

Ik zeide half beteuterd, myn Heer; als ik het zeggen dorst, zonder u te vertoonen dan had ik daar veele teegen. Spreekt zonder schroom zeide hy, wat u beliefd,

Hoort dan toe, myn Heer, in *Europa* word onder de geleerden vast gesteld, dat naa de Scheppinge der Weereld vier-duizend Jaaren C h r i s t u s gebooren is, en deeze geboorte, is de tydpunt in *Europa* en teld men van de geboorte C h r i s t i nu 1702. deeze met de voorige 4000. jaaren opgeteld, is te zaamen 5702. als wanneer de Weereld van God geschaapen is, hoe kan dan deeze *Eeren Poorte* zoo oud zyn?

Ten anderen, kan ik niet denken, dat een

een werk door Menschen handen gemaakt 19000 jaaren, en langer, de lugt zoude konnen verduuren.

Den Garbon antwoorde, op het eerste diend, dat *Europa* haare konsten, weetenschappen, wetten, en Godsdiensten, meest uit *Asia* ont fangen, of overgenoomen heeft, dat door de langheid des tyds, deeze zaaken veele veranderingen geleeden hebben. Zegt my waarom zouden wy *Asianen* zoo wel niet kommen reekenen als die van *Europa*? te meer dewyle wy ook alhier hebben, leezen, en onderzoeken, alle *Joodse*, *Christense*, *Turkze*, en veelerleie Heidenze Wet-boeken. Onder veele deftige Schryvers van *Europa*; munt in veele een zeer geleerd Man uit, welke dus spreekt.

Onder alle Tyd reekenaars die niet overeenkoomen over het Jaar der Scheppinge, waar in den MESSIAS *gebooren is, kan men aanmerken dat 'er onder die alle niemand is die meerde reekend als 7000, en geen die minder als 3300 jaaren.*

Dit verschil van de oudheid der Weereld is 3300 jaaren, welke de eene meerder, als de andere reekend. Mag in *Europa* de eene van de andere verschillen 3300 jaaren, waarom zouden wy volgens onze Boeken daar geen

14339. jaaren moogen by doen? wat hebben de *Chineesen* meerder regt als wy? onze Historien zyn zoo geloofwaardig als die van *China*.

Ziet eens wat u Europische Schryvers daar van schryven, CRISTUS zoude geboorens zyn naa de Scheppinge der Weereld, volgens 't gevoelen.

Van	*S. Hieronimus* -	3941
	Origenes - -	4830
	Augustinus - -	5353
	Alfonsus Koning van Spanjen	6984

Deese eerste en laatsten verschillen 3043 jaaren. Maar *Vallemont* steld 4000 jaaren daar bygedaan 1702 zoo gy nu reekend; dan heeft de Weereld nu gestaan naa de reekening van *Europa* 5702 jaaren, en naa onze reekening 20038 jaaren; dog gy behoeft dat niet te gelooven: hier is dat Waarheid; maar in *Europa* niet: Even gelyk als u Misse, Vagevuur &c. in *Spanjen* waarheid is, dat is hier geen waarheid.

Wat het duuren aangaat, het *Pantheon* tot Romen, of nu *S. Maria Rotunda*, hoe lange heeft dat hestaan? en kan nog lange staan. Waarom kan 'er geen substantie zyn die twintigmaal bestendiger is; In dien tyd was de heerlyke *Sonne* onsen Koning.

Hy

Hy ſweeg, ik was bang hem te vertoornen, en zag na een andere *Eeren-Poort*; hy zeide, kom laat ons de drie andere *Eeren-Poorten* ook nu voort bezien.

Wy traden daar na toe, dit was een aardig Gebouw, beſtaande ook uit drie Boogen, uit een zwarte, glanſige en zeer harde ſteen gemaakt de eerſte was van grouwelyke Draken konſtig door een geſlingerd, doormengd met veele opene Boeken. De tweede was als van Klippen, waar boven op een *Chinees* ſchryvende in een boek, zat: by hem ſtonden verſcheide geeſtelyke, als na hem hoorende. De derde Poort was weeder een vertooninge van Draaken, met Boeken doormengd.

Den *Garbon* my aanziende, zeide, deeze *Eeren-Poort* is geboud voor 2250 jaaren, ter eeren van den goeden Philoſooph *Krakabas*, deezen was een lieveling en Diſcipel van den grooten Wysgeer *Confucius* in *China*. Deezen goede Man gaf en maakte ons goede Wetten, en verbeeterde de oude: doen ter tyd was hier nog geen Vreemdeling gezien, hy was de eerſte.

Ik vraagden, hoe is deezen dan hier gekoomen den *Garbon* zeide, dit zult gy nog minder gelooven als van de eerſte poort.

Krakabas was zeer geleerd, en de beſte Diſcipel van *Confusius*. Hy in *China* buiten *Nanking*

king in een Bosch wandelende, kwam door-last van de *Son*, den Engel *Baloka* by hem, hem zeggende, dat hy aanstonds na *Krinke Kesmes* moest; hy was verbaast, en zeide dat land niet te weeten; maar *Baloka* nam hem op, voerde hem door de lugt, (daar hy ook wonderlyke zaaken zag) en zetten hem needer digt by de Hoofd Stad *Kesmes*.

Hy ter Poorten intreedende, was elk verwonderd; want zyn kleeding was onbekend, en niemand konde hem verstaan: men bragt hem voor den Koning, die hem na een andere kaamer liet brengen, alwaar hem eeten en drinken voorgezet wierd daar by geval papier, pen, en inkt stond, hier begon hy voort te schryven, en meer papier &c. eischende, wierd hem dat ter hand gesteld, hy begon voort een Woorde boek te schryven: vragende wat dit of dat voor een naam had, dat hy opschreef, daar zyn *Chinees* teegen zettende, leerden hy in korten tyd onze taal; hy wierd bemind van den Koning en alle menschen om syn deugd. Hy verbeeterde veel oude, en maakte veele nieuwe Wetten, die alle door den Koning en zynen Raad wierden bevestigd.

Dit diend nu tot een *Tyd-punt* in alle Regts-zaaken, Obligatien, Verkoopingen en anderen handelingen, daarna worden alle Sententien en Decreten gedagteekend, ook als een Con-

Contract gerekend word, zoo ik nog gisteren gedaan heb, teekende ik daar, *onder het jaar van Krakabas* 2250 de 6de dag van de 8ste maand.

Ik grimlagte, hy merkte dat, en begon ook te lacchen: spreekt vry op zei den *Garbon* want ik weet dat gy dat niet gelooven wilt.

Ik antwoorden, ik wilde wel gelooven, maar ik kan niet.

Hoort de *Posos*, zeide hy, waarom wilt gy niet gelooven, wat schort daar aan? zegt het vryelyk op. Ik ben verwonderd, zeide ik, en kan niet begrypen, dat den *Engel Baloka* uit de *Sonnen* zouw koomen in *China*, en neemen *Krakabas* daar op, hem dan door de lugt voerende tot hier by *Kesmes*. Og myn lieve Man! zeide hy, is 't anders niet? ey hoord? dit is hier waar, maar in 't *Mark Ancona* in *Italien* niet, daar is weder waar, dat de Engelen het Huisje van *Loretto* op hunne schouderen namen, in het Heilige-land, en droegen dat door de Lugt, tot in *Mark d' Ancona* by het Steedeken *S. Maria Lauretana*, dat is hier ook niet waar.

Komt laat ons nu na de derde gaan, welke ter eeren van den vroomen Koning *Cham-Hazi*, en den wyzen Wysgeer *Sarabasa* opgeregt is. Hier komende, zag ik vier boogen als in 't kruis teegen malkander over staande; boven op die aan de Oost kant zat den Ko-

ning *Cham-Hazi* in syn Koninglyk gewaad, met zyn Kroon en Sçepter vercierd, de Pylaars Boogen waren met kindertjes en overvloedhoorns bezaaid, alle van roode harde steen.

Over deeze teegen het Westen stond een witte Boog, met alle geestelyke cieragie vercierd, op deeze zat den Wysgeer *Sarabasa*, houdende een Boek in zyn eene hand, wysende met den voorste vinger van zyn andere hand op zyn herte.

De derde Boog teegen 't Zuiden, was gantsch blaauw, op deeze stond de *Sonne*, zonder eenige verçiersels, als tusschen Wolken dryvende De Boog teegen 't Noorden was groen, met pennen en boeken kunstig verçierd, boven op stond den Engel *Baloka*.

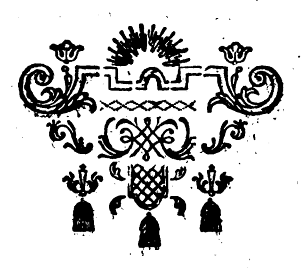
Tusschen deesen vier Boogen wierden alle regten uitgesprooken, het Geestelyke raakende; zy is ook een *Tyd-punt* voor alle geestelyke Actens, en is geboud voor 607 jaaren, ter eeren van *Cham-Hazi* en *Sarabasa*.

Van hier na de vierde gaande, zag ik dat die in drie boogen bestond alle van konstige Beelden, Festoenen, Overvloed-hoorns, Bloemen, &c.

Den Garbon zeide nu kan ik niet langer wagten, ik moet gaan, ik zal u van deezen *Eeren-Poort* een beschryving ter hand stellen met groeten hy my en vertrok; en ik na ons

Lo-

Logement, daar ik voort begon te schryven wat ik gezien had. Naa het nuttige van ons Avondmaal, rookten wy te zaamen, en nog wat gepraat hebbende, ging ik zeer vergenoegd na bed, God dankende, dat ik zoo veele fraaije dingen gezien had, en braave Schriften van den Garbon gekreegen had, en myn nog meerder beloofd was.

AGTSTE HOOFDSTUK.

Den Schryver krygd order om met den Garbon naar 't Schip te keeren; alwaar koomende het zelve met genoegen beschouwd. Tenten aan Strand. Ruiters langs 't Strand. Ryden den naar eenige Dorpen, en een Stadt. Den Schryver bekomt een kaert van Krinke Kesmes, dog kanse niet verstaen. De Garbon en den Capitein geeven malkander geschenken. Knedko wat het is; is de Mebiken aen de Rivier Berbice. Wyn na den Koning gezonden; wat Koopmanschap aan Strand gebragt werden, den Handel begint. Moeilykheid van den Garbon. Groote winsten Besluit om weer na Panama te zeylen. den Schryver werd met een Register van zyne Brieven van 't Zuydland, hem door den Garbon ter hand besteld, begiftigd. Vertrekt en komst in 't Vaderland.

DEn volgenden morgen kwam den Garbon zeer vroeg tot ons, met een blygelaat in de Kaamer treeden. Hoe Spanjerts! slaapt gy nog alle? ik koome u goede tyding brengen, zei den Man.

Wy

Wy zweegen. Hy ſprak verder. Hier is zoo eeven tyding van het Hof, en van u Schip gekoomen, het Hof heeft verſtaan, dat u Schip een vryen Handel van veertien daagen zal hebben, en zal naa drie daagen beginnen, op 't ſtrand aan de haaven.

Ik zal u te zaamen weeder te Scheep geleiden, na den eeten moeten wy vertrekken, ik gaa alles tot de reis beſtellen.

Alle ons Volk was verblyd, maar ik bedroefd. Den Garbon vroeg wat my ſchorte. Het antwoord was, dat ik zoo haaſt vertrekken moet, zonder meer gezien te hebben, ik had gehoopt zoo lange te blyven, dat ik ook nog een andere Stad zou gezien hebben. Ik zal u ſtraks als ik u Lieden koome haalen veele papieren meede brengen, zoo u beloofd heb. Hier word order geſteld om alle daagen tyding van u Schip te hebben, en daagelyks zullen daar Menſchen na toe gaan, met die zult gy nog alle daagen papieren onfangen, dit heb ik myn Klerk al gebooden.

Weeſt geruſt: en maakt u gereed om te vertrekken, ten twee uuren zal daar toe alles gereed zyn, en ik u dan koomen haalen.

Wy hadden ten twaalf uuren al gegeeten, en geen pakkagie hebbende als myne papieren, waaren wy klaar en tot reizen vaardig.

Ten twee uuren kwam den garbon ons haalen leidende ons dezelve poorten uyt die wy ingekomen waaren, en slaande de slinkerhand om, trokken wy Oost aan: naa wat gegaan te hebben, vonden wy twee Waagens met een karre. Den *Garbon* en ik traaden op de voorste, myn zes maats, op de tweede Waagen; op de karre waren leevens-middelen, een Tent; en Bagagie van den *Garbon*.

Onder het voort-ryden; zeide my den *Garbon* dat hy een dooze met papieren voor my had, en dat meer zouden volgen, zoo van het Koningryk, Land, Inwoonders, Dieren, Beelden, Fonteinen &c, dat my zeer verblyden. Wy kwaamen na eenige uuren in een Dorp van veertig of vyftig Huizen, dat zeer vermaaklyk was, van het eene Huis tot het ander was een Valleye van Vrugtboomen, een fraaije Rivier stroomde door het midden, een vierendeel van een uur gaans was een schoon Bosch.

Hier ververssten wy ons twee uuren, den *Garbon* liet my de papieren zien; ik zag onder veele goede Spreuken, en Beelden reedelyk geteekent, ook een afteekening van den Gouverneur van *Taloujdel*, beschryving der Badstooven &c. Ook de beschryving van het Hoofd-Eiland *Poele Krinke Kesmes*; van de

Die-

Dieren, Voogels, Visschen; en Insecta, neevens de beschryving van eenige daar by leggende Eilanden &c. waar over ik my uitneemend verblyde, en hem met al myn hert bedankte.

Teegen den avond een uur naa Zonnen ondergang, kwaamen wy weederom aan een Dorp; dat ook zeer vermaaklyk was; hier wierden wy alle wel onthaald, en sliepen tot twee uuren, wy reisden voort tot des morgens ten agt uuren, kwaamen wy in een klein Bosch, hier liet den *Garbon* zyn Tente opslaan, en rusten wy twee uuren, waar na wy voort reisden tot twee uuren na de middag, vonden aldaar een groot Huis by een Brug, die over een Rivier lag, hier rustenden wy weeder twee uuren, en verversten ons wel. Weeder voort trekkende kwaamen wy te tien uuren in een Dorp, daar ik om de donkerheid niet van zeggen kan: na wy ons ververst hadden, gingen wy slaapen tot dat alles ten agt uuren klaar was, en wy ons op reis begaaven. Wy trokken altyd zeer langzaam voort, en kwaamen ontrent ten twee uuren by ons Schip, dat my en myn volk, neevens al ons Scheepsvolk zeer vetheugden.

De Boot en sloep was doende met Vissen, zoo haast een goede zoode gevangen, en het

net

net te Lande was, voeren wy met dsn *Garbon* aan boord, alwaar den Kapitein en andere Officieren zeer beleefd ontfangen wierden: na weederzydze groetingen dat op zyn Spaans met groote Graviteit geschieden, traaden wy in de kajuit; na veele Discoerssen heen en weeder, wierd de Vis opgedist: wel gegeeten, en een glas wyn gedronken hebbende, bezag den *Garbon* het Schip met zeer groote verwondering nooit had hy zulk een Schip gezien; want in 440 jaaren was in *Poele Krinke Kesmes* geen Schip gestrand, maar by zyn leeven was 'er een gestrand op *Poele Wonvure*, dat hy niet gezien had.

Conon, Roers, Deegens en Bossekruid kenden hy; en wist daar meede om te gaan, maar het Schip en Scheeps gereedschap kenden hy niet dog hy vraagden naa alles.

Na alles wel besien te hebben, voeren wy, te weeten den *Garbon*, Kapitein, en ik weer aan Land, daar den *Garbon* zyn karre al ontlaaden, en zyn Tente reeds opgeslaagen was, waar in hy ons weederom wel onthaalden.

Op het strand telden wy al drie-en-dertig Tenten, die uit het Land gekoomen waeren zommige om te zien, alzo dit nooyt was voorgevallen, andere om te Negotieren: deezen Tenten vermeerderden dagelyks in getal.

Den Garbon verzogt my, dat ik zoo lang den

den Handel duurde, by hem in zyn Tent wilde vernagten, dat ik met bewilligen van myn Kapitein toestond; waar op straks myn kooy, en Scheeps kist aan Land deed koomen, en in syn Tent brengen, dat hem byzonder behaagde, en waar voor hy my bedankte.

Den Garbon was een Man van verstand en fatsoen, hy is in *Taloujael* zoo ik gezegt heb Arcitek en Opziender van alle publieke gebouwen, als Fortressen, Toorens, Paleizen, Bad-stooven, Fonteinen, Bruggen, Rivieren &c. En hier was hy kommandeerend Opperhoofd van de Zuid-landers, aan het strand toe gevloeid; hy was zeer Eedelmoedig van inborst, goedaardig, vroolyk van ommegang, niet gierig, maar scherp toeziende wat 'er omging.

Hy had order gesteld dat alle daagen twee posten aankwaamen van *Kesmes* en *Taloujaël*, met een woord, hy had het van te vooren zoo beschikt, dat alles in een geregelde order konde en moest toegaan.

Hy, den Kapitin en ik, ons wat gediverteerd hebbende, voer den Kapitein weeder na boord, om op alles dan goede order te stellen.

Ik en hy wat wandelende, zeide hy, de

Po-

Posos, kom laat ons in myn Tent gaan, en neemt myne geschreeven schriften nu over, en sluyt die in u kist, alle daagen zult gy meerder krygen.

Wy door de Tenten gaande, zag ik dat den *Garbon* van elk met zulk een diep respect wierden gegroet, als een Generaal in zyn Leeger, of een Burgermeester in eene Stad.

Wy in de Tent treedende, wierd de *Akalou* voort opgezet, onder het slurpen liet hy de doos met papieren brengen, welke uit zyn hand ontfangende, gaf hy my die over; zeggende, daar myn Vriend ontfang dit uit myn hand, nooit heeft eenig Mensch buiten ons Land dit geweeten, gehoord, of gezien, neemd dit als een geschenk van Vriendschap, gebruikt dit tot u dienst en plaizier, eer gy vertrekt zal ik u meer doen hebben.

Ik nam de doos aan, en bedankten hem zeer vriendelyk met een goed Herte, hy was by uitneemendheid blyde, en zetten de doos op myn kist.

De *Akalou* genuttigd hebbende, bedagt ik my wat, en opstaande zeide ik tot den *Garbon* myn Heer, kan ik u plaizier aandoen dat ik het goed uit myn kist welke ik tot vermaak, en nuttigheid heb meede genoomen, uit haale?

le? Ik ben nieuwsgierig dat te zien, zeiden hy.

Ik myn kist opsluitende, lag boven op een Weereld-kaarte, rond uit gesneeden, aan de eene zyde *Europa*, *Asia*, *Africa*, en het *Zuidland*, aan de andere zyde *America* &c. een rond bordpapier geplakt, dit tusschen een houten lang rond gedraaid handvatsel beklemd, dat onder lang was, had het fatzoen van een ronde waaijer; dat was my van myn Vriendt den Meester vereerd, hy had die zelf afgezet, by elken parallel de lengte uit *Gietermakers* Stuurmanschap aangeteekend, en de passaten naa *Dampier* daar in gesteld. Dit behaagden hem zeer wel, hy nam die in zyne hande, en naa dat ik hem die geexpliceerd had, zugten hy.

Ik dit merkende zeide tot hem, Heer *Garbon*, niet alleen dit, maar ik heb zeer veel tot u dienst, al wat ik eenigsints missen kan ben ik u schuldig: gy hebt my niet alleen verpligt met u goed onthaal, en zorg voor my te draagen tot *Taloujaël*, maar gy hebt my den beschryving van uw Land cum annexis gegeeven, en nog meer beloofd, dat my zoo aangenaam is, dat ik niet en weet wat vergelding ik u zal.

Neemt deeze Kaart dus geplakt in dank, nee-

neevens deeze myne losse, die nog zeeven-en-twintig waaren; ik rolden die in een, en hem dezelve overgeevende, beliefden hy die niet te ontfangen, zeggende u beleefttheid is te groot; want dat ik u tot *Taloujaël* gedaan heb, was myn pligt, en buiten myn schaade geschied en wat de papieren belangd welke ik u gegeeven heb, die kosten my ook niet, alzoo mymyne klerken weegens den Koning betaald worden.

Waar op ik antwoorde, Heer Garbon, neemt deese Kaarten dog in dank, ik heb die van myn Vriend ook zoodanig ontfangen: ik heb nog een Atlas van hem, daar ook zoodanige Kaarten in zyn.

Op dit myn zeggen nam hy die Kaarten aan, met een my zeer vriendelyk daar voor bedankende; hy wierd zeer vrolyk en verblyd, my omhelsende, zeide dat te zullen vergelden, met zoodanige Beschryvingen van dit zyn Vaderland, als nog nooit van de *Europers* zyn bekend geweest. Ik bedankten hem, met te zeggen dat hy my daar meede zeer verpligten zoude.

Myn goed weeder in de kist gedaan hebbende, deeden een tweede wandeling door de Tenten, welke geduurig vermeerderden, en kwam order aan den Garbon, den handel nog drie daagen uit te stellen.

Deeze order wierd gebragt door vier-en-vyftig

vyftig Ruiters, zynde alle wel opgezeeten gemonteert met een lançe, zaabel, en langroer, daar zy zeer wel meede konden ommegaan: deeſe waaren gezonden om alle diſordres te beletten, haare Bagagie wierde ook op vier envyftig Paarden haar naa gedraagen.

Over deeze Ruiters gebood den *Garbon* als Opper hoofd, zoo wel als over al het Volk dat hier was, en koomen zoude.

Den Garbon zeide, morgen zullen wy wat Landwaard in ryden, en zien wat daar te doen is, ik ben hier zelfs onbekend, alzoo hier noit geweeſt ben; dat ik toeſtond.

Des morgens gaf hy order, om het Land vyf uuren gaans door te kruiſſen; dit geſchiede, en kwam tyding der een goed Dorp drie nuren regt Weſt van ons, en nog een Dorp vier uuren Zuid-weſt van ons was daar wy met tien Ruiters naa den eeten naa toe reeden.

Een uur van 't ſtrand ontmoeten wy een groote Poel, daar ik wonderlyke Schepzels in zag; die ik niet en kende; hier waaren ook zeer veele Vliegen: voort rydende, kwaamen wy in het Dorp, dat uit een en-dartig Huizen beſtond, en hieten Gat; hier gaf den Garbon order om leevens middelen naa 't ſtrand

te brengen, en verstond dat de Stad *Raima* daar andehalf uur van daan was, daar wy voort naa toe reeden, neemende twee Boeren meede tot wegwylers.

Binnen *Raima* komende, wierden daar wel ontfangen, men gaf ons *Akalou*, en des avonds wierden wy deftig getracteert, ik moest by den Garbon slaapen. Des morgens stonden wy vroeg op, en bezaagen de Stad, welke niet zeer aanmerkelyk was, want zy bestond uit 600. Huisen, drie Poorten, vyf Toorens, tien Tempels, twee Bad-stoven. en dan nog het Stad-huis. Hier waaren zeer weinig Beelden, maar fraaye Fonteinen en Hoven.

Den Garbon stelden order om van daar ook leevens middelen naa 't strand te zenden.

Van *Raima* reeden wy naa het Dorp *Poca*, daar wel honderd en vyftig Huisen stonden. Hier wierden wy zeer wel en beleefd onthaalt.

Naa dat den Garbon hier ook de nodige orders gesteld had, bezaagen wy het Dorp, wanneer by geval ons een eerlyk oud Man ontmoeten. Den Garbon hem ziende, trad van syn Paard, zy omhelsden malkandere met een zonderlinge vriendschap, en hadden 't zeer drok, dog ik kon haar niet verstaan; den Garbon deed my ook aftreeden,

en

en wy gingen te voet naa ſyn huis, in het huis komende, was de *Akalou* voort klaar; onder 't ſlurpen vraagde de Garbon of hy niet een Kaarte van *Poele Krinke Kesmes* voor hem te leen had, alzoo hy geene van *Taloujael* had meede gebragt. O jaa! zeide den Ouden, en opſtaande, haalden twee van zyn kaamer, die hy den Garbon vereerde, welke hem bedankte.

Naa het Volk en Paarden gegeeten hadden, naamen wy ons afſcheid, en kwamen des avonds weeder aan ſtrand:

Den Garbon verhaalde my onder 't ryden, dat deeſen Ouden ſyn zeer goeden Vriend was dat zy te zaamen geſtudeerd hadden op *Poele Nemnan*, ook dat ſyn Zoon by hem gewoond had.

By onſe Tent komende was ons Schip een kanon ſchoot ver van Land gaan leggen; ik zag onſe Sloep op de dregge met vier Man daar in leggen. Ik riep onſe Quartiermeeſter die aan Land was, en vraagde wat zulks beduide; of 'er twiſt geweeſt was? Hy antwoorde neen, maar den Kapitein had het zoo verſtaan.

Ik vroeg wat hy aan Land maakte? hy zeide laſt te hebben om te wagten tot ik weeder kwam, en dan met den Garbon naa Boord te koomen eeten, alzoo zy

een braven zoode Vis gevangen hadden.

Ik den Garbon verzoekende, zeide straks meede te zullen vaaren, ik zegelde myn doos met papieren toe, gaf die aan de Quartiermeester om meede na Boord te neemen.

Den Garbon wandelde ondertusschen met den Ritmeester der Ruiters, en stelden order wat te doen stond; ondertusschen bezag ik de lang gewenschte Kaarten van *Poele Krinke Kesmes*, dog wierde root van spyt, alzoo nog Stad, Dorp konde kennen, en scheen my niet anders toe, als een vierkant papier dat vol Toovercharacters stond.

Den *Garbon* weerom koomende zag my de Kaarte in de hand hebben, vraagden al lacchende, wel de *Posos*, wat dunkt u van de Kaarte? ik antwoorde, ik en een jong Kind zyn daar eeven wys in. Dat is waar zeide den *Garbon*, ik laat u een teekenen, en de naamen met Spaansse letteren schryven. neemt deeze eene, alhoewel gy die niet verstaan kon, om dat zy u zoo vreemd schynd: hy die oprollende gaf my die, waar voor ik hem bedankte.

Wy voeren te zaamen naa boord, de Ritmeester der Ruiters meede Neemende, die by uitneemendheid over ons Schip verwonderd was te meer, als hy verstond dat wy daar de geheele Wereld meede konden rondom vaaren.

Den

Den *Garbon* en hy het Schip gaande bezien, vroeg ik den Kapitein de reeden waarom zoo verre was van strand gaan leggen? hy zeide een goed Zee man moet niet ligt geloovig aan vreemde Natien, maar altyd op syn hoede zyn, op dat hy, nog syn Volk niet verrast worden.

Ik zweeg, alzoo den *Garbon* weeder naa ons toe kwam: wy traaden van 't halve Dek, naa de Kajuit, daar wy ons met een pyp verversten, terwyl de Vis gekookt, en opgedist wierd. Wy aaten met smaak en plaizier; naa de maaltyd nog een glaasje gedronken hebbende, voeren wy naa Land, in in de Tent koomende rookten nog eens, en gingen toen te Kooy. Deezen nagt plaagden my de muggen by uitneementheid, zoo dat ik weinig konde slaapen.

Met den dag stond ik op, en wandelden wat: nu zag ik Ossen, of Koeyen, Schaapen, met verscheiden zoorten van andere Dieren aankoomende dryven, om tot spyze te verkoopen, straks wierden verscheide groote Tenten opgeslaagen en eenige van deeze Beesten geslagt, dezelve wierden by stukken verkogt zoo raauw als gebraaden.

Den *Garbon* zond twee Koeyen met vier Schaapen aan boord, tot een vereering, waar

voor den Kapitein naa den *Garbon* weederom zond eeu bril, Malgomse wyn, zoo veele Sek, een potys Oly, met een Verre, kyker, welke den *Garbon* welbehaagden.

Hier wierden nu ook te koop gebragt allerleie Fruiten en Groente, en kookten en smookken elk naa zyn welgevallen, zoo 't hem luste. Wy aaten dan eens in 't Schip, dan weer in de Tente, zoo het ons te pas kwam. Eens té Scheep eetende, zag den Garbon wat Wyn tint in een glaasje staan, hy vraagden wat dat was? het wierd hem gezegt, hy proefden een fris glaasje, dat hem wel aanstond, straks wierd hy van den Kapitein met een gevuld klein Vaatje daar van beschonken, dat hy dankbaar aannam.

Den Kapitein verzogt dat eenige Koop lieden van Land syne Koopmanschap mogten koomen zien, en dat wy haare ook mogten beschouwen. Dit is buiten myne magt zeide den Garbon, het woord des Konings gaat vast, ik, nog niemand kan daar teegen doen, maar ik zal u een regtveerdig Regter zyn zoo 'er dan twist onstaat.

Zet al wat gy verkoopen wilt op een papier, ik zal 't doen vertaalen, en aan myne en aan alle groote Tenten doen aanplakken, ten einde het alle kooplieden konnen zien en leezen. Dat geschiede.

Eens

Eens in de Tente zynde, ving ik een mugge, die voor een vergoot-glas brengende, liet ik dat den Garbon zien, deezen was zeer verwonderd; als hebbende zyn leeven zulks nooit gezien, wy stelden daar verscheiden Lighaamen voor, dat hem zeer behaagde en vrolyk maakte.

Ik dit ziende, bood hem dit *Micrascapium* met syn Stoeltjen, aan, dat hy eerst weigerde, dog eindelyk annam. Hy beloofde dit te vergelden met al wat in zyn magt was. Myn Vriend zeide hy, nu zal ik misschien ontdekken door dit glas, wat de *Knepko* is. Ik dit niet verstaande, vraagde wat het was. Hy antwoorde, het is stof, dit op ons vel vallende, word een hert gezwel, als een van u Erten, dit word uitgenoomen, en wanneer het niet wel geneezen wort, dan baard 'er een wonderbaarlyke ziekte, welke zomwyl besmettelyk is.

Met kwam de Quartiermeester uit naame des Kapiteins ons aan boord verzoeken, wy traaden vliegens in de Sloep, onder 't roeijen dagt ik geduurig op de *Knepko*; my schoot in dat ik iets diergelyk geleezen had, dog wiste niet waar.

Aan boord komende ging ik voort na myn Boek kas, dit was een eiken kistje van twee en een half voet breed, een en drie vierendeel voet diep, en ruim twee voet, hoog. Ik myn *Catologie* naziende, vond de Reize van *Adri-*

Adriaan van Berkel na Rio de Berbice, my schoot terstond in, dat dit de Man was, ik zag hem naa, en vond Fol: 88. het volgende.

De *Mebiki*, in Nederduits ziekte, is een zoort van stof, of iets anders, zoo groot als de punt van een speld, dit zet zig ergens op het vlees, en groeid voort tot de groote van een gemeene Erte, zy zyn bleek, en hard van schil, welke gebrooken zynde, vertoond zig van binnen een dik goed, dat als het geknipt word, eeven eens knapt als luizen.

De gaaten daar deeze *Mebiki* uitgehaald worden die stoptmen met asse van Tabak, en indien zy daar niet meede geneezen, loopt men gevaar dat het pok-gaaten zullen worden, waar uit dan naa verloop van tyd de pokken te voorschyn koomen. Dit gebeurd hier dikwils, zonder dat men de moeite behoefd te neemen van haar by Vrou volk te gaan haalen. Dus verre van *Barkel*.

Dit las ik den *Garbon* in Spaans voor, die zeide dat het zelve de *Knepko* was. Dit passeerden onder 't rooken van een pypje.

Wy gegeeten hebbende, las ik den *Garbon* myn Catalogus voor, waar op hy zeide myn Heer, naa ik u kenne hebt gy geen slegte Boeken, ik wensche u met de zelve veel

veel plaizier, met nuttig tydverdryf, en dat gy daar wysheid uithaalen moogd. Hy zag my aan en grimlagte.

Ik hem weederom aanziende, zeide Heer *Garbon*, aan Land zyt gy myn Meester, daar kond gy my Commandeeren, maar hier te Scheep ben ik Baas, en Commandeere u met my te gaan naa myn Boeke kist in de Konstaapels Kaamer, daar op hem met beleefdheid by de handneemende, gingen wy naa de Konstaapels kaamer, den Kapitein volgde, en een Kajuit-wagter met een Boutelje agter aan.

Wy beneeden koomende, en ik myn kist ontsluitende, die van binnen met laaden was, trok ik de spaanze laade op; hier kreeg ik voort in de hand den *Spaanzen Gracian*, zyn konst tot Wysheid, neevens zyn *Criticon*, of mensch buiten bedrog. De werken van *Descartes* in 't Spaans overgezet. Sestien Boeken van *Euclides*, alle in 't Spaans gedemonsteert. Deeze alle vereerde ik hem met een goed Hert.

Al weigerende, dwong ik hem egter die aan te neemen, waar voor hy hem verpligte, my alle goede en Vriendelyke dienst te doen, zoo veele in zyn magt was; hy was by uitneementheid vergenoegd, en voldaan, maar ik nog meer, om dat ik hem weder op het nieuw aan my verpligt had, ik nam met

verlof van den Kapitein de kajuit-wagter de Boutelje uit de hand, daarweinig in was, en verzogt dat ik van myn Wyn mogt doen koomen, alzoo nog wel twee Oxhoofden vol had, dog voor die moest ik vragt betaalen, als ook van 24 kelders Franze Brandewyn, De Kapitein my aanziende, begon al lacchende te zeggen, koopman zou het geen schande zyn, voor my en myne Reeders, dat ik zulk een Man als den Heer *Garbon* door u zou laaten tracteeren binnen myn Boord, wat dunkt u zelf? dit is waarlyk myn beste Wyn, ey laat ons Vrienden blyven. Hoord de *Posos*, ik wed met u om 15 stoop Wyn dat ik weet wat gy my doen zult. Wy wedden, den *Garbon* zou rigter zyn. Wagt zei den Kapitein, syn Pot-lood krygende, schreef hy iets op een Briefje, dat toevouwende, gaf dat den *Garbon*, zeggende, myn Heer geliefd dat te openen als onzen Koopman gezegt heeft, wat hy doen wil. Goed zeide ik, ik nodige u beide met eenige vrienden van u beide, neevens my aan 't Land te gaan, om u daar in de Tente van myn Heer den *Garbon* met myn Wyn te Tracteeren.

Den *Garbon* daar op het briefje ontvouwende, las het overluid *onzen Koopman wil ons met zyn Wyn aan Land tracteeren.*

Wy

Wy lagten zoo hart, dat den Ritmeester ook by ons kwam om deel aan onze vreugd te hebben.

Ik had al een kelder Brandewyn op onze reis geconsumeerd; deed die straks met myn Wyn vullen; en zond die neevens een kelder Brandewyn naa Land.

Den *Garbon* en Ritmeester, den Kapitein en ik, waaren wel in onse schik, maakten ons vrolyk tot aan den avond, wanneer wy na Land voeren; den Kapitein beloofde met den dag by ons te zullen zyn, en te laaten Vissen, dat den aankoomende morgen ook naa kwam.

Myn Kapitein zynde een Spanjaard, was gansch geen dronkaard, den *Garbon* en ik maakten daar ook weinig werk van, dog als wy te zaamen waaren, en den Ritmeester by ons was, traaden wy altemet de paaden van maatigheid wel eens over.

Den *Garbon* had nooit Franse Brandewyn gezien of geproefd, en deese ziënde en proevende bekenden hy dat nooit zoo een drank in syn Vaderland gezien was. De Spaanse Wyn behaagden hem ook zoodaanig, dat hy opstaande zeide, Heeren ik wil nu in ernst tot u spreeken, den Ritmeester verstaat geen Spaans - gy luiden zult hier aan Land niet eene drop drank verkoopen, ik heb

heb sterke flessen in u Schip gezien, van elke drank dien gy hebt zal ik eene naa den *Koning* tot *Kesmes* zenden, en zoo den koning daar smaak in heeft, zal hy u die duurder betaalen als deese kooplieden. Wy zeiden geen Wynkoopers te zyn, maar om den koning te behaagen zouden wy hem verkoopen al wat eenigzins konden missen. Daar op wierden terstond in een Mand met hooy gepakt, een boutelje Franse Brandewyn, een Malgomse, en met Sek; en een met Wyn tint; deese aan twee lange staaken tusschen twee Paarden agter malkander als twee Muil ezels, marcheerden te post; den *Garbon* zeide binne vier daagen tyding te zullen hebben.

De Carga van onse koopmanschap te land aangeplakt zynde, verzogt den Kapitein dat hem ook de zoorten van koopmanschappen, welke daar te verhandelen waaren, in 't Spaans vertolkt mogten ter hand gesteld worden; 't welk den *Garbon* beloofde, en opstaande, schreef voort een briefje, dat hy aan een Ordonantie-Ruiter gaf; die daar meede van Tent tot Tent rydende, moest elk syne koopmanschap opschryven; dat geschiede en vertolkt wierd: den *Garbon* had alhier ses klerken die Spaans konden spreeken, leesen en schryven.

Des

Des anderen daags wierd ons een schrift ter hand gesteld van de daar gebragte koopmanschappen, en waren de volgende:

Veelderhande zoorten van Vleesch, Fruiten en Groente, Koren, Brood en Drank.

Pakkam en *Krappakam*: *Pakkam* is een zeer fyne Wol, zynde fynder als Spaanse, jaa naa my dagt nog beeter als die van *Garman* uit *Persiën*. Deese komt van een Dier *Pak*, grys als een Ezel; dan dit zal onder de Dieren deeses Lands beschreeven worden.

Krapakkam, is het stof daar van geweeven, is omtrent als het Holland Berkaan, dog dit kan niet door-reegenen, hoe hard en lang het ook reegend, want het neemt geen waater in, alle Vogt, behalven olie rold daar op af; het is zeer zagt, grys van koleur, en mag niet geverft worden; is ten naasten by anderhalf elle breed, en een stuk is lang 39. of 39 en een half elle.

Sisa katoen, *Krasisa* geweeven kattoen van veerlerhande slag, fyn, grof, breed, smal, allerlei koleur, en ook gedrukt.

Monka Zyde, zoo bereide als onbereide.

Kramonka geweeven zyde, van veellerleye zoorte en koleuren.

Veellerley zoort van *Talok*, Gomme, in haar Taale gespecificeert.

Vee-

veelerley *Fika*, Verf, zoo drooge als vloeibaare, wiens naamen niet anders konden vertolkt worden, als met rood, geel blaau, groen &c.

Boula Honing. *Bouloka*, Was.

Eenige ronde platte Brooden, *Ouwa*, Goud: *Louwa*, Silver: *Pouwa*, kooper *Nouwa*, een zoort van Metaal ons onbekend. Zeer konstig gewerkt Goud, en Silver.

Akalou, een Wortel, daar in 't Land als Thee getrokken, en gedronken.

Joscham, roode harde Steen, dog zoo glansig niet als roode koraalen. Hier van hadden zy Beekers, Kandelaars, en ander goed zeer konstig gemaakt.

Vreemde schoone Vogels die spreeken konden, van verscheide zoorten.

Vreemde en aardige Dieren, Wonderlyk Schelpgewas.

Musikaale Instrumenten, by haar bekend en in gebruik.

En nog veele dingen, my vergeeten, al zoo de Carga van dien Land aard niet heb afgeschreeven.

Daags te vooren eer den handel zoude aangaan, wierd by de Tent van den *Garbon*, een Theater of Stellagie opgerigt, hebbende elk zyde neegentig voete langte, rondom met een leu-

keuning. Waar op aan de Oost-zyde een Tent stond langs het Stellagie, diep neegen van myn voeten, hier in waaren gesteld neegen Taafels elk van ieder neegen voeten lang, hebbende ieder tusschen beider een spatie van drie voeten.

Dit vaardig zynde, wierd belast op een grooten hoorn te blaazen, naa eenige reisen geblaasen te hebben; vergaaderden de meenigte voor het stellagie, en wierd door den Secretaris van den *Garbon* daar iets afgeleesen, en aan ieder post van het steilagie dat zelve aangeplakt, dat van allen, bynaa wierd geleesen.

Dit Plak-schrift behelsden dat elk op aankoomende morgen ten seeven uuren, syne koopmanschap zoude uytvylen en ten toon stellen, elk in of buiten syn Tent, ten einde het de Spanjaarts konden zien.

Ik verlangde naa die tyd, kon daarom dien nagt niet wel slaapen, des morgens was ik al met den dag op.

Ik deed een kist van Boord koomen, en in onze Tent brengen, welke opende, het regifter daar uit, want booven in elke van myne kisten lag een regifter van alles wat in de kist was, en by elk de prys van inkoop aangeteekend.

In deeze kist had ik Neurenborger goed, als verscheiden Boek-spiegel, koraalen, van veel

veelderley zoort, groote en koleur. Verrekykers verscheiden zoort. Vergroot glaazen. koope-ren kompasjes of Sonnewyzers waar in een Brand glas en Spiegeltje is. Paternosters. Ringetjes van geverfd Hoorn, van gesleepen glas van gesleepen koraalen, van Paardehair tot Aaken gemaakt, met Letters en Zinspreuken, van alle koleur. koraline gesleepene hals-keetenen. Valze Paarelen. Geschilderde en vernifte Snuif-tabak doosjes. Brillen van verscheiden zoort. Poppen die door een draat of snaar konden bewoogen worden &c.

Den *Garbon* bezag dit alles, en had aan alles zin. O *Posos* zeide hy, gy zyt gelukkig dat gy zulke koopmanschap hebt, ik ben en blyve u vriend, ik vrage u niet wat u dat kost; maar ik wil al dit goed voor den koning koopen, en daar meede hem en u dienst doen buiten myn schaade Hier hebben wy noit zulke zaaken gezien. Ik zal u goed doen zoo veele ik kan, laat deeze kist aan niemand zien, den koning kan en wil u wel betaalen.

Hier op schreef hy zelf een Brief, die geevende aan een Orstinantie-Ruiter, met last om binnen vier daagen weeder hier te zyn, want alle drie uuren stonden Paarden tot relais, dit ging altyd op een galop voort.

Des morgens kwam den Capitein, koopman

man en verscheiden Passagiers, al met den dag aan Land, om alles wel te bezien; het geene haare gadinge was wierd op prys gesteld, en op het Theater gebragt.

Ten zeeven uuren wierd weeder op verscheiden kooperen Hoorns geblaazen, terstond verscheenen op het Theater welke haar Koopmanschap daar op gebragt hadden.

Den Garbon ging aan de middelste Taafel zitten, hebbende een Secretaris aan syn regterhand zitten, die alles opschreef.

Aan syn linkerhand zat een Man, die voor hem op de Taafel had Schaal, gewigt, en unster, een elle, een voet-maat, en een kooren-maat; voor de taafel was als een galg, daar was een zeer groote Schaal met zyn eevenaar, of balançe vast, bekwaam om meer als duizend ponden op te weegen.

Hier wierd gekogt, verkogt, en geruild, als over al geschied, daar ik my weinig meede bemoeide.

Daags daar aan kwam order van 't Hof, dat den Garbon zoo veele Wyn en Brandewyn zou koopen als hy konde, tot zoodaanigen prys als goed dagte, en bekoomen kan. Hy las my de Brief alleen in het Spaans voor,

Zietge de *Posos* zeide hy, dat ik u nu

vergelden kan, dat gy aan my gedaan hebt myn Konink kan en wil betaalen, zegt, aan niemand van onzen handel.

Den Garbon deed een zeer groote Tente opstaan die tot een Pak-huis voor den Koning zoude dienen, om al wat voor syn Majesteit gekogt wierd, daar in te bergen, deeze Tent wierd met Ruiters wagt bezet, en bewaakt.

Met den daagelykzen handel bemoeiden ik my tot nog niet; maar tyding en ordre van den Koning koomende, dat den *Garbon* al zou koopen dat hem behaagde voor den Koning, en goud, zilver of andere waaren van *Taloujaël* zou doen koomen zoo veele als oordeelden noodig te zyn- of van doen te hebben,

Zoo bragt ik op des *Garbons* last aan Land twintig kelders met Franse Brandewyn, elke kelder kosten ons tot *Cadix* een-en-twintig gulden Hollands, ik verkogt elken kelder alhier voor honderd gulden Hollands, dat goede winst was.

Een Oxhoofd Malgomse Wyn verkogt ik voor vier honderd en vyftig guldens Holland. Ik zal voortaan altyd by Hollands geld reekenen.

Ik had twee gros Boek-spiegels in verguld leer, elk dosyn kosten my sesguldens, was

te

te zaamen 144, gl., deese verkogt ik het stuk teegen drie gl., dat bedroeg 864. gl.

Ik had duisend pond koralen van allerley zoorte en koleur, met nog 3000. kettings valsche Paarlen; ik wil niet zegge, wat my die kosten, en waar voor ik die verkogt, laat het genoeg zyn dat ik zegge, dat ik daar aan alleen een rykdom won. Met een woord, alle snuistery van zoodaanig goed als ik genoemd heb, gold zoo veele als eischte, zonder dingen.

Doen ik alles verkogt had wat ik missen wilde moest ik ook wat weeder inkoopen.

Myn Inkoop bestond in vyftig pond *Pakkam*, twaalf stuk *Kra pakkam*, duisend pond *Sisa*, vyftig stukken *Kra monka* van velerlei zoort, verscheiden *Talok* verscheiden *Fika* en *Joschum*.

Ik wierd met enkeld goud betaald, en met het zelve betaalde ik myn inkoop weederom.

Ik had twaalf Huisjes gedrilde Bier-glaasen, elk huisjen waaren ses in malkander; deese had den *Garbon* nog niet gezien, ik voer naa boord, bragt een huisje glaasen, een kelder Brandewyn, een anker Malgomse Wyn, met een anker Sek aan Land, welke ik den *Garbon* vereerde, die dat weigerde aan te neemen, dog liet hem eindelyk beweegen. Ook gaf ik hem voor den *El bo*, om hem die te behandi-

 gen,

behandigen, een glas een Boutelje Wyn en een Boek spiegeltje, dat den *Garbon* aannam hem te zullen behandigen; hy het boek-spiegeltje met opmerking beziende, schoot my in dat den *Garbon* nog een Spiegeltje had, zey Heer *Garbon* ik zal u ses van zoodaanige vereeren, ik heb nog wel twee kisten van zoodaanige koopmanschappen, dog meen die in de drie laatste daagen van onsen handel eerst te openen.

Den *Garbon* bestierf op dit myn zeggen hy wierd bleek en altereerde; ik vloog naa hem toe, deed hem een glas Wyn geeven als wanneer hy wat bekwam. Hy my wat streng aangezien hebbende, borst ten laatsten uit, hoe de *Posos*, ik meenden dat gy een eerlyk Man waard, op wiens woorden men vast kon gaan. Ik heb u zoo veele papieren overhandigd, morgen komt nog een doos vol voor u hier, en nog meer zult gy hebben voor dat gy vertrekt, zulke die noit buiten ons Land zyn geweest, ik heb u alle vriendschap betoond die in myn magt is, bedriegd gy my? wat reeden heb ik u daar toe gegeeven? heb ik u niet belast zoodaanige Koopmanschappen alleen aan den Koning te zullen verkoopen, en aan niemand anders? heb ik aan u den vollen eisch niet betaald? Weederstreefd gy des Konings gebod?

Weer

Weet gy wel, dat ik u terstond na *Kesmes* kan zenden, daar gy veel te verantwoorden zoud hebben? Man wat hebt gy gedaan.

Ik verschrikten over deese taal, en wierd meerder ontstelt als den *Garbon* geweest was, ik moest op een bank gaan zitten, om dat ik niet meer kon staan.

Den Garbon bekwam, stond op, en deed my weederom een glas Wyn geeven. Deese ontsteltenis over zynde, raakten ik aan 't bedaaren, als wanneer wy met grooten ernst begonden te spreeken. Ik zeide verschrikt te zyn, dat men my daar wilde houden. Den Garbon zeide, dat is de meening niet: maar gy en u Volk moeten het gebod des Konings zoo wel gehoorzaamen als wy Gaat naa boord, haald de lyst van geheel u Cargazoen, ik zal zien wat de Koning hebben wil, de rest verkoopt aan andere; ik heb immers tot u gezegt. den Koning kan, en wil u beeter betaalen als andere. Ik ben u Vriend, en wat wild gy meer?

Ik voer naa Boord, zag myn dingen naa, en bevond, dat nog twee Kisten met Neurenberger goed, eeven gelyk als die ik verkogt had, in 't Schip had. En nog en Kist met Venetiaans glas, daar in drie Spiegels van vier voet met glaazen Lysten, drie dito van

derde half voet, vier ovaale van anderhalf voet, voorts veele Kristallyne glaazen van veel'erleye zoorte, met nog een gros gesleepen beste Boek spiegels.

Hier uit nam ik een ovaale Spiegel, zes Boek spiegels, met een Kristallyne Coraal, dat ik den *Garbon* aan Land zoud, tot een vereering, ik bleef aan Boord, alzoo my niet wel voelde, my lusten niet te eeten, ik lei my te Kooy en was zeer verdrietig.

Teegen den avond kwam den *Garbon* zelf aan Boord, en by my koomende, vraagde naa myn gezondheid.

Ik zei dat ik gelaaten was, om dat my niet wel bevoelde. Daar op hy zeide staat op zoo gy kond, gaat met my aan Land, daar hebt gy het gemakkelyker, gy moet u zoo ligt niet ontstellen, ik ben, en blyf u Vriend, ik doe alles tot u voordeel en pleizier, zoo veel ik kan. Ik kom ook om u te bedanken voor het Present aan my gezonden, dat my zeer aangenaam is.

Nog zeg ik u, dat hier geen glas in 't land is, als de konstige Verre-kyker op *Mentuan*, en nog weinig aan 't Hof van den Koning, nu en dan uit een gestrand Schip geborgen; laat ik u glaasen zien, ik zal u daar voor geeven dat gy eischt, zend u kist met glaasen en de twee andere kisten aan Land, en

en wilt zelf meede koomen, ik raade u ten besten.

Ik zond eerst de twee Neurenberger kisten aan land, voor elk zoo veele ontfangende als als voor de eerste genooten had.

Wy gingen slaapen, des morgens was ik vry wel, en kwam een doos met papieren voor my van *Taloüjaël*, welke den Garbon zonder die te openen my overhandigde; in zyn Brief was een Register derzelve. In het overgeeven zeide den *Garbon* tot my, daar de *Posos*, ontfangd deeze doos met Brieven, nog eene hebt gy met de Kaarte te verwagten.

Dan hebt gy een complete Beschryving van ons Koningryk, zoo van dit als de aangelegene Eilanden, daar in verhandeld word Beschryvinge van eenige Steeden, Dorpen, van den Menschen, en haar Zeden, van Bergen, Bosschen, Dieren en Vrugte van Rivieren, Baijen Havens, Poelen, Metalen, Visschen, Vaartuigen: gy zult hebben een Beschryving van de Vogelen, en bloedelooze Beestjes, en wat ik meer denken kan, niemand heeft dat ooyt gehad.

Ik nam de doos dankbaar, aan, bragt die voort zelf aan Boord, alzoo myn Spiegel of glas-kiste haalde. Deeze uit geveild hebbende, deed ik de kast van een derde half-voets Spiegel af; den *Garbon* dit ziende, wierd zeer

verheugd, zeggende, als met verwonderinge, dat zyn koninglyke zaaken.

Zoo veele ik eischte wierd my aanstonds betaald, ik won daar op alleen zoo veel Geld, dat het zig zelf schaamden. Wy hier zulken goeden koopmanschap doende, en onze meeste goederen verkogt zynde, wierd in de Scheeps raad beslooten, van niet na de *Philipynen* te zeilen, maar den Handel hier gedaan zynde, van hier weer regt na *Panama* te zeilen.

Van welke resolutie wy den *Garbon* kennisse gaven, welke daar op onze leg-daagen nog drie weeken verlangde, dog op approbatie des konings. Wy leefden hier als Heeren; ondertusschen begon onzen kapitein als een goeden Zeeman en Vader van onze Scheeps-huishouding, zorg te draagen om Victualie en Verversing tot onze te huisreis nodig op te doen, dat hy met veel verstand en yver uitvoerde.

Na eenige daagen kwam de lang gewenschte kaarte van het koningryk *Krinke Kesmes*, neevens zyne aanbehoorende Eilanden, en al wat den *Garbon* beloofd had, hy my deeze laatste doos overgeevende, zei, de *Posos*, daar hebt gy nu al wat ik u beloofd heb; behalven dit, wil ik u op u vertrek nog een gedagtenis doen hebben, daar by gy myn aan gedenken zult.

Ik kogt nog honderd stuk *Kra pakkam*, om

in *America* te verhandelen, en daar in de reegentyd te gebruiken.

Wy hadden hier nu in de vyfde week geleegen, hadden goede handel gehad, en handelden nog daaglyks, dog zoo ſterk niet als eerſt.

Wy waren nu tot de reis van alles klaar, dog wierd verſtaan met believen van den *Garbon* hier nog twaalf daagen te leggen, ons Schip ſchoon te maaken, en ons van het ontbreekende verder te voorſien.

Op zeekeren dag wanneer ik des nagts aan't Boord geſlaapen, kwam den *Garbon* aan boord met een kiſtje, by my komende, zeide myn Vriend, ik heb u een kleine vergelding meede gebragt, neemt dat in dank aan, zoo als ik uwe geſchenken ook gedaan heb. Hy had het in de konſtaapels-kaamer doen brengen, en met my derwaards gaande, ſloot het op, hy had daar in gedaan, drie ſtukken *Kra pakkam*, drie ſtukken *Kra monka*, drie ſtukken *Kra-ſiſa*, alle van de fynſte en beſte zoort, zoo als aan het Hof gebruikt wierd; tien pond *Akolou*, met een keetel van *Nouwa*, een Trekpot, tien Schoteltjes, tien kopjes van *Joſcbam*, vyf Rokken daar aan elk een Muts vaſt is, zo als in reegentyden gedraagen worden van *Kra-pakkam*: Met nog een kiſtje met vreemdigheeden, als Schelp gewas, koppen

van Vogels, Vissen, klaauwen, &c. Ook kleine gedroogde Diertjes, Vogeltjes, Wurmjes, &c.

Ik wilde dit alles niet aanneemen, daar op hy verklaarde, zoo ik dat niet aannam, daar op hy verklaarde, zoo ik dat niet aannam, hy my de vriendschap opzeide. Waar op ik het aannam. Met voelden hy in zyn zak: ey ziet! zeide hy, ik heb het Regifter van uwe Papieren van dat Land vergeeten, laat het aanstonds haalen eer wy 't vergeeten; het is maar een ruw begryp van de Beschryvingen die ik uw overgehandigd heb.

Terwyl wy aaten was het val Roeyers, met een briefje van den Garbon na zyn Tent en haald het geene hier op staat. Dat terstond geschiede; ondertusschen dronken wy ons braaf ryk, te weeten, den Garbon, Ritmeester, Ik, en een Stuurman: maar onzen Capitein was altyd zoober. Wy dus zittende, en spreekende zoo van Europa als van het Koningryk *Krinke Kesmes*: wierd beslooten, dat wy den derden dag naa deezen zouden vertrekken. Nu kwam de sloep weer aan Boord, met het Regifter in 't kort, in den Spaanse Taale, welke dus in 't Hollands luide.

De Beschryving van het Koningryk *Krinke Kesmes* welke ik aan u overgeleeverd heb, behelst voornaamentlyk.

Een

Een Beschryvinge van het Hoofd-Eyland

POELE KRINKE KESMES,

Neevens anderen EYLANDEN *daar onder behoorende.*

Van de Inwoonders, haare Godsdienst, Wetten en doeninge.

Van eenige Steede en Dorpen waar in, van de Beelden gehandeld word, met veele Spreuke.

Den aard of gestalte des Lands, als Bergen, Valleyen, Bosschen, Rivieren, Poelen, Haavens &c. Haare Vaartuigen.

Van de Land-dieren.

Van de Vogelen.

Van de Vissen.

Van Monsters op 't Land, in Rivieren, Poelen, en in de Zee.

Van Bloedelooze Beestjes.

Van Boomen en Boom-vrugten.

Van de Aard-vrugten, Kooren en Groente,

Het gebruik derzelve.

Zee-

Zee-schelpen, Hoorns en Zee-gewassen.

Van Metalen.

Hier onder zyn eenige teekenen, van Waaterleidingen, Beelden, en Dieren, &.

Hy dit regifter aan my overgeevende, zei, hou daar de *Posos* het Regifter van de Schriften welke ik beloofd, en gegeeven heb. Gebruik die tot u plaizier en tydverdryf op Zee. Schikt die naa u eigen welgevallen.

Ik zal u nog een jongen Vogel geven, die gy kunt leeren klappen; morgen kryg ik die.

In antwoorde, Heer *Garbon* ik danke u voor alle eere, en Vriendschap, welke ik van u genooten heb. Ik zal u ook nog iets vereeren, gaat met my zoo 't u beliefd, naa myn Boekekift in de konftaapels kaamer, dat hy deede; hier uit haalden ik een *Ovidius* in 't Spaans met 150. Figuuren. De Scheepvaart van *Columbus* in twee banden en nog den Spaanschen *Don Quichot*; hy omhelsde my van blydschap, en bedankte my met al zyn herte.

Op de Strand was niet meer te doen, als des *Garbons* Tent, met twee Waagens, een Kar, twee Ruiters, die neevens het andere Volk in een groote Tent Huishielden.

den

Den vogel kreeg ik, welke ik onder de Dieren deezes Lands beſchryven zal. Nu viel niets van belang voor, want wy waaren van alles wel voorzien, en viſten alle daagen, hadden zeer goed waater, ons ontbrak niets, wy waaren daagelyks heel vrolyk; de laatſte zoode Donderdags morgens gevangen, was het net des agtermiddaags al droog, en ingepakt, wy waaren deezen dag zeer vrolyk, en dronken onze goede reize.

Ten vyf uuren nam den *Garbon* afſcheid, ons van alles bedankende, en toonden ons een order des Konings van daar, nooit weeder te mogen komen, alzoo zyn Land niet begeerden bekend te hebben. Of indien wy weeder kwaamen zouden wy met Schip en goed prys verklaard worden. Waar op naar Land voer, wy groeten hen met drie kanonſchoten.

Den aankoomenden Morgen was het met den dag over al, Anker op, Zeilen by, wy riepen den Garbon vaarwel toe, groeten hem nog met zeeven ſchooten: hy bedankten ons met wenken. Wy ſtaaken in Zee en kwaamen gelukkig weeder tot *Panama*. Onderweegen hadden geen zonderlinge ontmoetinge, als dat wy altemet een Eiland om te ververſchen aan deeden. Van *Panama* trok ik

ik over Land naa *Porto Beilo*, en van daar naar *Sivilien*; van waar ik dit aan myn vriend als wat raars toezende, en verwagt met den eersten ook van my een goede Overzetting van mynen anderen Papieren, die U E. getrouwelyk zal ter hand stellen. Vaartwel, &c. &c.

E I N D E.

